ROST

Revistă de cultură creştină şi politică

Nevoia de catehizare a României

de Claudiu Târziu

Comportamentul femeilor în închisoarea politică

de Flori Bălănescu

Interesul naţional şi onoarea noastră în al doilea război mondial

de Alexandru Racu

Luni decisive pentru Republica Moldova

de Dan Dungaciu

an VIII ● nr. 90 ● august 2010 ● 4 lei ● 3 €

www.rostonline.org

Coperta I: Gheorghe Brătianu

sumar

numărul 90 • august 2010

OFERTĂ

Revista ROST caută distribuitori în toată ţara: biserici de mir, mănăstiri, firme locale de difuzare a presei, librării şi persoane particulare. Oferim comision atractiv. Pentru detalii, luaţi legătura cu directorul publicaţiei, Claudiu Târziu, la telefon 0740.103.621 ori pe e-mail revistarost@gmail.com.

ROST
Revistă de cultură creştină şi politică

Fondată 2002

Revistă naţională editată de Asociaţia ROST

DIRECTOR
Claudiu TÂRZIU
tel.: 0740.103.621
revistarost@gmail.com

SENIOR EDITORI
Răzvan CODRESCU
Paul GHIŢIU

REDACŢIA
Mihail ALBIŞTEANU
Pr. Antonio ARONEASA
Constantin MIHAI
Pr. Marcel RĂDUŢ SELIŞTE

COLABORATORI PERMANENŢI
Ierom. Savatie BAŞTOVOI
Daniel FOCŞA
Stelian GOMBOŞ
Paul S. GRIGORIU
Silviu MAN
Dragoş MOLDOVEANU
Paul NISTOR
Cristi PANTELIMON
Viorel PATRICHI
Alexandru RACU
Teodora ROŞCA
Paul Gabriel SANDU
Constantin N. STRĂCHINARU

CORECTURĂ
Nicu BUTNARU

EDIŢIE INTERNET
www.rostonline.org
Ionuţ TRANDAFIRESCU

CORESPONDENŢĂ
OP 23, CP 27 – Bucureşti

TIPAR
Docuprint Babel

DIFUZARE & ABONAMENTE
Asociaţia ROST
tel.: 0740.103.621

ISSN
1583-6312

ROST este difuzată în ţară şi în comunităţile româneşti din Europa, SUA şi Canada.

Nevoia de catehizare a României

România trebuie catehizată. Ştiu, sună scandalos. E ca şi cum un doctor te-ar anunţa brutal că ai o boală incurabilă. Însă, fără să ştii de ce suferi, nu te poţi vindeca. Aşa că mai bine să ţi se dea diagnosticul fără menajamente. Mai ales dacă mai există o şansă. Din fericire, noi, ca popor, mai avem una: întoarcerea la credinţa adevărată. Pînă atunci, să nu ne mirăm de nenorocirile pe care le trăim.

Claudiu Târziu

Dumnezeu a rînduit ca, în ultimii ani, să mă documentez îndelung despre cît şi cum cred românii. Am cunoscut sute de comunităţi, parohii şi mănăstiri, cu preoţi, stareţi şi credincioşi, oameni de toată mîna, de la vlădică pînă la opincă. Concluzia e tristă. Dacă prea mulţi clerici sînt numai nişte politiceni sadea, care învîrt credinţa ca pe o cheie de la lada de zestre, în turmă ignoranţa naşte monştri.

Românii cred puţin şi aiurea. Motiv pentru care nici nu se comportăm creştineşte. N-au milă, căci altminteri „Grădina Maicii Domnului" n-ar fi campioana lumii civilizate la avorturi. N-au dragoste, pentru că altfel nu s-ar înregistra atîtea crime, violuri, bătăi conjugale şi alte bestialităţi. Îşi fac idoli din oameni şi urăsc cu nesaţ. Sînt capabili de fapte odioase imediat după ce au ieşit de la Sfînta Liturghie. Iar mulţi dintre cei mai „practicanţi" fie cultivă o sumă de superstiţii şi de obiceiuri păgîne, fie combină, deconcertant, creştinismul cu alte „credinţe", de la cele în reîncarnare şi în horoscop pînă la cele în extratereştri şi yoga. Dacă îi întrebi cum pot crede deodată în ortodoxie şi în reîncarnare, te privesc compătimitor şi se lansează în explicaţii dintre cele mai ciudate, cînd nu te contrează tot cu o întrebare: „De ce n-aş crede?". Pe de altă parte, după cum o arată şi un sondaj de opinie recent, destui ortodocşi cu numele cred în Rai, dar nu şi în existenţa iadului.

Un prieten, preot misionar într-un spital, a contabilizat zeci de superstiţii în care oamenii, cei mai mulţi aflaţi în situaţii-limită, cred mai puternic decît în învăţătura Bisericii. Eu însumi am notat numeroase „apucături" străvechi, ale căror origini şi semnificaţii nu le mai cunosc nici bătrînii cei mai bătrîni ai locului, dar care sînt ţinute cu *sfinţenie*. Preoţii ridică neputincioşi din umeri şi rabdă, dacă vor să-şi păstreze enoriaşii.

Să nu credeţi că astfel de haloimăs este numai în minţile mai puţin întrebuinţate, ci şi în destule capete de „intelectuali". Astfel încît, dacă te pune îngerul să începi a le risipi eresurile apelînd la Sfînta Scriptură, la Sfînta Tradiţie, la hotărîrile Sinoadelor ecumenice sau la Scrierile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii, odată îţi opun cărţi din seria *Codul lui Da Vinci*. În general, „intelectualii" care admit existenţa lui Dumnezeu consideră inutil să meargă la biserică şi jenant să aibă un duhovnic; se declară adepţi ai unei relaţii „directe" cu divinitatea.

Totuşi, sînt şi unii care îşi justifică rătăcirile prin bogate trimiteri, în interpretare proprie, taman la scrierile pe care le citezi în sprijinul tău. O fac volubili şi zîmbitori, cu o dexteritate de racolatori neoprotestanţi care te lasă *bouche bée*.

În fine, cei mai periculoşi sînt zeloţii, adică

(continuare în pagina 7)

Idei, vorbe, fapte

Grupul „Ilașcu", decorat la Chișinău

Ilie Ilaşcu, Andrei Ivanțoc, Alexandru Leşco, Tudor Petrov-Popa şi Petru Godiac au fost decorați cu „Ordinul Republicii" de către Mihai Ghimpu, preşedintele interimar al R. Moldova, pentru „eroismul şi spiritul de sacrificiu manifestate în lupta pentru independența şi integritatea teritorială a Republicii Moldova şi pentru curajul şi dârzenia de care au dat dovadă în apărarea demnității umane şi naționale în timpul detenției ilegale în temnițele regimului neconstituțional instalat în raioanele de est ale țării". Cei cinci au făcut parte din rezistența românească în conflictul transnistreană, de la începutul anilor 90, sub conducerea lui Ilie Ilaşcu. Ei se opuneau separării Transnistriei de Republica Moldova. Au fost arestați şi acuzați de terorism şi instigare la răsturnarea puterii

autoproclamate de la Tiraspol de către regimul separatist pro-rus din Trasnistria.
Ilie Ilaşcu a fost condamnat la moarte, iar ceilalți la pedepse de până la 15 ani de închisoare. În urma presiunilor internaționale, Ilie Ilaşcu a fost grațiat şi eliberat, după nouă ani de detenție. Ceilați au fost eliberați după expirarea pedepselor. ***(P.M.)***

Proiectul Baconsky

În presa din 28 iulie a.c. a fost lansată informația că ministrul de Externe Teodor Baconsky e pe cale să facă o platformă creştin-democrată în PDL, menită să salveze partidul. Eu aş spune că mai degrabă ar putea să salveze nişte oameni politici din partid, căci PDL nu mai poate fi oprit de pe tobogan, după prea multele gafe, prostii şi ticăloşii comise.
Inițiativa lui Baconsky ne este prezentată ca fiind agreată de Băsescu şi sprijinită de „garda veche" din partid, al cărei vîrf de lance e Blaga. Dacă este aşa, nu ştiu ce ar putea aduce nou în afara unui pospai „doctrinar". Pe de altă parte, ni se spune că există o concurență între grupul lui Blaga, care l-ar folosi pe Baconsky pe post de interfață prietenoasă, şi grupurile Elenei Udrea şi cel al „liberalilor" Preda & Macovei. O fi o luptă motivată de interese financiare, dar nu prea văd diferența ideologică dintre ele. Iar sugestia că Udrea ar putea reprezenta curentul „conservator" este de-a dreptul ilară.
Oricum Teodor Baconsky îşi faultează credibilitatea de la început, luîndu-şi ca tovarăşi de drum (pentru înființarea unei Fundații Creştin Democrate, ca prim pas pentru constituirea platformei din partid) oameni de tipul lui Toader Paleologu (care s-a făcut de rîs ca ministru, cînd n-a stîrnit indignarea) sau al Sorinei Plăcintă (fostă ministreasă meteorică, mai cunoscută pentru combinațiile sale financiare şi contribuțiile băneşti la partid). ***(C.T.)***

Avva Teofil Bădoiu a trecut la Domnul

Părintele Teofil Bădoiu, stareţul Mănăstirii Slănic – Argeş, a trecut la Domnul pe17 iulie a.c. Arhimandritul Teofil, era una dintre cele mai importante figuri duhovniceşti ale ortodoxiei româneşti. Pe 11 septembrie ar fi împlinit 85 de ani, dintre care aproape 67 i-a petrecut în Mănăstirea Slănic, devenită azi "Taborul Argeşului". Din 1987 a primit ascultarea de stareț al Mănăstirii Slănic. În vremea păstoririi sale, a ridicat aici o frumoasă

catedrală şi a avut numeroşi ucenici, între care unii au ajuns să slujească Biserica pe înalte trepte ierarhice (IPS Teofan Savu este cel mai cunoscut dintre ei).
Dumnezeu să-l odihnească în ceata drepţilor Săi! ***(I.T.)***

Nişte troglodiţi supra-impozitează talentul

O seamă de scriitori, artişti şi jurnalişti protestează împotriva impozitării suplimentare a drepturilor de autor. Adevărul este că o mai mare abjecţie ca această iniţiativă a guvernului rar mi-a fost dat să văd. Şi o mai mare tîmpenie ca asta e greu să-mi amintesc dintre sutele de prostii comise de guvernanţi în ultimii 20 de ani. Statul cîştigă praful de pe tobă cu această supra-impozitare, dar deţinătorii de drepturi de autor riscă să moară de foame. Cel care a protestat primul a fost Mircea Cărtărescu, în articolul din care citez doar: „Câţi oameni din România primesc drepturi de autor? Şi cât câştigă statul din supraimpozitarea acestora (pentru că un impozit normal oricum se plăteşte pentru ele)? Nici cât să chiorăşti un purice. În schimb, după ce şi-a făcut faima de aducător de sărăcie în toate familiile, guvernul actual îşi va face şi reputaţia de distrugător al inteligenţei şi talentului româneşti." Peste o sută de intelectuali au semnat un către troglodiţii de la guvernare, din care citez: „Guvernul României nu trebuie să pună niciodată biruri sociale pe creaţie, pentru că rezultatele acesteia nu sunt produse de serie, sunt produse unicat!, chiar şi atunci când un jurnalist ori un scriitor scrie un text critic la adresa guvernării sau a clasei politice. Talentul, harul şi travaliul interior al fiecăruia dintre creatori nu sunt mediate nici de Fisc, nici de cei de la putere, ci numai şi numai de Bunul Dumnezeu. Noi realizăm opere culturale, artistice, ştiinţifice şi info-educaţionale unicat, taxate numai de talent, stil şi educaţie. În al doisprezecelea ceas, opriţi exodul de creiere din România şi sărăcirea celor care apără prin operele lor unice identitatea culturală şi spirituală a României!". ***(B.C.T.)***

„Pe drumul Învierii", în Bacău

Expoziţia itinerantă „Pe drumul Învierii", dedicată evocării a şase personalităţi ale Bisericii Ortodoxe Române care au suferit în temniţele comuniste pentru credinţa lor (pr. Arsenie Boca, pr. Arsenie Papacioc, pr. Daniil - Sandu Tudor, pr. Gh. Calciu, Ioan Ianolide şi Valeriu Gafencu), a fost deschisă joi, 8 iulie a.c., ora 10.00, la Biblioteca Judeţeană Bacău. La vernisaj au vorbit foştii deţinuţi politic Alexandru Bulai, Demostene Andronescu şi Petru C. Baciu, părintele Mircea Băjenaru de la Suceava, părintele Amfilohie Brânză, duhovnicul Mănăstirii Diaconeşti – Bacău, scriitorul Răzvan Codrescu, preşedinte de onoare al Asociaţiei „Rost", şi Claudiu Târziu, preşedintele organizaţiei. Întâlnirea a fost moderată cu răbdare şi tact de către publicistul creştin Ioan Enache, director al revistei "Credinţa Ortodoxă" şi specialist al Bibliotecii Judeţene Bacău.
În pofida orei matinale şi a zilei de lucru aleasă pentru această manifestare, prezenţa a fost numeroasă. Evenimentul s-a bucurat de o bună reflectare în presa locală, cu o menţiune specială pentru relatarea Teodorei Ciuraru de la 1TV Bacău.
Pînă acum, expoziţia a mai fost vernisată la Bucureşti, Constanţa, Slobozia, Vaslui, Brăila, Tecuci, Galaţi, Chişinău, Iaşi, Tg. Neamţ, Piatra Neamţ şi Suceava. ***(R.R.)***

† Teofil Mija – „Doctorul fără de arginți“

Ne-a părăsit încă o figură de legendă a pătimirii și vredniciei românești. În ziua de 3 august, cu o lună și câteva zile înainte de a împlini venerabila vârstă de 87 de ani, s-a săvârșit din viața aceasta, după o grea suferință, prietenul și camaradul nostru de doruri și de ideal, „doctorul fără de arginți” Teofil Mija.

Teofil Mija s-a născut la 11 septembrie 1923, în comuna Bratei, județul Sibiu. Studiile liceale și le-a început la Dumbrăveni (unde a intrat în Frățiile de Cruce) și le-a terminat la Sighișoara. În 1942 se înscrie la Facultatea de Medicină din Iași, pe care o frecventează doi ani, iar după eliberarea Ardealului de Nord își continuă studiile la Cluj. Aici l-a avut coleg pe Ion Golea, fratele mai mic al cunoscutului și neobositului luptător anticomunist din exil, Traian Golea (cf. Teofil Mija, Am fost coleg și prieten cu Ion Golea, Col. „Omul Nou”, Miami Beach, 1993; reed. Brașov, 2003). Între cei doi s-a legat o strânsă și de nezdruncinat prietenie și, împreună cu alți membri ai Centrului Studențesc Legionar din orașul de pe malurile Someșului, au încercat să pună bazele luptei de rezistență împotriva comunismului care stătea să se înstăpânească peste țară. Au strâns arme care se găseau pretutindeni prin Ardeal, pe unde trecuse războiul, și au construit, în pădurea Fetea din județul Sibiu, un buncăr și adăposturi în care să se refugieze în caz de primejdie. Dar, încă din primele luni ale anului 1946, grupul s-a risipit, deoarece Siguranța statului, care trecuse în serviciul noilor stăpâni, era pe urmele lor. Unii dintre ei au reușit să fugă în străinătate, îngroșând rândurile exilului, iar alții au încercat să-și continue studiile în țară. Teofil Mija, împins de dorința desăvârșirii interioare, în ultimii ani de studii medicale se înscrie și la Facultatea de Teologie. Nu a apucat să facă decât doi ani, deoarece în 1948 a împărtășit și el soarta camarazilor de generație, fiind arestat și condamnat la ani grei de închisoare pentru convingerile sale legionare și pentru participarea la lupta împotriva comunizării țării. Din acel moment, viitorul doctor Mija începe o lungă călătorie interioară care a durat 16 ani, timp în care se structurează sufletește și se desăvârșește din punct de vedere spiritual. El s-a numărat printre acei deținuți politici pe care suferința nu i-a degradat, ci i-a făcut mai buni și mai umani. Amintirile sale din lupta anticomunistă și din închisorile succesive – concentrate în volumul Noi nu am avut

tinerețe, Ed. Lux Libris, Brașov, 2005 (cartea a fost scrisă în 1992 și avusese o primă ediție în 1993) – rămân referențiale în vasta memorialistică a unei generații mucenicite. Pus în libertate (31 iulie 1964), el s-a dedicat cu trup și suflet, până la moarte, alinării suferințelor semenilor săi. În 1968 reușește să-și termine studiile medicale, absolvind Institutul Medico-Farmaceutic din Cluj și Facultatea de Biologie, dar de-abia în 1982 i se permite să-și susțină teza de doctorat în Științe Medicale. În același an obține și titlul de medic primar - în specialitatea „Boli infecțioase și epidemiologie”.

Dar adevărata vocație de „doctor fără arginți” și-a putut-o manifesta de-abia după 1989, când posibilitățile de a activa pe tărâm social au crescut considerabil. În 1993, din inițiativa și prin strădaniile sale, a luat ființă filiala Brașov a Asociației Filantropice Medicale Christiana (AFMC-Brașov). Sub egida acestei Asociații, al cărui președinte local a fost până în ultima clipă a vieții, a luat ființă, în centrul Brașovului, o policlinică fără plată pentru nevoiașii

urbei, cu următoarele secții: laborator de analize medicale; cabinet stomatologic; cabinet de boli interne şi cardiologie (dotat cu ecograf şi electrocardiograf); cabinet de fizioterapie; sală de gimnastică medicală; farmacie; birou administrativ etc. În această policlinică lucrează zece medici (pensionari sau încă în activitate), care dau consultații şi prescriu tratamente gratuit, iar beneficiari sunt membri a circa 400 de familii sărace recomandate de parohiile din oraş, dar şi foşti deținuți politici sau veterani de război.
În 1999, Asociația Christiana-Braşov, prin strădania lui, a reuşit să încheie un contract de închiriere cu Grupul Şcolar de Construcții-Săcele, pentru un imobil cu patru etaje (ce urma să fie dezafectat sau vândut), pe care l-a consolidat şi amenajat exemplar, transformându-l într-un cămin ultramodern, în care au fost internați aproape 100 de bătrâni rămaşi singuri pe lume, cărora li se asigură cazare, masă, activități recreative, asistență medicală şi asistență spirituală.
Începând din 2001, aceeaşi Asociație Filantropică, tot prin strădania şi perseverența doctorului Mija, a realizat, în parteneriat cu Primăria Braşov şi cu Asociația greco-catolică din Blaj, o cantină socială curentă, unde se pregăteşte masă caldă pentru circa 100 de persoane nevoiaşe din oraş.
Bineînțeles, doctorul Mija nu a realizat toate acestea de unul singur. El a fost ajutat în întreprinderea sa, în primul rând, de foşti colegi de detenție, de rude , de prieteni, precum şi de alți oameni de omenie. Meritul lui este de a fi ştiut să aleagă oameni potriviți pentru asemenea misiune, să le insufle încredere şi putere de dăruire, făcând o echipă care să acționeze unitar şi eficient. Se spune (şi, din păcate, este foarte adevărat) că România de astăzi duce lipsă de modéle, de oameni care să constituie pentru ceilalți, mai ales pentru tineri, exemple de urmat. Un asemenea model a fost însă – şi rămâne, fără îndoială, în conştiința tuturor celor ce l-au cunoscut – doctorul Teofil Mija.
Activitatea sa profesională s-a împletit cu activitatea civică şi mărturisitoare: a fost membru-fondator al Partidului Pentru Patrie (cu bunul său prieten de o viață Ion Gavrilă Ogoranu), vice-preşedinte al Centrului Rezistenței Anticomuniste, vice-preşedinte al A.F.D.P.R.-Braşov şi Cetățean de Onoare al Municipiului Braşov.
Slujba de înmormântare a avut loc joi 5 august, la Biserica greco-catolică din str. Zizin (Braşov), iar înhumarea s-a făcut Cimitirul Municipal Braşov (Bartolomeu), unde l-a petrecut un numeros cortegiu funerar. Dintre vechii camarazi, un cuvânt emoționant a rostit la căpătâiul său d-l Nicolae Purcărea.
Fie ca Dumnezeu să-l odihnească şi să-l primească în ceata drepților Săi.

Necrolog alcătuit de **Demostene Andronescu**

Editorial

(urmare din pag. 3)

ultraşii ortodocşi. Intoleranți, agresivi şi cu un aplomb de tip electoral. Chiar dacă unii dintre ei au aflat în ce cred creştinii, nu gustă decît coaja credinței, avînd păreri pure şi dure despre miez. Dragostea, smerenia, nădejdea sînt pentru ei noțiuni abstracte, pe care nu țin deloc să le trăiască. În general, ei subordonează ortodoxia naționalismului şi se împart în „bisericuțe" după numele „duhovnicului" lor, care e mai grozav decît al altora. Sînt pătrunşi de misiunea pe care cred că o au şi văd duşmani în tot locul. Ierarhia le pare un moft. Sînt un soi de kamikaze ai ortodoxiei, care se aruncă în aer cu Biserică cu tot, pretinzînd că se jertfesc pentru apărarea ei.

Sigur că într-o ortodoxie atît de plină de culoare, există şi un lustru de bine. Spre deosebire de alte țări zis ortodoxe, ca Bulgaria, Serbia sau Grecia, la noi bisericile sînt pline duminica. De cîteva ori pe an au loc pelerinaje uriaşe la moaştele unor sfinți. Oamenii îşi mai sfințesc casele şi maşinile, cam toți însurățeii se cunună religios, copiii sînt botezați.

Cu toate astea, dacă îi întrebi pe români în ce cred, ai mari surprize.

Nevoia de catehizare a românilor e o urgență asupra căreia voi reveni.

Sebastian Doreanu, Alexandru Racu, Pr. Ichim Dumitru

Săptămâna Culturală a Câmpului Românesc de la Hamilton Ontario

Alexandru Racu

În perioada 12-17 iulie a avut loc la Câmpul Românesc din Hamilton, Ontario, Săptămâna Culturală a Câmpului Românesc, eveniment care se organizează anual de la mijlocul anilor 70', şi care a reunit de-a lungul timpului o serie de personalităţi de seamă ale exilului românesc.

Pe parcursul celor şase zile au avut loc o serie de conferinţe susţinute de diverşi intelectuali din diaspora şi în fiecare seară părintele Dumitru Ichim a slujit vecernia la mica bisericuţă aflată în incinta Câmpului. Vineri seara s-a ţinut şi o slujbă de pomenire a reprezentanţilor exilului românesc adormiţi întru Domnul, care ani de-a rândul s-au străduit să ducă mai departe mesajul românismului prin implicarea în acţiunile organizate de către Asociaţia Culturală Română din Hamilton, Ontario.

Evenimentele s-au încheiat sâmbătă, 17 iulie, cu un banchet.

La acest eveniment a participat şi sussemnatul, din partea ROST, prezentând un eseu de teologie politică, eseu ce urmează să fie publicat în unul din următoarele numere ale revistei. Dintre conferinţele la care am asistat mi-a atras atenţia în mod deosebit cea susţinută de părintele Dumitru Ichim, o foarte solidă argumentaţie în favoarea deciziei Sfântului Sinod de a-l canoniza pe Ştefan cel Mare şi un răspuns feluritelor critici care au fost formulate pe această temă. De asemenea, conferinţa susţinută de Sebastian Doreanu, ce a tratat chestiunea receptării postume a operei lui Nae Ionescu atât în ţară cât şi dincolo de graniţe, vorbitorul aplecându-se atât auspra elogiilor aduse marelui gânditor şi, în egală măsură, asupra criticilor şi atacurilor care au apărut după 1989. În fine, o prezenţă deosebită a fost cea a binecunoscutului autor român Mircea Platon, care a făcut din nou un apel la normalitate, într-o conferinţă intitulată *Despre Normalitate*. Mircea Platon a subliniat faptul că, deşi nu putem deveni cu toţii sfinţi, prin încercarea de a deveni sfinţi devenim oameni normali şi şi-a exprimat speranţa că actuala criză prin care trece România va fi un prilej de maturizare pentru poporul român şi de reafirmare a adevăratelor criterii în spaţiul public românesc.

Scrisoare deschisă
Arhiepiscopului Romanului şi Bacăului, ÎPS Eftimie
„Ocrotiţi o troiţă închinată martirilor“

Înaltpreasfinţite Părinte,

Vă scriem în numele unui grup de credincioşi din oraşul Bacău, a căror inimă bate sincer pentru credinţă şi neam. Suntem „turma cea mică“ de care vorbeşte Hristos în Sfânta Evanghelie, şi care, cu durere vă aduce la cunoştinţă, ca unui bun păstor, o problemă pe cât de gravă, deoarece indică starea de degradare din sufletele oamenilor, pe atât de dureroasă, pentru că ne este dat să asistăm zi de zi la profanarea unei Sfintei Cruci. Este vorba de o Sfântă Troiţă din marmură albă, ridicată în Parcul „Mircea Cancicov" din Bacău de către foştii deţinuţi politici. Cei care l-au scos pe Dumnezeu din sufletul lor, pactizând cu satana, „stăpânitorul acestei lumi“, nu suportă albul imaculat al Crucii, simbolizând Învierea, şi o necinstesc cu însemne murdare şi drăceşti, sparg marmura de pe margine, desprind plăcile de pe troiţă, calcă florile, scuipă. Această Troiţă a fost ridicată cu mult efort, ca orice lucru ziditor, de către supravieţuitorii temniţelor comuniste, întru pomenirea veşnică a martirilor băcăuani ucişi în lagărele şi temniţele comuniste şi în luptele din munţi. Câtă deosebire între omul de altădată şi cel de astăzi! Ţăranul român avea încrustată Sfânta Cruce pe stâlpii porţii, la fântâni, pe uneltele de lucru, pe iia strămoşească, marca spaţiul sacru al satului cu sfinte troiţe. Astăzi, omul, prins în tăvălugul uriaş al materiei, nu mai curge în matca sa. Marii majorităţi a trecătorilor grăbiţi şi debusolaţi de realităţile cotidiene o sfântă Cruce nu îi mai spune nimic. În loc să fim mândri de un asemenea monument în oraşul nostru, înălţat cu atâta dragoste şi recunoştinţă faţă de martirii neamului, de cei care şi-au jertfit tinereţea în închisorile comuniste, noi o lăsăm în părăsire, ba mai grav, unii, chiar preoţi, nici nu ştiu de existenţa ei. Se întâmplă ca în versurile frumoasei cântări bisericeşti: „Cruce sfântă părăsită/ Lângă margine de drum/ Coperişul tău se strică/ Cu creştinii de acum."

Sfânta Troiţă îmbrăţişează la pieptul ei numele celor mai buni dintre români, aceste nume ar trebui să fie încrustate în inima fiecărui român, pentru că, datorită jerfei lor, cei de astăzi se mai pot bucura de pace şi de Sfinte Altare nedoborâte. Această Sfântă Cruce ne învaţă adevărata smerenie şi comuniune dintre oamenii uniţi de acelaşi ideal: miniştri, avocaţi, preoţi stau alături de studenţi, elevi, ţărani, ca un zid în faţa *fiarei roşii*. În faţa primejdiei comune, în faţa morţii pentru Hristos şi neam nu mai contează rangul social.

Sfânta Troiţă a fost sfinţită pe 19 august 2006, abia după cinci ani de la înălţarea ei, de către părintele Emil Grosu de la Biserica Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel din Bacău.

Pe marea tulburată a acestei vieţi, în tumultul oraşului, această Sfântă Troiţă rămâne pentru bunul creştin o oază de linişte şi rugăciune şi ne-am dori din tot sufletul să o păstrăm aşa.

De aceea vă rugăm, Preasfinţite, cu fiască supunere, să îngăduiţi ca această Troiţă să fie patronată de o Sfântă Biserică din oraşul nostru, pentru a fi cât mai bine întreţinută, pentru a face slujbe în zilele rânduite de Sfânta Biserică pomenirii eroilor neamului, pentru a se bate toaca şi clopotul şi pentru aceşti martiri care nu au nici morminte şi n-au avut nici cruci şi nici cântare de clopot. Sfânta Cruce să ne apere şi să ne păzească de înşelările lumii acesteia apostate şi să fim încredinţaţi că răul nu va dăinui şi că: „Printr-o tainică minune, Crucea tot va birui!"

Martirii neamului au fost adevăraţii purtători de Cruce, au urcat pe Golgota urmându-l pe Hristos şi au Înviat pentru veşnicie şi prin ei noi dăinuim.

Noi vă dorim, Preasfinţite, ca Bunul Dumnezeu să vă dăruiască putere să ne păstoriţi pe calea mântuirii!

Blagosloviţi şi iertaţi!

Veteran de război şi Deţinut politic

Petru C. BACIU*

* Baciu Petru, Str. Carpaţi, Nr.29, Bl.29, Sc.D, Ap.16, Et. 3, Loc. Bacău, jud. Bacău. Tel. 023/456.14.29

Vedere de pe Centura politicii

Guvernul, procurorii şi Mogulaşul

Viorel Patrichi

Şi iar «venea o moară pe Siret», şi iar s-au înecat oameni prin România, ca pe vremea neoliticului, pe când nu existau nici inspectorate pentru situaţii de urgenţă, nici hidrologi la conducerea patriei. Şi nici nu se alocau parale din fondurile peşterii comune pentru diguri. Dar cum veni vorba despre bănetul pentru diguri, aici avem sport naţional de pe vremea teologului Sârbu, pe când un metru liniar de mal făcea două miliarde de lei. E-adevărat, lei vechi! Şi malul nu era placat cu marmură. Nimeni nu i-a întrebat de sănătate niciodată pe specialiştii în iazuri. Dar acum, gata, s-a terminat, se face lumină. Portocalie, nu violet! Pe când plutea pe la Râmnicu-Vâlcea, Valentin Iliescu, secretarul de stat pentru Relaţia cu Parlamentul, a dat din casa comună PDL-PSD: «Există un raport al Curţii de Conturi, care arată că banii pentru diguri de după inundaţiile din 2008 s-au furat ca în codru. Este un raport devastator, care evidenţiază – negru pe alb, cu subiect şi predicat – şi că s-au alocat bani pentru localităţi prin care nu trece nici un râu».

Uite unde erau dosiţi banii epocii de tranzacţie! Iată de ce voi accepta ca Bocii noştri să taie pensiile văduanelor de război şi de loviluţie, abia după ce vor scoate banii de la specialiştii în diguri-fantomă, după ce vor tunde toate pensiile speciale, constituite fără contribuţia corespunzătoare la fondul de pensii, după ce vor fi puşi la plată pentru daune toţi doctorii care au dat certificate medicale de pensionare pentru falşii nevăzători şi pentru alţi handicapaţi închipuiţi, după ce Ministerul Agriculturii va avea o singură agenţie de plăţi (APIA), iar nu două, după ce Ministerul Transporturilor va avea un singur organism de control pentru transportatori, iar nu patru, după ce Bucureştiul va avea o singură primărie, iar nu şapte primării, cu şapte rânduri de primari, viceprimari şi şapte haite de consilieri, după ce falşii revoluţionari vor fi puşi să plătească impozite pe venituri, după ce proprietarul de vilă cu piscină va plăti un impozit proporţional cu impozitul apartamentului meu confort II (sporit, e-adevărat), după ce posesorul unui salariu de 10.000 de lei nu va mai beneficia de subvenţii pentru încălzirea centrală etc. Lista este lungă, domnule Emil Boc! Mama Anuţa avea dreptate: prea multe mâini întinse, fără să facă nimic, prea mulţi milogi buni de hâială, iar pământul de prin grădină stă pârloagă, nu poate să strige!

O să spună careva că ar fi idei comuniste! Cât se poate de fals! Liberalismul adevărat se bazează pe muncă eficientă, pe creativitate şi performan-

ță, iar ajutorul trebuie să vină legal, transparent, doar spre cei care nu se pot întreține.

Şi a ieşit Tataie şi i-a probozit pe toți care își dau cu părerea despre inundații. Să vină specialiştii să vorbească! Aşa şi trebuie, dar nu e nevoie să fiu expert ca să-mi aduc aminte că România a fost condusă în aceste două decenii de doi hidrologi: Tataie (12 ani la putere, plus 3 ani în cârca liberalilor) şi Motocicleanu (vreme de trei ani, a făcut ce-a vrut muşchiul lu Tataie). Rezultatul: zero metri de dig, trei ani de inundații devastatoare. O altă întrebare simplă am pentru Tataie şi pentru Lideru Regional: de ce au aruncat ei cu mii de miliarde după mineri, doar să-i vadă plecați din Valea Jiului? De ce nu i-au folosit pentru lucrările de îmbunătățiri funciare sau pentru metrou, autostrăzi, pentru plantarea dealurilor aride sau sărăturilor din sud? Mii de oameni ar fi avut de lucru peste 20 de ani, nu ar fi fost transformați în paria, ei şi copiii lor, banii nu se aruncau pe fereastră, iar țara ar fi fost protejată. Ce să mai facă Micu Pirania acum, oricât de fâşneț ar fi el, într-o perioadă de criză economică profundă, cu ventuze adânci în regimurile precedente? Sigur că este ridicol să-l vezi cu sacul de nisip în calea Siretului...

Iar Marinelu era în apele lui teritoriale. Chiräială mare prin ograda Varanului, prin cuibarul Diavolului Şchiop! De ce nu iese? De ce nu vine preşedintele să vadă cum se luptă oamenii cu năvlapurile? Şi Marinelu a dat răspuns: tocmai citea Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, că tot trebuiau promulgate. În câte să se împartă omu? Şi a ieşit, în cizme şi cu apa la brâu, şi le-a reproşat berbecilor că au făcut case în vadul apei, şi s-a luptat cu babele care au uitat să facă pâine şi colaci pe malul Siretului. Iar chiräiala creşte: ce caută preşedintele acolo? Cum să facă pâine în baltă? să vină specialiştii, nu el!

Estimp, Micu Pirania umbla pe la pensii, dădea iama prin lefuri. Noroc de zmeii de la Curtea Constituțională, care, gândindu-se, desigur, la pensiile amărâților, au decis că măsura este curat neconstituțională. Cert este că ei au rămas cu pensiile speciale fiindcă au dreptul să decidă, mai ceva ca premierul, dacă trezoreria mai are sau nu un sfanț. Atunci, Micu Pirania ne atacă la TVA: de la 19 la 24%! Record european. Premierul trebuia să-şi asume răspunderea pentru impozitarea pensiilor! Orice venit trebuie impozitat! - l-a dojenit Marinelu de pe malu Siretului.

Nu se poate, îi dăm jos pe-amândoi! exultă Crinu. Fireşte că trebuie să venim noi să le arătăm cum se conduce eficient, fireşte! sare şi Nepotu Mătuşii Tamara. Ştie el cum. Ne intră apa în gură şi noi facem politică! - îi pune la punct Marinelu. Mi-a luat versu! Eu am scris asta prima dată! Mi-a luat versu ! Memorie involuntară! strigă Bardu de la Bârca, uitat de Partidu lu Mukles. A, deci aşa? Pentru intelectualii subțiratici, se întreabă de ce iubeşte Cărtărescu femeile, dar în realitate citeşte în taină cum să ne iubim pe tunuri...

România este o țară veselă, chiar şi cu apa la gură şi cu politica-n iad...

Noroc de presa noastră vioaie. O zi întreagă, Realitatea TV ne-a informat că «Siretul a inundat Dorohoiul». Mă toooot gândeam cum de-a sărit Siretul vreo 50 de kilometri de dealuri ca să ajungă la Dorohoi. Până la urmă, de toată tragedia era de vină pârâul Buhaiu. Şi uite-aşa, tot mai bine că Bocii au achiesat la introducerea studiului geografiei şi istoriei naționale în limba maghiară fiindcă poți să fii boanghină în presa română şi fără să ştii boabă ungureşte.

Acest Petrache Lupu de Caracal

Dincolo de orice glumă, situația este sumbră. Să împrumutăm miliarde de euro pentru "susținerea cursului valutar", iar, în final, creaturile băncilor străine să scoată banii din țară este cel puțin aberant. Măcar să-i băgăm în agricultură, în fermele românilor. Cel puțin să nu mai importăm mâncare, dacă nu mai putem face industrie. Din agricultură banii se întorc, de la băncile străine, care-i jecmănesc pe fermierii noştri – niciodată!

Dar când să ajungem pe culmile disperării (nu-mi aparține, memorie involuntară, mi-a scăpat!), apare salvatorul Patriei. Dacă abia acum aflați, nici nu ştiți ce n-ați pierdut! Ginind că e rost de-o şpăguță, clarvăzătorul Pârv, înconjurat de statuile lui Budda, își dă cu sacâz pe la urechile

vinete, se freacă la frunte cu deştele şi întreabă la OTIVEU: “Domnu primar Ion Moț din Zărand? Da, dumneavoastră sunteți. Aşa-mi iese. Am revelații. Îmi vine de sus. Ați vândut 500 de hectare din terenul țăranilor la un italian. Aşa-mi iese...”

Şi iar se freacă tare cu deştele pe frunte, se uită la telefon, citeşte un mesaj, mai mută o statuetă, îşi mai face o cruce, se freacă iar între coarne: “Domnu primar, mie îmi iese că aveți două amante: una cu litera «M»... Maria, alta cu... da, cu litera «R», cred că Rodica. Şi neuronul gingaş al domnului primar de Zărand a început să se zbată singuratic în cuşcă: “Tot din două în două săptămâni, mă sunau, domnule: bani, bani!” Cum să mai rezişti? Şi i-a dat pe bete. Sau pe bețe! Şi vin jandarmii şi-l saltă pe Mogulaşu. Sare poporu! Nu mă lasă Traian la ananghie! Alo, domnu preşedinte? Nu răspunde. Omul tocmai citea Codul de procedură penală, cum să lase lectura? Curat violare de Constituțiune, dar pune-i cătuşele! Noroc de inamovibila care a dat o sentință plină de greşeli gramaticale, pentru care nu treci un elev în clasa a IV-a: l-a scos de la pârnaie pe Mogulaşu pentru că are un copil minor! La drept vorbind, ce vină avea el dacă Clarvăzătoru cu SRL nu a văzut brățările? Dar are auzul fin: “Cine-o şti ce impresie are Diaconescu?! Pentru că el, la un moment dat, ştii că ți-o zîs două sute de mii de euro? Eu am impresia că el crede că tu mi-ai dat mie ăia cincizeci de mii dă euro. Eu de aia am vrut să vorbeşti cu el.”

Iar de la pârnaie până la Palatul Cotroceni, nu-i decât un pas. Televiziunea Poporului! Cretinii, imbecilii, criminalii care ne conduc! Partidul Poporului! Şi solilocviul este un delir: “Eu nu am nimic, nu am avere. Tot ce am este la OTEVE. Sigur că Dan Voiculescu mi-a dat un apartament, mi-a dat şi o maşină, dar nu erau ale mele. Sigur că le-am luat eu pentru munca depusă. Iar acum am un iaht, dar nu este iahtul meu, este al dumneavoastră, pentru că, într-un fel, dumneavoastră v-ați uitat la această emisiune şi banii au venit, iar noi trebuie să aducem invitații străini cu iahtu. Acum trăiesc în altă lume şi Boc nu mă lasă să înregistrez iahtu în România. Sigur că am luat *Rolsrois*, da *Rolsroisu* nu-i al meu, este al dumneavoastră, pentru că dumneavoastră v-ați uitat la această emisiune, iar banii de pe publicitate au venit. Da, mi-am făcut şi vilă, fiindcă nu poți locui la bloc dacă eşti proprietarul unei televiziuni, că alți proprietari media au mult mai mulți bani. Dar eu pentru dumneavoastră... că uite, eu nu port ceas la mână, iar ceilalți au zeci de mii de euro la încheietură...» Şi hai prin şuvoaiele Patriei cu ajutoare, şi sar şauroii pe tiruri, mai ceva ca moldovenii pe turci la Podu Înalt...

Dacă Dan Diaconescu este nevinovat, procurorul trebuie dat afară şi băgat la puşcărie. Fie şi numai pentru că i-a pus cătuşe unui om curat.

Dacă este vinovat, inamovibilii să-şi facă datoria şi să nu-l mai vedem în presă. Nu ar fi mai prejos de Roşca Stănescu şi Bogdan Chireac, care totuşi au vrut să-l facă pe şeful ANI şi nimic nu pățiră.

Nu cred că există a treia cale, mai ales că, dacă procurorul are dreptate, iar judecătoarea cu studii la tovarăşul Bondrea îl face scăpat, putem transforma un găinar în martir politic. Altfel, ne trezim cu Tolea ministru de Interne, iar Elodia – ministru al Economiei, că tot nu se vede.

Prin târg bântuie şi alt scenariu: tot Marinelu i-a montat pe procurori pentru a-l transforma pe Mogulaşu în lider politic fiindcă a început să crească şi să se întindă umbra Tribunului de la Strasbourg spre Patrie. Cu alte cuvinte, Marinelu face cu Mogulaşu ce-a făcut Guzganu Rozaliu cu Oieru din Pipera pentru a-l scoate pe Tribunu pe tuşă.

România este plină de scenarii. A circulat unul şi mai tare prin iarnă: Dă-mi-l pe Prostănacu pe tavă şi te fac scăpat, cu tot cu afaceri şi uit de nefericitu din Indonezia, care ajungea de-atunci şi cu pluta. Şi Diavolu Şchiop s-a executat, iar Prostănacu a văzut numai flăcări violet. După care, Maleficu a interzis trei ziare mari, care-l înjurau pe Marinelu - performanță istorică: “Cotidianul”, “Ziua” şi “Gardianul”. Eu nu cred o iotă din toate aceste nerozii cu pestelcă. Aşa cum nu cred că Brejbanu cu şorț a pretins bani de avocat de la colegii lui concediați ca să fie apărat în procesul cu Marinelu. Nu cred! Există o limită în toate. Marinelu nu ar fi făcut imprudența să ajungă la mâna Diavolului Şchiop. Un singur lucru este însă cert: sute de ziarişti au rămas muritori de foame sau umiliți în ultimul grad. Asta este imaginea presei contemporane libere din România.

Iar adevăratul pericol pentru securitatea națională este tocmai mutilarea presei libere prin presiuni economice fără precedent. Au dreptul la expresie ziariştii care scriu aşa: "Românii au furat cablurile şi au pus pe butuci 120 de TGV-uri în Franța". Toți hoții erau din şatra lui Cioabă.

Motocicleanu a rămas fără platou

Începe să crească viforos Micul Titulescu, după ce a urmat cursul de politică scurtă sau scurt al tovarăşei Vasile: „Domnul Boc, profesorul de drept neconstituțional, nu numai că a dat o ordonanță de urgență neconstituțională - asta s-a mai întâmplat şi domnului Năstase, şi domnului Tăriceanu, dar domnia sa e singurul şef de guvern din lumea asta, care face copy-paste şi mai dă încă o ordonanță de urgență identică. Asta înseamnă că domnul Boc nu e doar incompetent, ci şi nesimțit. (...) Cred că sunteți căzut în cap". În realitate, repetiția este mama învățăturii. Iar când să-l dăm afară pe Micu Pirania, Teo Trandafir a votat cu bilele la vedere contra Bocilor, iar când a coborât scările pe lângă premier, a făcut acel gest cu pumnii încleştați, împinşi spre spate, aşa cum numai şoferilor le reuşeşte aşa de expresiv când lasă câte o meseriaşă în urmă. "Credeam că am să fac icter!", a răsuflat Emil Boc. Cine a investit în matroana maneliştilor de la PROTIVEU? Eu nu dădeam două parale pe ea. Şi moțiunea de cenzură a căzut la mustață, iar Nepotu Mătuşii Tamara anunță că nu mai candidează la Preşedinție. Să fie oare mai bun Bănicioiu?

Pe lângă geografia în limba maghiară, Bocii au mai făcut una boacănă: au votat ca Laszlo Tokes, eurodeputatul de Vinderei, să ajungă vicepreşedinte al Parlamentului European. Iar ungurii nu se opresc aici: tot mai cer, iar noi ne lăsăm şantajați...

Ruşii exploatează gazele din teritoriul românesc

Mare bucurie vine din largul Mării Negre! Compania petrolieră rusească LUKoil, în colaborare cu trustul american Vanco International, a obținut, prin licitație, dreptul de a explora două

zone de pe platoul continental al Mării Negre, pe care România l-a adjudecat de la Ucraina prin intermediul Curții Internaționale de la Haga. Informația a fost transmisă pe 6 iulie de către Agenția Națională pentru Resurse Minerale din România. Se precizează că alte două perimetre au fost atribuite pentru explorare grupului româno-britanic Melrose Resources - Petromar Resources, iar altul i s-a atribuit companiei Petro Ventures Bv din Olanda. La licitație au mai participat companiile ExxonMobil din Statele Unite şi Rompetrol din România, care nu au primit totuşi nimic. LUKoil, care deține 80% din acțiunile consorțiului constituit cu Vanco International, va semna un acord cu Agenția Națională pentru Resurse Minerale din România în următoarele 6 luni. LUKoil şi Vanco au primit dreptul de a lucra în perimetrele Rapsodia Est şi Trident, aflate la 60-100 de kilometri de coastă. Acordurile vor fi semnate în februarie 2011, notează şi Nezavisimaia Gazeta. României îi aparțin 9,8 mii de kilometri pătrați din suprafața totală de 12,4 mii de kilometri pătrați, la care pretindea şi Ucraina. După evaluările experților, resursele acestor perimetre se ridică la 100 de miliarde de metri cubi de gaz şi 10 milioane de tone de petrol. România organizează pentru prima dată licitație pentru exploatarea platoului continental. Cerera de oferte a fost lansată de Agenția Națională a Resurselor Minerale la sfârşitul anului 2009. Peste 10 companii şi-au arătat interesul să extragă țiței şi gaz metan din cele 30 de perimetre scoase la concesionare, din care 11, cu suprafața totală de 11.000 de kilometri pătrați, se situează pe platoul continental din Marea Neagră. Mare surpriză vom avea când vom afla cine este acționar majoritar la Vanco...

La Chişinău încă se duc lupte

România face un gest de reparație morală: a deschis consulatele de la Bălți şi Cahul pentru ca românii din Basarabia să-şi reprimească mai repede cetățenia confiscată de Stalin şi ai lui. Între timp, basarabenii au hotărât să se întoarcă la întregul popor pentru alegerea preşedintelui. Parlamentul de la Chişinău a votat pe 7 iulie pentru ca referendumul să aibă loc pe 5 septembrie. Întrebarea pusă cetățenilor va fi: „Sunteți de acord cu modificarea Constituției, care să permită alegerea preşedintelui de întregul popor?" Trebuie să se răspundă numai cu „Da" sau „Nu". În caz de răspuns pozitiv la referendum, în noiembrie vor avea loc noi alegeri parlamentare şi prezidențiale. Dacă basarabenii nu susțin inițiativa sau boicotează referednumul printr-o prezență scăzută la vot, Parlamentul actual va fi dizolvat. În această variantă, vor avea loc alegeri parlamentare, iar preşedintele va fi ales după schema veche - prin vot în Parlament.

Referendumul pentru modificarea Constituției a fost pregătit de reprezentanții Alianței pentru Integrare Europeană, aflată la guvernare. Cu o zi înainte, Curtea Constiututională a aprobat referendumul. Parlamentarii nu au reuşit de câtvea ori să aleagă un preşedinte fiindcă nu au avut voturi suficiente. De aceea a şi apărut ideea întoarcerii la sistemul de alegere a preşedintelui de către întregul popor, sistem care era în vigoare până în 2000. După 2000, preşedintele a fost ales de Parlament.

Mihai Ghimpu

În 2009, toate cele patru tentative de alegere a noului preşedinte în Parlament au eşuat fiindcă nu se cumulau 61 de voturi din totalul celor 101 mandate. Fără succes au fost şi ultimele două tentative de a-l alege ca preşedinte pe Marian Lupu, preşedintele Partidului Democrat, unicul candidat şi plăvan al Alianţei, care a spus că în calitate de om politic gândeşte moldoveneşte, nu româneşte. De aceea, Alianţa de la guvernare a decis să modifice schema de alegere a preşedintelui pentru a nu se mai repeta situaţia şi după alegerile parlamentare anticipate din toamnă.

Partidul Comuniştilor din opoziţie a hotărât să boicoteze referendumul, propunând reducerea numărului de voturi din Parlament pentru alegerea preşedintelui republicii la al treilea tur. Comuniştii nu au reuşit să se înţeleagă cu Alianţa de la guvernare. Sau invers.

Partidele din coaliţia de guvernare vor acumula noi puncte cu ocazia referendumului în campania pentru alegeruile parlamentare.

Un rus adevărat: Valeria Novodvorskaia

Nu este o exagerare. Există în Rusia intelectuali de înaltă ţinută, care gândesc modern şi pe care i-am putea invidia şi noi cei cu pretenţii de membri UE. Am urmărit la postul de radio EHO MOSKVÎ o emisiune foarte populară, realizată de Valeria Novodvorskaia. A fost parlamentar, iar acum este militantă pentru drepturile oamenilor normali. Emisiunea ei este ascultată în tot spaţiul ex-sovietic şi în întreaga lume. Când toată presa din Rusia îl înjură pe Mihai Ghimpu fiindcă a avut curajul să spună din nou că, la 28 iunie 1940, o parte din România (Basarabia şi nordul Bucovinei) a fost invadată de trupele lui Stalin, Novodvorskaia îl apără. E nebună, trebuie eliminată! – urlă mankurţii pe bloguri şi pe forumuri. Când Ministerul de Externe de la Moscova se opăreşte că n-a fost ocupaţie în 1940, deşi pactul Molotov-Ribbentrop a fost condamnat de Sovietul Suprem încă din 1991, Novodvorskaia îl apără pe Mihai Ghimpu. Când preşedintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (un turc de-al lui Erdogan, care este prieten cu Medvedev şi cu Putin, care au cerut să nu se rescrie istoria sovietică) se stropşeşte la Mihai Ghimpu, Novodvorskaia îl apără pe cel care a ridicat din nou din colb mândria românilor din Basarabia. Iată ce spunea această rusociacă dintr-o bucată: "Decretul preşedintelui interimar Mihai Ghimpu, referitor la proclamarea datei de 28 iunie ca Zi a ocupaţiei sovietice, nu are nimic scandalos. În Moldova are loc restabilirea adevărului istoric. Cine nu crede să citească Efrosina Kersnovskaia, cartea *Inscripţii pe piatră*. Acolo se descrie în amănunt cum aveau loc deportările, cum mureau moldovenii în provincia Narîm. Data de 28 iunie poate fi luată ca punct de plecare. Se poate lua 29 iunie. Se poate lua 30 iunie, se poate lua 1 iulie. Eu nu înţeleg cum poate Curtea Constituţională de la Chişinău să anuleze ocuparea Basarabiei, care este un fapt", a afirmat Novodvorskaia.

Academia de Ştiinţe de la Chişinău şi-a făcut datoria: a publicat un mesaj prin care arată că ocupaţia sovietică s-a declanşat la 28 iunie 1940 şi a invitat clasa politică să respecte adevărul istoric. Inutil. Curtea Constiuţională, alcătuită din cinci judecători cu ştate vechi la KGB, a dat pe 12 iulie o sentinţă prin care hotărşte că decretul lui Mihai Ghimpu este... neconstituţional. Iată ce bine seamănă cu flăcăii noştri în mov de la Bucureşti: ei ştiu mai bine ce trebuie să facă un preşedinte sau un şef de guvern.

Vor fi daţi afară moldovenii care lucrează în Rusia? Ei şi? Nu se mai primeşte vinul cel bun de la Mileşti la Moscova? Mai bine să-l arunce în Nistru de sufletul celor ucişi prin Siberia, decât să rămână în genunchi la nesfârşit.

Şi zice Novodvorskaia: „Iată principala cauză a urletelor din partea membrilor coaliţiei, a liberal-democraţilor şi a democraţilor. Ei nu sunt liberali şi democraţi, ei sunt nişte laşi. Dar uite că Mihai Ghimpu nu este un laş. În ce-i priveşte pe comunişti, ei urlă mai puţin. Ei ne-au câştigat simpatia când s-au dus la mormântul lui Stalin ca să-i pună flori. Şi în general, dacă toţi ar proclama zilele ocupaţiilor - Letonia, Estonia, Lituania, Ungaria, Polonia - nu ne-ar ajunge un an întreg să-i pomenim. Şi toţi au dreptate - au fost ocupaţi. Trebuie să recunoaştem", a spus Novodvorskaia.

Sună Vitali, un tânăr care s-a dat născut în Republica Moldova, iar acum studiază la Zurich. Şi zice el că elita din ţările ex-soovietice, unde nu există democraţie, pleacă „în lumea globală, iar acest lucru exacerbează situaţia de-acasă. Ce credeţi despre acest lucru?“

Şi răspunde rusoaica Valeria Novodvodrskaia: „Dragă Vitali, la voi în Moldova a apărut o perspectivă istorică, în mare parte datorită Nataşei Morari. Imediat ce terminaţi studiile la Zurich, să vă întoarceţi cu tot curajul în Moldova şi luptaţi pentru unirea cu România. Pentru voi acolo este acasă, acolo este casa cea sigură, asta dacă şi NATO, şi Uniunea Europeană, şi România, desigur, sunt de acord. Şi atunci cereţi înapoi Transnistria de la altă tribună, de pe altă poziţie. Trebuie să mergeţi cât mai departe de Rusia. În Rusia au rămas destui intelectuali. Dar nu sunt aleşi la putere aceşti intelectuali. Ei se lasă conduşi de sub scaun. Ei stau sub pat şi se vaită încet, scâncesc de-acolo că o duc prost. Dar cine vrea să se lamenteze, s-o facă tare, ca mine, altfel nu primeşte nimic, nu i se permite nimic. E bine că nu arestează încă un intelectual din doi.

Iar pentru ca intelectualii să se înmulţească, trebuie universităţi independente, ca Harvard, Cambridge, ca la Tartu. Avem nevoie de presă liberă, pe care Puterea să n-o sfărâme. Nu trebuie să cheltuim banii pe cursa înarmărilor, nu pe tancuri, ci pe campusuri universitare, cum face acum Georgia. Rusia nu are nici o perspectivă. Dar iată că Moldova are. De ceea eu mă bucur pentru tine, Vitali, că eşti cetăţean al Republicii Moldova.

Vitali: Eu aş putea vorbi şi despre Franţa...

Novodvorskaia: În franceză, te rog, eu ştiu franceza perfect.

Vitali: Acolo, în Moldova, e foarte greu. Pensia nu mai creşte din cauza crizei. Elitele nu au nici un cuvânt de spus, ca în ţările normale, unde ies în arenă.

Novodvorskaia: Vitali, dragă, eu vă întrerup. Problema elitei voastre este că ea acum trădează Moldova şi îl trădează pe Mihai Ghimpu. Cum au făcut Partidul Liberal Democrat, Partidul Democrat. De ce au făcut ei plângere la Curtea Constituţională? Pentru că ei au intelect, dar nu au conştiinţă. Ei se tem că Rusia va creşte preţul la gaz din cauza zilei ocupaţiei, ei se tem că-i pun pe fugă pe muncitorii voştri din Moscova, din Kremlin, de peste tot. Ei se tem că vinul nu se mai cumpără. Adică au intelect puţin, au nevoie de cinste, de conştiinţă, de curaj, bărbăţie. Întoarce-te mai repede şi educă-ţi elita, iar ea va educa apoi poporul.“

Un ascultător care semnează „Căpitan Nemo“ spune că Novodvorskaia are dreptate. „Cine intră cu armele pe teritoriul altcuiva este invadator. Invadatorii nu au nici o scuză. Şi tătaro-mongolii se mirau cum de popoarele cucerite de ei sunt aşa de nevolnice şi se consideră eliberate. Eu sunt convins că tătaro-mongolii nici azi nu pricep cum de marele imperiu al prieteniei popoarelor, recunoscut ca atare Hoarda de Aur, s-a prăbuşit. La fel de prost se trăia în Uniunea Sovietică Mongolă. Aveau o singură valută, o armată, un stat, politică externă şi internă. Şi bogaţi, şi săraci. Şi la fel ca în URSS, cei care erau ne-mongoli erau consideraţi oameni de categoria a doua în Hoarda de Aur. Când o armată străină este pe teritoriul tău, ea nu mai este eliberatoare, chiar dacă asta susţine. Învingătorii trebuie respectaţi nu pentru că au „măciucă“ nucleară, ci pentru ceea ce îi deosebeşte de animale. Este adevărat: URSS a ocupat Moldova.“

Dar ce-ar vrea domnii de la Moscova? Să ne convingă din nou că Republica Molotov este o realitate firească, iar nu consecinţa unui abuz fără precedent printr-o împărţire teritorială diabolică? Iată de ce spun că tandemul Putin-Medvedev nu se poate rupe de mentalitatea stalinistă, deşi vorbesc despre “modernizaţia” şi despre replica la Valea Siciului lângă Moscova. În primul rând, ei nu se pot elibera de spiritul lui Stalin dacă au putut să pretindă lumii să nu rescrie istoria sovietică. Orice istorie trebuie rescrisă tocmai fiindcă este făcută de învingători.

După dezastrul de la Cotul Donului, a venit coşmarul

Maiorul român Eniţă Pânzaru nu mai este, dar ne-a lăsat o carte despre calvarul îndurat de toate etniile în lagărele ruşilor după masacrul de la Cotul Donului: *Un pas la stânga, un pas la dreapta şi... Miciurinsk, Oranki-Monastirka*

(Editura Universităţii din Bucureşti, 2008). Detaliile terifiante, descrise de Pânzaru, arată până unde au dus bolşevicii dezumanizarea în lagărele lor, aşa cum nici naziştii nu au izbutit. Scenele depăşesc grotescul tragic din cărţile lui Soljeniţîn. Ruşii au reuşit să provoace canibalismul prin brutalitatea regimului impus în lagărele lor: „Am văzut la Miciurinsk, mereu, oameni măcelăriţi, transportaţi pe doi pari în chip de targă, care erau răsturnaţi într-o râpă de pe malul pârâului din mijlocul pădurii. Nu-mi puteam explica ce-o fi cu acele cadavre ciopârţite. Ofiţerul de administraţie Pârvănescu, zis Şoricel, fostul casier al Diviziei 6, a făcut şi el o afacere cu astfel de carne, contra birgherilor din picioare, şi a înghiţit-o crudă, căci mergea şi aşa, nefriptă. În virtutea vechii noastre prietenii, i-am cerut o bucăţică, dar m-a refuzat, şi bine a făcut! Mai apoi am aflat că oamenii care umblau singuri prin pădure şi arătau mai bicisnici erau atraşi de către ţiganii noştri sub diferite motive în bordeie nelocuite, unde erau ucişi, după care li se curăţa carnea de pe oase. (...) Ruşii i-au depistat pe odioşii asasini şi traficanţi de carne de om. În ziua de 2 ianuarie 1943, am fost adunaţi dis-de-dimineaţă într-un careu unde, după o aşteptare de cinci-şase ore afară, în ger, a sosit un starşina (Plutonier) care ne-a acuzat de canibalism, că ne-am căsăpit propriii camarazi şi i-am mâncat! Au fost aduşi şi «eroii de la Miciurinsk», sub pază strictă, şi prezentaţi adunării. Erau şase ţigani din Ploieşti şi Bucureşti, cum au declarat ei. «Iată cine a venit la noi să ne civilizeze», a spus rusul care, pentru această simplă, dar zguduitoare comunicare, ne-a ţinut afară o zi întreagă. După o judecată sumară la locul crimei, au fost duşi în pădure şi împuşcaţi înainte să se descompună careul nostru" (pagina 74).

Ştim cu toţii cine la cine a venit mai întâi şi de ce am fost noi nevoiţi să mergem pe ambele fronturi: pentru reîntregirea naţională, nu pentru ideologii deşarte.

Cartea abundă de etnici români care se comportă lamentabil pentru o fărâmă de pâine sau pentru o zdreanţă mai călduroasă. Abrutizarea era provocată de stăpânii lagărului. Iată un exemplu: "Mi-a atras atenţia un ostaş lipsit de puteri, care era în grabă dezbrăcat de efecte de către un camarad. Mai mişca încă din mâini în semn de protest şi de deznădăjduită opunere la insistenţele «aproapelui», care voia să smulgă şi cămaşa de pe el. A început apoi să-l lovească cu călcâiul bocancului în cap, ca să cedeze mai repede. Alţii şi-au sufocat camarazii cu palma în timpul somnului, la adăpostul întunericului". Mulţi abandonaseră condiţia umană. Autorul povesteşte cum l-au dezbrăcat ruşii şi l-au lăsat fără bocanci, în ger. În timp ce se odihneau lângă un grajd, i-a rugat pe nişte camarazi să-l lase să-şi pună şi el picioarele pe poalele mantalelor lor. Nu au vrut şi s-au culcat. Omul a fost nevoit să ţopăie toată noaptea printre camarazii care nu s-au mai trezit niciodată: a doua zi, toţi erau sloi. Mulţi au cedat în faţa tovarăşei Ana Pauker care a venit în lagărul de la Oranki să caute voluntari pentru Divizia Tudor Vladimirescu şi bine le-a mers, au dobândit grade mari, au acum pensii de generali. Dar cei mai mulţi au refuzat-o. Li s-a părut prea odios să lupte contra românilor lor. Au rămas în lagăr şi au văzut ce însemna «frăţietatea» ruşilor mult după încheierea păcii.

Încă un episod. O mie de deţinuţi au cărat lemne cu spatele dintr-o pădure aflată la şase kilometri. Erau epuizaţi, aveau picioarele ude şi au refuzat să mai meargă încă o dată la lemne. "Repede a apărut şi Cap-de-mort, colonelul Grisciuk, care a început să înjure aprig şi să ameninţe că-i omoară. A cerut apoi să se facă linişte, ca să i se audă ultimatumul: «Feciori de căţea turbată! Dacă nu ascultaţi ordinul meu, veţi fi împuşcaţi toţi!» Însă murmurele de dezaprobare şi protestele n-au contenit. Atunci Grisciuk a schimbat tactica: cei ce sunt de acord să meargă din nou la pădure să iasă în stânga coloanei. Din o mie de oameni de toate naţionalităţile europene, pasul ruşinii nu l-a făcut decât un român, ofiţer de marină, care lucrase până nu demult ca bucătar şi voia să fie readus acolo..."

Am cunoscut un bătrân dintr-un sat de pe Prut. Îl chema Gheorghe Joc, mai precis, Ghiţă Jioc. În timpul războiului, el avea grijă de prizonierii ruşi, capturaţi pe front de armata noastră. Primul lucru pe care l-a făcut când i-a primit în grijă: i-a dezbrăcat pe toţi, le-a dat haine uscate şi i-a pus să-şi fiarbă uniformele într-un cazan ca să

omoare păduchii. Apoi au dat cu var împreună casa în care dormeau. În fiecare zi, îi ducea la lucru pe moşia boierului Donca de la Cârja. Seara, moş Gheorghe Joc dansa înaintea prizonierilor, iar unul din ruşi venea cu puşca românului din urmă. Când a năboit armata roşie eliberatoare şi au fost nevoiţi să plece ca să nu fie împuşcaţi ca trădători, ruşii l-au îmbrăţişat pe bătrân şi s-au dus plângând.

Mai merită amintit un episod. În 1942, Argeşul a luat la vale un sat întreg. Mareşalul Ion Antonescu a văzut dezastrul şi a hotărât să se ridice acolo un sat nou, cu case de cărămidă. Au fost aduşi la lucru prizonieri ruşi. Şi ei au regretat când au plecat din România burghezo-moşierească, deşi fuseseră prizonieri la dictatorul cel *canibal*.

Iată o întâmplare tot de-atunci, descrisă de maiorul Pânzaru: „Acel obsedant strileaiu îl auzeam de sute de ori în fiecare zi. În primăvara lui 1943, în timp ce mergeam pe drumul Skit-ului, la aşa-zia «livadă de meri» uscaţi, un ofiţer italian din spatele meu a făcut un pas în stânga şi s-a aplecat să culeagă o urzică din şanţ. A fost împuşcat mortal de ceasovoi. Bietele urzici aveau mare trecere, se mâncau verzi, nefierte... „.

Şi totuşi, cineva rămâne de veghe la căpătâiul iadului, iar paradoxul sufletului rusesc iese la liman când nu te mai aştepţi, ca la Dostoievski: „De Bobotează, se turna câte o cruce de gheaţă de dimensiuni impresionante, pentru că aveam la îndemână, din belşug, materie primă – apă şi ger. Numai căldura primăverii (...) o făcea să dispară sub ochii noştri, încet-încet. Ruşii nu se atingeau de cruce, de parcă i-ar fi fript, şi unde o puneau băieţii, acolo rămânea până la dezgheţ. Se temeau de semnul crucii şi de tot ce era legat de credinţă, ceea ce dovedea că «misticismul», cum spuneau oficialii lor, nu dispăruse din conştiinţa omului“ (p.129).

Da, domnule Medvedev, da, domnule Putin, istoria Europei trebuie rescrisă, istoria Rusiei trebuie rescrisă pentru că numai aşa se va elibera fantasticul popor rus.

Forul Democrat al Românilor din Moldova protestează

E batjocorită memoria celor uciși de comuniști în Basarabia

Curtea Constituțională a Republicii Moldova a găsit neconstituțional Decretul Preşedintelui interimar al Republicii Moldova, Mihai Ghimpu, privind declararea zilei de 28 iunie zi a ocupației sovietice. Prin acest gest al Curții Constituționale, menit să umilească întregul nostru popor, să batjocorească memoria sutelor de mii de concetățeni de-ai noștri, uciși de regimul totalitar comunist, i se mai dă o dată foc Declarației de independență.

Decretul Preşedintelui interimar al Republicii se bazează pe documente importante ale statului: Avizul Comisiei Sovietului Suprem al RSS Moldova pentru aprecierea politico-juridică a Tratatului sovieto-german de neagresiune şi a Protocolului adițional secret din 23 august 1939, precum şi a consecințelor lor pentru Basarabia şi Bucovina de Nord, aprobat de către Parlamentul Republicii Moldova la 23 iunie 1990. Acest act juridic întregeşte, sub toate aspectele, semnificația profundă şi amplă a Declarației de suveranitate a RSS Moldova din 30 iunie 1990, a Declarației de independență a Republicii Moldova din 27 august 1991, dar şi cea a mai multor documente europene: Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr.1096 din 1996 „Cu privire la măsurile de distrugere a moştenirii fostelor regimuri comuniste", Rezoluția nr.1481 din 2006 a APCE „Cu privire la necesitatea unei condamnări internaționale a crimelor comuniste totalitare", Rezoluția nr.1723 din aprilie 2010 „Comemorarea victimelor Marii Foamete (Holodomor) din fosta URSS", care subliniază, între altele, că „Nu toate statele europene au condamnat regimurile totalitare comuniste", făcându-se trimitere expresă la Republica Moldova, unicul stat european care nu a condamnat comunismul.

Deci decretul Preşedintelui interimar al Republicii Moldova este şi un document cu caracter european care reprezintă atitudinea dlui Mihai Ghimpu față de solicitarea respectivă a Uniunii Europene.

În acelaşi context vine şi poziția oficială a Academiei de Ştiințe a Republicii Moldova – cea mai înaltă instituție ştiințifică a statului –, care a concluzionat că la 28 iunie 1940 Basarabia a fost cotropită de trupele sovietice.

La 28 iunie 1940 URSS a atacat mişeleşte România cu ajutorul a 36 de divizii (420.000 de ostaşi şi ofițeri sovietici). Documentele demonstrează că URSS a promovat o politică de ocupație şi de instaurare a regimului stalinist în Basarabia, Bucovina de Nord şi ținutul Herța.

Adevărul este unul: la 28 iunie 1940 a avut loc un act de agresiune, de ocupare a Basarabiei, Bucovinei de Nord şi a ținutului Herța de către forțele armate ale Uniunii Sovietice. Curtea Constituțională, alunecând pe panta politicianismului, nu a fost în stare să aprecieze corect Decretul Preşedintelui interimar Mihai Ghimpu.

FDRM consideră că decizia Curții Constituționale are caracter antiştiințific, antinațional şi anticonstituțional, deoarece aceasta a încălcat dreptul istoric, dreptul național, dreptul de neam

Bucureşti,1940 - Ziua când ne-a fost răpită Basarabia

al românilor basarabeni de a-şi aprecia istoria, cultura, viaţa lor politică, economică, socială şi spirituală, dar şi pe cei de către care au fost ocupaţi. Curtea Constituţională a negat dreptul românilor basarabeni la autodeterminare.

Această decizie ne vorbeşte despre faptul că membrii Curţii Constituţionale (Victor Puşcaş, Dumitru Pulbere, Valeria Şterbeţ, Petru Răilean şi Alina Ianucenko) prin nivelul lor de pregătire nu mai corespund exigenţelor de jurişti moderni, care ar fi în stare să aprecieze corect situaţia din Republica Moldova în contextul dreptului internaţional şi al celui naţional românesc.

FDRM îşi exprimă îngrijorarea şi în privinţa faptului că în Republica Moldova s-a declanşat o campanie agresivă, mincinoasă, îndreptată împotriva României şi a actualilor guvernanţi din R. Moldova. Într-o manieră şovină s-au exprimat în acest subiect şi D. Medvedev, V. Putin, S. Lavrov, I. Lujkov, K. Kosaciov şi alţi lideri ai Federaţiei Ruse.

FDRM adresează reprezentanţilor Alianţei pentru Integrare Europene din Parlamentul Republicii Moldova cererea de a aproba prin vot decretul Preşedintelui interimar M. Ghimpu.

Cerem, de asemenea, membrilor Curţii Constituţionale să-şi retragă decizia ilegală, antiştiinţifică, antinaţională şi să-şi ceară scuze public de la cei aproape un milion de români basarabeni – victime ale regimului comunist şi de la urmaşii acestora.

Propunem membrilor Curţii Constituţionale să-şi prezinte demisia de onoare din funcţiile deţinute cu toate urmările legale.

Consiliul Director al Forului Democrat
al Românilor din Moldova
Chişinău, 14 iulie 2010

Luni decisive pentru Republica Moldova

„Ştefan cel Mare, căruia îi datorăm mult ca persoană care a orchestrat numele de Republica Moldova, în multe ţări din Europa şi Asia la acel moment"
(V. Voronin, 2 iulie 2010)

Dan Dungaciu

Agenda dezbaterilor de la Chişinău este plină până la refuz şi asta va face din ultima jumătate a acestui an una dintre cele mai importante din istoria Republicii Moldova (RM). Trei teme majore vor decide structura spectrului politic de la Chişinău după alegerile din noiembrie: relaţiile din AIE şi atitudinea faţă de PCRM, provocările ruso-transnistrene şi chestiunea identitară.

Un 7 aprilie care se poate împlini

Prima observaţie. Viitoarele alegeri pot împlini aspiraţiile de la 7 aprilie sau le pot anula iremediabil. Există o serie de restanţe morale pe care liderii politici ai Alianţei le mai au faţă de cei care au făcut posibilă venirea lor la putere prin presiunea morală pe care au exercitat-o la nivelul societăţii: identificarea vinovaţilor din 7 aprilie, condamnarea comunismului, demontarea verticalei puterii instaurate de „guvernarea Voronin" inclusiv în teritoriu etc. Multe dintre aceste teme au fost evitate invocându-se argumente de tip „criză constituţională" sau majoritatea precară din parlament. Dar asta nu înseamnă că ele nu mai sunt mize pe agenda viitoarei campanii care stă să vină.

A doua observaţie ţine de statutul lui Vladimir Voronin şi a partidului său. În condiţiile în care fostul preşedinte nu va mai putea candida pentru viitoarele alegeri - iar o posibilă candidatură ar fi pentru AIE cea mai puternică lovitură de imagine -, apar din ce în ce mai des îngrijorări faţă de viitorul PCRM. Unele dintre acestea sunt surprinzătoare, pentru că vin din zone la care nu te aşteptai să ofteze după acest partid. Cine (mai) are nevoie astăzi de Vladimir Voronin candidat la preşedinţie şi, mai ales, de un PCRM puternic? Căci este evident că indiferent cine va candida din partea comuniştilor – cu excepţia preşedintelui partidului – PCRM se va fisura iremediabil. Iar ieşirea lui din jocurile puterii va fi şi un semn

că 7 aprilie devine concret şi palpabil, iar decomunizarea se petrece şi la nivel electoral. Şi totuşi, unii vor să evite asta. Oare de ce?

Mitul Rusiei atotputernice

Din moment ce 7 aprilie a fost posibil, iar politicienii de la Chişinău au trecut testul „votului de aur", este cert că, în ciuda a ceea ce se vehiculează, ideea unei Rusii atotputernice şi care face toate jocurile la Chişinău este exagerată. Dar luată în serios riscă să fie o profeție care se auto-îndeplineşte! Imediat după 7 aprilie, Moscova a avut un moment de derută ilustrat de tăcerile ei semnificative. Ulterior s-a repliat şi a început să fie din ce în ce în mai vocală şi mai activă pe teren. Proiectul Pasat, de pildă, este una dintre acțiunile de forță. Dar tocmai acest proiect – diabolic, în sensul propriu, pentru că „diabolos" înseamnă şi „a despica", „a separa", „a învrăjbi" – arată clar că Moscova ştie că, în mod natural, pierde la Chişinău şi tocmai din acest motiv recurge la proiecte disperate precum acesta. Resuscitarea Transnistriei este un alt proiect din aceeaşi categorie.

Pregătiți de (si)Nistru?

Provocările de astăzi, care aduc în minte episoadele reținerii repetate ale unui ofițer înalt al armatei RM cu vreo şase luni în urmă, sunt semnele evidente ale unor provocări care nu se vor opri aici. Tăcerea Chişinăului – care recomandă funcționarilor săi să nu mai treacă în stânga Nistrului – este semnificativă şi sugerează că autoritățile ştiu mai multe decât spun. Este, totuşi, cam puțin după aproape 20 de ani în care Chişinăul s-a auto-iluzionat în toate formele şi a negociat în toate formatele posibile...

Dar ceea ce stârneşte cu adevărat uimirea sunt o serie de declarații, mai mult sau mai puțin oficiale, care încearcă să acrediteze că vinovatul pentru actualele blocaje în relația Chişinău-Tiraspol-Moscova ar fi, nici mai mult nici mai puțin, decât... preşedintele Ghimpu! Asemenea teze sunt uluitoare şi măsoară, din păcate, gradul de alienare la care s-a ajuns. După 2001, Chişinăul a cedat, practic, tot, devenind preşul Moscovei. Ce a primit RM? Nimic. Mai mult, când a dat semne de insurgență, i-au fost aplicate, fără nici o remuşcare, sancțiuni economice. Ulterior, Chişinăul iarăşi s-a transformat în preş, dar de data asta Moscova avea şi mai multe argumente de negociere: „tot la mâna noastră ai ajuns, Vladimir Nikolaevici...". În aceste condiții, să încerci să faci din Mihai Ghimpu un Lebed al timpului nostru, un personaj care blochează aşa-zise soluții, care menține trupele ruseşti în stânga Nistrului, care poate bloca negocierile ruso-germane (!!!) pe chestiunea transnistreană frizează absurdul. În locul unei priviri oneste în oglinda istoriei recente, unii de la Chişinău – dar nu numai – încearcă, jenant, să îşi scuze propriile neputințe şi să îl găsească țap ispăşitor tocmai pe omul care a încercat să îi dea RM un strop de demnitate. Inclusiv în relația cu Federația Rusă.

Cum se gândea Ştefan cel Mare la RASSM şi RSSM

Problema identitară nu moare şi nici nu se predă în aceste şase luni. Mai ales că există de fiecare dată o sumedenie de personaje care o aşază pe agendă în cele mai bizare şi hazlii modalități. „Responsabilul" cu gestionarea chestiunii a devenit, în ultima vreme, Partidul Comuniştilor. Nu mai reluăm aici argumentele deja prezentate în această pagină despre schimbarea subtilă – şi nu prea – de discurs a PCRM, unde „clasa proletară" este înlocuită cu „națiunea moldovenească", iar „comunismul" cu „statalismul". Suficient e să reamintim că PCRM a decis să revină în Parlament pentru „a apăra statalitatea", că unul dintre lideri îşi rosteşte mai nou discursurile flancat nu de „secera şi ciocanul", ci de însemnele voievodului Ştefan cel Mare şi Sfânt sau că Vladimir Voronin şi anturajul său se încrâncenează înduioşător să (se) convingă că Suceava, Roman, Cetatea Neamț, Târgu Frumos, Războieni, Chilia lui Daniil Sihastru, Putna, Voroneț sau Dobrovăț se află pe teritoriul RM sau că Ştefan cel Mare şi Sfânt - „cel mai mare român al tuturor timpurilor" - ar fi apărat voievodatul Moldovei gândind duios la... Republica Autonomă Sovietică

Vladimir Voronin şi Jose Manuel Baroso

Socialistă Moldovenească sau Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

„RM este condusă de doi români!“

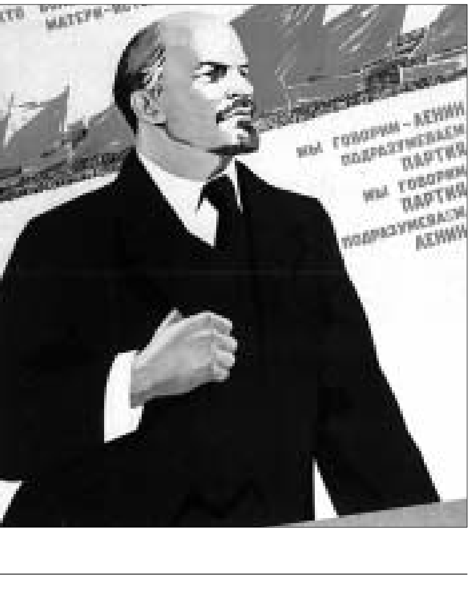
Aceasta este partea hazlie a „complexului moldovenist”. Dar există şi una întunecată. Adică atunci când, pe ecranele televizoarelor, apar lideri tineri (adică „reformaţi”?) ai PCRM şi care se indignează la culme pentru că: „RM este condusă de doi români!”. Două observaţii aici. Prima ţine de maniera în care respectivul lider a rostit această aserţiune. Denumirea de „român” devine în accepţiunea PCRM o boală, un viciu incurabil şi nociv, un defect genetic ai cărui purtători trebuie excluşi din viaţa publică. A fi condus de „români” i se pare insului respectiv ca fiind ofensa cea mai teribilă şi păcatul de moarte al actualei guvernări. Iar poporul trebuie să ştie şi să se indigneze! Să ajungi că identifici ca elementul maximal al crizei faptul că „RM este condusă de doi români” ilustrează perfect nivelul la care patologia moldovenistă a ajuns astăzi. A doua observaţie ţine de salubritatea discursului public. Dacă pentru respectivul lider şi partidul său, „român” înseamnă, etnic vorbind, altceva decât „moldovean”, cu ce drept, totuşi, faci din asta un argument de natură etnică (rasială)? Vi-l imaginaţi, de pildă, pe un lider republican izbucnind într-o dezbatere televizată: „America este condusă de un negru”? Sau pe liderii europeni vituperând la adresa evreilor, romilor sau altor etnii care au ajuns, într-o formă sau alta, la conducerea unor state sau instituţii? Mai mult decât atât, nimeni nu s-a sesizat, nici invitaţii respectivei emisiuni, nici moderatorul, nici vigilentele ONG-uri. Utilizată în asemenea mod, chestiunea identitară riscă să derapeze periculos în RM. Şi asta nu e bine, căci importanţa ei pentru viitoarea arhitectură politică a republicii este mai mare decât oricând. Tocmai „chestiunea identitară” va deveni o cheie decisivă pentru înţelegerea comportamentelor politice ale actorilor interni, dar şi externi, în RM.

Concluziile Comisiei de cercetare a comunismului în Basarabia

La 14 ianuarie curent, prin Decretul Preşedintelui interimar al Republicii Moldova, a fost formată Comisia pentru studierea şi aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova. În urma valorificării istoriografei din perioada comunistă şi postcomunistă, a literaturii istorice apărute în străinătate, precum şi a unui vast volum de documente de arhivă, multe dintre care au fost accesate în premieră, Comisia a propus o sinteză cuprinzătoare asupra epocii totalitare comuniste cuprinse între anii 1917 / 1924 şi 1991.

Această epocă are ca puncte de reper instaurarea dictaturii comuniste în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM) din cadrul Ucrainei Sovietice, în stânga Nistrului, transplantul de sistem comunist pe malul drept al Nistrului, în Basarabia, în 1940, odată cu ocuparea militară a acestui teritoriu de către maşina de război a Uniunii Sovietice, reocuparea acestui teritoriu în 1944, restabilirea şi consolidarea regimului totalitar de tip sovietic, anchilozarea şi năruirea acestuia odată cu ieşirea din captivitatea comunistă a popoarelor însetate de libertate şi prăbuşirea URSS în 1991.

Potrivit constatărilor Comisiei, experimentul bolşevic totalitar a fost iniţiat pe malul stâng al Nistrului, ca parte a URSS, în timp ce pe malul drept, în Basarabia românească, se puneau bazele unei democraţii incipiente, astfel că Nistrul a despărţit nu atât două maluri sau două state, cât două sisteme: unul democratic şi altul totalitar. Secolul XX a demonstrat că totalitarismul nu numai că este incompatibil cu valorile democratice, el este duşmanul de moarte al democraţiei. Un regim totalitar reprezintă antipodul unei democraţii. Acest regim este unul opresiv şi represiv, cu o ideologie de stat oficială, care se sprijină pe un singur partid politic, aşa-numitul Partid Unic, în frunte cu „marele conducător”, pe o poliţie secretă omniprezentă şi care deţine monopolul asupra economiei, culturii şi informaţiei. În pornirea dictaturii bolşevice de a întemeia o lume nouă, bazată pe criterii de clasă şi pe ura de clasă, fostei Republici Autonome Sovietice Socialiste Moldoveneşti i s-a rezervat un rol aparte. Formarea acestei entităţi la frontiera pe Nistru cu România trebuia să servească planurilor sovietice de anexare a Basarabiei şi, în acelaşi timp, să contribuie la extinderea spaţiului revoluţiei mondiale proletare în direcţia Balcanilor. O serie de mărturii documentare din cele mai diverse probează cu toată claritatea atitudinea ostilă şi agresivă a regimului bolşevic şi a Internaţionalei a III-a Comuniste faţă de Basarabia românească, intenţia exportului de revoluţie pe orice căi posibile. Deşi prezentată ca o entitate de stat autonomă, RASS Moldovenească a fost în realitate un „cap de pod” în planurile expansioniste

sovietice, evoluând din 1924 până în 1940 spre îngustarea drastică a caracteristicilor proprii unei pretinse entități de stat, spre statutul unei regiuni obișnuite a Ucrainei Sovietice.

Comisia a efectuat o inventariere a crimelor, ororilor, atrocităților abuzurilor și nedreptăților comise de regimul totalitar comunist între anii '20 – '90 ai secolului XX, care include:

1) extinderea dictaturii Partidului Comunist Unic în zonele incluse în RASS Moldovenească și misiunea de subminare și subversiune a acestei entități în raport cu România și populația din Basarabia, de cap de pod al revoluției mondiale bolșevice;

2) instituirea unui mecanism diabolic de represiune (CeKa, GPU, OGPU, NKVD, NKGB, MGB, KGB, Justiție și Procuratură) și aplicarea terorii în masă;

3) decretarea și aplicarea unei legislații discriminatorii antiumane;

4) impunerea unei ideologii a urii de clasă, a urii față de ființa și demnitatea umană, exacerbarea propagandei anticreștine și a xenofobiei;

5) mutilarea spirituală a moldovenilor prin impunerea unei limbi artificiale, străine de limba română, și a unei identități contrafăcute ideologic;

6) interzicerea cugetului liber, a dreptului de asociere, a liberei inițiative, exterminarea și marginalizarea intelectualității;

7) lichidarea țărănimii ca clasă prin colectivizarea forțată și deportările de la începutul anilor '30 ai secolului XX;

8) foametea cumplită din anii 1932-1933;

9) declanșarea represiunilor împotriva așa-numitelor „elemente antisovietice" și „naționaliste" de la mijlocul anilor '30 ai secolului trecut, deportarea și exterminarea în masă a oamenilor prin deciziile unor instituții extrajudiciare, ale așa-numitelor „troika";

10) ocuparea, prin dictat, la 28 Iunie 1940 a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța în urma tranzacției sovieto-germane din 23 august 1939 și a înțelegerilor secrete ulterioare dintre URSS și Germania nazistă;

11) realizarea unui transplant de sistem sovietic în teritoriile românești ocupate și impunerea cu forța a regimului totalitar comunist;

12) aplicarea terorii împotriva fruntașilor vieții publice, intelectualilor, slujitorilor cultelor și oamenilor simpli rămași în teritoriile ocupate, comiterea unor asasinate din motive de ură de clasă;

13) exodul forțat al zecilor de mii de oameni, intelectuali, în primul rând, din teritoriile ocupate de URSS;

14) formarea abuzivă a RSS Moldovenești și sfârtecarea teritorială a Basarabiei;

15) interzicerea alfabetului românesc și a limbii române și impunerea alfabetului rusesc, prin Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 11 noiembrie 1940;

16) anularea abuzivă a dreptului la cetățenia română prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS cu privire la restabilirea cetățeniei sovietice de către locuitorii Basarabiei și la dobândirea ei de către locuitorii Bucovinei de Nord din 8 martie 1941;

17) deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zecilor de mii de oameni nevinovați la 13 iunie 1941;

18) mobilizările forțate antebelice și postbelice ale zecilor de mii de tineri pe șantierele de muncă (FZO) din URSS și înrolarea lor în Armata Sovietică;

19) arestările și epurările operate de organele sovietice de represiune în primii ani postbelici;

20) foametea organizată din 1946-1947;

21) deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zecilor de mii de oameni nevinovați la 6 iulie 1949;

22) lichidarea proprietății private, confiscarea bunurilor materiale ale țăranilor și colectivizarea satului;

23) prigoana împotriva Bisericii și a slujitorilor cultelor, închiderea, profanarea și demolarea locașurilor de cult;

24) deportarea pentru credință în regiunile îndepărtate ale URSS la 1 aprilie 1951 a credincioșilor confesiunii „Martorii lui Iehova";

25) ofensiva ideologică și propagandistică împotriva scriitorilor și valorilor noastre naționale;

26) sovietizarea, rusificarea și deznaționalizarea populației prin sistemul de educație și

cultură, aparatul administrativ, mass-media şi propogandă;

27) manipularea şi deformarea conştiinţei identitare prin falsificarea istoriei, impunerea unor ritualuri, monumente şi simboluri străine firii noastre;

28) negarea identităţii româneşti a populaţiei majoritare şi inocularea românofobiei;

29) instrumentarea unui regim al „terorii memoriei", al controlului, al constrângerilor şi al persecuţiilor individualităţii umane pentru cea mai mică încercare de gândire liberă în raport cu regimul totalitar comunist;

30) promovarea unei industrializări şi urbanizări de tip colonial, cu grave consecinţe pe plan etnodemografic;

31) înregistrarea unor mari dezechilibre ecologice şi a unor urmări nefaste pentru sănătatea populaţiei în urma experimentelor în sfera agriculturii bazate pe chimizarea şi concentrarea excesivă a producţiei agricole;

32) formarea unei caste privilegiate a aparatului de partid, a nomenclaturii care a confiscat şi a concentrat puterea absolută, a profitat de aceasta şi a parazitat pe spatele cetăţenilor simpli, servind interese străine.

Plecînd de la cele expuse, Comisia susţine ferm şi univoc că regimul totalitar comunist a fost de la început şi până în ultimul moment al existenţei sale un regim criminal şi represiv, abuziv şi inuman, lipsit de orice urmă de legitimitate. Transplantat din RASSM în Basarabia în urma unui act de dictat, acesta a fost totodată un regim de ocupaţie străină sovietică, din acea clipă şi până la înlăturarea şi prăbuşirea sa în anii 1990-1991.

Comisia propune condamnarea oficială a regimului totalitar comunist din RASS Moldovenească şi RSS Moldovenească drept unul care a comis acte de genocid şi crime împotriva umanităţii, prin teroare în masă, represiune politică, foamete organizată, deportări, violarea demnităţii umane şi a drepturilor fundamentale ale omului.

Comisia propune onorarea şi comemorarea tuturor victimelor regimului totalitar comunist, tuturor victimelor Holocaustului, tuturor celor care, în anii crunţi de teroare, represiune şi opresiune, au avut de pătimit, precum şi tuturor celor care în aceşti ani, prin fapta, verticalitatea şi cuvântul lor au opus rezistenţă regimului totalitar comunist, punându-şi viaţa şi libertatea în pericol.

Având în vedere necesitatea debarasării de moştenirea grea a regimului totalitar comunist, a distanţării ireversibile de acest regim, în spiritul recomandărilor în materie ale Consiliului Europei, OSCE şi Uniunii Europene, Comisia formulează următoarele propuneri:

1) condamnarea regimului totalitar comunist din RASSM şi RSSM drept unul care a comis crime împotriva umanităţii, precum şi condamnarea morală a acţiunilor tuturor acelor persoane care au participat la comiterea crimelor regimului totalitar comunist;

2) interzicerea utilizării noţiunii de „comunist" şi a derivatelor acesteia în titulaturile formaţiunilor politice, în denumirile unor instituţii şi întreprinderi publice şi private, precum şi interzicerea utilizării şi propagării în scopuri politice în spaţiul public a simbolurilor totalitare, deopotrivă, comuniste şi naziste, în conformitate cu Rezoluţia OSCE din 2009 cu privire la reunirea Europei divizate prin promovarea Drepturilor Omului şi Libertăţilor Civile în sec. XXI;

3) elaborarea şi adoptarea neamânată a Legii Lustraţiei;

4) repunerea victimelor regimului totalitar comunist şi a urmaşilor lor în drepturile lor juridice, morale şi materiale depline prin amendarea cadrului juridic în vigoare sau adoptarea unei Legi noi;

5) eternizarea memoriei victimelor regimului totalitar comunist şi a participanţilor la mişcarea de rezistenţă prin ridicarea în oraşul Chişinău a unui complex memorial, deschiderea unor muzee locale, instalarea unor plăci comemorative în locurile comiterii crimelor şi ororilor comuniste;

6) declararea zilei de 23 august ca Zi Europeană a Comemorării Victimelor Regimurilor Totalitare şi Autoritare, care să fie marcată cu demnitate şi imparţialitate, în consens cu Rezoluţia din 2009 a Parlamentului European cu privire la conştiinţa europeană şi totalitarismul;

7) declararea zilelor de 13 iunie (1941), 6 iulie (1949) şi 1 aprilie (1951), în care au avut loc deportări masive, drept zile naționale de comemorare a victimelor regimului totalitar comunist;

8) formarea unei comisii de experți care să evalueze daunele materiale pricinuite de regimul totalitar comunist;

9) aprobarea unui program de stat pe termen lung privind investigarea în profunzime a regimului totalitar comunist;

10) reorganizarea Arhivei Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova în Arhiva Regimului Totalitar Comunist din Republica Moldova, cu transmiterea tuturor fondurilor de arhivă din depozitele speciale ale Ministerului de Interne, Serviciului de Informație şi Securitate, Ministerului Afacerilor Externe şi al Integrării Europene, a fondurilor Procuraturii Generale, precum şi a altor fonduri ce reflectă esența regimului totalitar comunist în fondurile arhivei respective şi asigurarea accesului neîngrădit la toate aceste fonduri;

11) crearea unui Institut de Studiere a Totalitarismului;

12) elaborarea unui manual de istorie a regimului totalitar comunist şi introducerea în sistemul de instruire şi educație preuniversitară a unui curs de istorie a totalitarismului;

13) încurajarea desfăşurării în mass-media a dezbaterilor publice privind esența inumană a regimurilor totalitare, comuniste şi naziste.

14) abrogarea Legii nr. 546-XV din 19 decembrie 2003 privind adoptarea Concepției politicii naționale a Republicii Moldova, concepția fiind una tributară trecutului şi ideologiei totalitare, incompatibilă cu parcursul european al societății noastre.

Avansând acest set de propuneri, Comisia subliniază că unele din ele pot fi realizate fără întârziere, altele într-un termen mediu sau îndelungat, importantă fiind continuarea sub diferite forme, în cadrul unor diverse instituții – preuniversitare, universitare, de cercetare, mass-media etc. – a activităților inițiate prin instituirea sa. Numai astfel vor putea fi obținute rezultate reale în asanarea climatului social, politic şi moral din societate.

Comisia are convingerea că numai prin asumarea adevărului istoric ne vom putea simți într-adevăr oameni liberi, vom fi mai puternici, mai deschişi către noi înşine şi către lumea externă, mai uniți, vom avea mai multă încredere în forțele noastre şi în ziua de mâine, în viitorul nostru european.

Fişă de martir: Gheorghe Brătianu*

BRĂTIANU, Gheorghe I., n. 10 februarie 1898, Ruginoasa, jud. Iaşi; m. 27 aprilie 1953, penitenciarul Sighet; confesiunea: ortodoxă; profesiunea: profesor universitar; domiciliul: Bucureşti, str. Popa Chiţu, nr. 26

În registrul stării civile pentru născuţii pe anul 1898 al com. Ruginoasa la nr. 13, sub data de 30 ianuarie, ora 12.00, se consemna: „naşterea copilului Gheorghe de sex bărbătesc, născut alaltăieri douăzeci şi opt ianuarie ora opt dimineaţa la casa mamei sale din comuna Ruginoasa, fiu natural al Dnei Maria Moruzi, văduvă în etate de treizeci şi patru ani, de religiune ortodoxă, de naţiune şi protecţie română, domiciliată în comuna Ruginoasa”[1]. Copilul a fost legitimat „prin căsătoria sub secvenţă” între cei doi părinţi, înregistrată sub nr. 20, la 28 februarie 1898, în „registrele respective a comunei Ruginoasa”[2]. Cum căsătoria s-a desfăcut imediat după încheiere (cele două familii erau rivale sub raport politic, de neconciliat), copilul Gheorghe I. Brătianu a fost crescut de mama sa, la Ruginoasa şi la Iaşi, str. Carol, nr. 5 (casele Pogor, proprietatea Mariei Moruzi), când, în 1921, mama sa a decedat, Gheorghe I. Brătianu avea să mărturisească într-o scrisoare către mătuşa sa Sabina Cantacuzino, sora mai mare a tatălui său: „A fost pentru mine tot; a fost însă şi un suflet mare, care a trecut prin viaţă fără făţărnicie, fără slăbiciune”[3].

Pe tatăl său, Ionel I. C. Brătianu, îl va vedea pentru prima dată abia la 11 ani, în decembrie 1909, când, pe patul de suferinţă (se încercase

asasinarea sa), a cerut, la Bucureşti, să-şi vadă unicul fiu[4]. Ulterior, legătura dintre tată şi fiu va fi tot mai puternică, îndeosebi din vara anului 1916, când Gheorghe I. Brătianu, bacalaureat, de 18 ani, a cerut consimţământul tatălui său să plece voluntar pe front în Războiul pentru Reîntregirea Neamului (1916-1919)[5]. În 1938, Gheorghe I. Brătianu v-a publica lucrarea *Acţiunea politică şi militară a României în 1919, în lumina corespondenţei diplomatice a lui Ion I. C. Brătianu*, cu ediţia a doua în 1940, ca pios omagiu adus părintelui său.

* Articol preluat din lucrarea *Martiri pentru Hristos din România, în perioada regimului comunist*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 2007, p. 123-129.

[1] Apud *Confluenţe istoriografice româneşti şi europene. 90 de ani de la naşterea istoricului Gheorghe I. Brătianu* (coord. Victor Spinei), Iaşi, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1998, p. 363-364.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*, p. 243.

[4] *Ibidem*, p. 244.

[5] Vezi pe larg despre aceasta în Aurel Pentelescu, Liviu Ţăranu, *Gheorghe I. Brătianu, voluntar în războiul Întregirii Neamului*, în „Document, buletinul Arhivelor Militare Române, an IX, nr. 1-4 (31-34), 2006, p. 52-60.

În primăvara anului 1915, Gheorghe I. Brătianu era încă elev, în ultimul an, la Liceul Național din Iași, urmat în particular, când Nicolae Iorga, în „Revista Istorică", tipărită la Vălenii de Munte, i-a publicat cel dintâi studiu științific – O oaste moldovenească acum trei veacuri. Răscoala boierimii împotriva lui Ștefan Tomșa. Gh. I. Brătianu avea să devină un vrednic discipol al savantului Nicolae Iorga (1871-1940), urmând acestuia, în marile momente ale vieții sale, inclusiv în acela al morții tragice[6].

Bacalaureat al Liceului Național din Iași în 1916, cu nota maximă și distincția „cum laude", va pleca voluntar în Armata română, urmând școala de ofițeri de rezervă, arma Artilerie, la Iași. Pe front, ca sublocotenent, a fost rănit la Cireșoaia în vara anului 1917 și demobilizat la începutul anului 1919. A urmat Facultatea de Drept din Iași în anii 1917-1919, luându-și licența. În anii 1920-1921, urmează cursurile de la Universitatea din Sorbona, *École Pratique Hautes Etudes* și *École des Chartes* din Paris, unde audiază pe Ferdinand Lot, Gabriel Millet, Charles Diehl și pe Nicolae Iorga, la *College de France*.

Se va consacra definitiv cercetărilor istorice. În 1942, afirma conclusiv: „Se știe doar că farmecul istoriei, pentru cine îl simte și în înțelege, își găsește temeiul mai puțin în afirmarea unui adevăr dobândit, pe cât îl aflăm în cercetarea continuă pentru a-l descoperi și a-l defini"[7].

În 1922, la îndemnul lui Nicolae Iorga, cercetează arhivele din Genova și Napoli, fiind interesat de comerțul genovez pe coastele vest-pontice. Ampla cercetare se va concretiza în teza de doctorat *Recherches sur le commerce génois dans la Mer Noire au XIII-e siecle*, susținută în mai 1929 la Sorbona, sub îndrumarea lui Ferdinand Lot, tipărită în acel an la Paris, precum și în volumul de documente *Actes des notaires génois de Péra et Caffa de la fin du treizieme siecle (1281-1290)*, tipărită în 1927, complementar tezei de doctorat și elogios primit în lumea științifică europeană de atunci.

Între timp, în 1923, a obținut un doctorat în Filozofie la Universitatea din Cernăuți, fapt ce i-a permis să ocupe, la 25 ani, catedra de Istorie medie la Universitatea din Iași, unde a profesat până în toamna anului 1940, când s-a mutat la București, urmând lui Nicolae Iorga, pensionat, la catedra de Istorie universală.

În perioada universitară ieșeană (1923-1940) îl aflăm pe Ghe. I. Brătianu cuprins de febra cercetării istorice, cu participarea sa, alături de Nicolae Iorga și alți istorici români, la sesiunile științifice internaționale (Congresul Internațional de Științe Istorice de la Zürich, în 1938, ș.a.), dar și în vâltoarea vieții politice locale. La 30 ani, în 1928, la propunerea lui Nicolae Iorga este ales membru corespondent al Academiei Române (2 iunie 1928). Membru titular al Academiei Române va fi ales la 28 mai 1942, cu 27 voturi din cele 34 exprimate, în locul rămas vacant după moartea lui Nicolae Iorga, asasinat la 27/28 noiembrie 1940.

Ca om politic, în perioada ieșeană, Gh. I. Brătianu, din 1926, s-a înscris în Partidul Național Liberal, devenind, din octombrie 1927, șeful organizației liberale din Iași. Este ales în Camera Deputaților în mai multe rânduri (1927, 1928, 1931-1932, 1933-1937). La 9 iunie 1930 a fost exclus din PNL, în legătură cu acceptarea „restaurației", prin revenirea la tron, la 8 iunie, a prințului Carol, ca rege al României, sub numele de Carol al II-lea. A format disidența Partidul Național Liberal-Gheorghe Brătianu (gruparea „georgistă"), care a participat la alegerile din 1932 (14 deputați în Parlament; al patrulea partid al țării), la alegerile din 1937 (16 deputați în Parlament; al șaselea partid al țării). La 10 ianuarie 1938, partidul „georgist" a fuzionat cu vechiul partid liberal, condus de Constantin (Dinu) Brătianu.

Logodit în 1921, căsătorit în 1923 cu Elena Sturdza, născută în 1901, la Dieppe (Franța), fiica lui Grigore Sturdza, sub protecția mătușii sale Olga Sturdza, și împotriva voinței familiei, Gheorghe I. Brătianu se va bucura de căsnicia sa și cei

[6] Vezi similitudinile semnalate public pentru prima dată de Alexandru Lapedatu în Academia Română, *Discursuri de recepțiune, LXXXI. Nicolae Iorga – istoric al românilor. Discurs rostit la 26 mai 1943 în ședința publică solemnă de Gheorghe I. Brătianu. Cu răspunsul dlui Alex. Lapedatu*, Monitorul oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria națională, 1943.

[7] Gheorghe I. Brătianu, *Memoriu de studii și lucrări, 1916-1941*, București, 1942, p. 5.

trei copii: Maria (n. 1928) şi gemenii Ion şi Ioana (n. 1929), pe care, în ianuarie 1944, când frontul germano-sovietic se va apropia de hotarele estice ale României, îi va trimite în Franța şi Elveția la studii, sub supravegherea rudelor şi prietenilor de acolo.

La Iaşi, în 1926, îl găsim pe Gheorghe I. Brătianu, cărturarul, implicat, între altele, în mişcarea de protest împotriva hotărârii guvernului prin care, din rațiuni strict economice, se stabilise sediul Facultății de Teologie Ortodoxă la Chişinău şi nu la Iaşi, cum se cuvenea din foarte multe puncte de vedere. Într-un amplu articol, *Facultatea izolată*, publicat în revista „Mitropolia Moldovei", pleda pentru „a restabili o tradiție pe care, timp de o sută de ani (1812-1918, n.n.), cârmuirea străină a încercat s-o ştirbească. Cei vechi nu despărțeau națiunea de «lege» de aceea de «moşie», de țară. Iar mediul care să le dea această îndrumare, păstorii norodului basarabean [preoții, n.n.] nu-l vor afla în Chişinăul «mistic», unde trăieşte şi astăzi fanatismul îndărătnic al bisericii ruseşti. Iaşul, al cărui trecut e încă viu în monumentele ce au înfruntat povara vremii şi nepăsarea oamenilor, va arăta viitorilor preoți că inițiativa luminată a progresului poate purcede din zidurile înnegrite de veacuri. Temelia bisericii viitoare [în România întregită, n.n.] trebuie săpată adânc în pământul datinii strămoşeşti, pentru ca clădirea să se înalțe spre ceruri"[8].

În toată perioada dintre cele două războaie mondiale, Brătianu tipăreşte lucrări de istorie ce au devenit repere în literatura de specialitate, între care: *Vicina. Contributions a l'histoire de la domination byzantine et du commerce génois sur le litoral roumaine en Dobroges* (1923); *Recherces sur la Vicina et Cetatea Albă. Contributions a l'historie de la dominations byzantines et tatare et du commerce génois sur la litoral roumain de la Mer Noire* (1935); *Étude bizantines d'histoire économique et sociale* (1938); *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain* (1937; ed. în lb. română, 1940; ed. revăzută şi lărgită în lb. franceză, germană, italiană, 1942).

Rapturile teritoriale şi destrămarea României Mari în vara anului 1940 au produs un mare şoc pentru români. Ca intelectual, Gh. I. Brătianu s-a simțit dator să pledeze pentru drepturile româneşti, argumentând ilegitimitatea actelor mutilatorii săvârşite. Timp de câțiva ani a străbătut țara de la Iaşi la Timişoara ținând conferințe cu caracter istoric. În 1943 a tipărit mai multe lucrări, între care: *La Moldavie et ses frontiéres historique; La Bessarabie. Droits nationaux et historique; Origines et formation de l'unité roumaine* ş.a., iar la Universitate dezvoltă cursurile *Evoluția ideii naționale* (1940-1941) şi *Chestiunea Mării Negre* (1942-1943). Mobilizat ca ofițer de rezervă a fost pe frontul din Basarabia (1941), apoi în Crimeea (1942). Întru cinstirea memoriei mentorului său tipăreşte studiile: *Nicolae Iorga, istoric al românilor; Nicolae Iorga, apărător al drepturilor naționale* (1943); *Nicolae Iorga şi istoria universală* (1941), reunite în volumul *Nicolae Iorga, Trei cuvântări* (1944). În 1941, la un an de la asasinarea lui Nicolae Iorga, Gheorghe I. Brătianu scria: „Proorocul şi-a călăuzit norodul prin toate greutățile şi primejdiile pustiului, dar nu a putut călca pe pământul făgăduinței"[9]. Pentru a continua: „De asemenea, lui Nicolae Iorga nu i-a fost îngăduit să se mândrească de onoarea națiunii sale, răzbunată de sângele şi de vitejia ostaşilor ei, nici să se bucure de deşteptarea nădejdilor înviate"[10]. Campania militară a anului 1941, dezvoltată de armata română alături de cea germană, adusese eliberarea Basarabiei, nordului Bucovinei şi cucerirea Odesei.

Lovitura de stat de la 23 august 1944 a bulversat societatea românească, aflată brusc sub incidența ocupantului sovietic, iar instaurarea guvernului dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, a marcat trecerea la comunizarea oficială a României. Gh. I. Brătianu, ca şi alți intelectuali „burghezi", care nu au pactizat cu noul regim politic, în anii 1944-1947 a fost supus unui lung şir de amenințări şi de denigrări în presa timpului, soldate cu eliminarea treptată din funcțiile publice pe care le deținea: profesor la Universitatea din Bucu-

[8] *Idem, Facultatea izolată*, în „Mitropolia Moldovei", an II (1926), nr. 9, p. 186.

[9] *Idem, Nicolae Iorga şi istoria universală*, 1941, p. 7.

[10] *Ibidem* p, 8.

ABONAMENT
ÎN CONTUL M. F.

Valabil până la 31 MART. 1946

Seria F Clasa I Nr. 0026

D-l Gheorghe I. Brătianu

Calitatea Membru al Academiei Române

Valabil dela 16 III 1945

DIRECTOR GENERAL C.F.R.

Semnătura posesorului.

rești; profesor la Școala Superioară de Război, director al Institutului de Istorie Universală „N. Iorga", director al publicației academice „Revue historique du Sud-Est Européen". În iunie 1948, prin reorganizarea Academiei Române i s-a retras titlul de academician ca și altor 97 personalități științifice și culturale românești (repuse în drepturi în 1990). La 15 august 1947 i s-a fixat regimul de domiciliu obligatoriu, cu supravegherea permanentă (post fix, cu schimbarea supraveghetorilor la 24 ore), la domiciliul său din București. Pentru ca în noaptea de 5/6 mai 1950 să fie arestat și încarcerat. Transportat la închisoarea deținuților politici de la Sighetu Marmației a suferit timp de trei ani regimul de temniță grea, sfârșind la 27 aprilie 1953 (data oficială a morții) la abia împliniți 55 de ani, în celula nr. 73 a acelei sinistre închisori comuniste.

În cel de-al treilea său număr de apariție legală, din 23 septembrie 1944, cotidianul „Scânteia", oficiosul partidului comunist din România, insera articolul-invectivă *Schimbarea la față a dlui Gheorghe Brătianu*, în care, între altele, se afirma virulent: „Locul acestui domn nu este în Blocul Național Democratic, ci în tagma unde singur s-a pus, alături de agenții hitleriști și legionari. Killinger (fostul ambasador al Germaniei la București) a tras consecințele [...]. Jos masca, domnule hitlerist, Gheorghe I. Brătianu! Și trage consecințele!"[11]

Au urmat suspendările din funcțiile publice amintite. Cu toate acestea, tipărește sub egida Institutului de Istorie Universală „Nicolae Iorga", lucrarea de referință *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești* (1945), iar în Analele Academiei Române părți importante din volumul *Sfatul domnesc și Adunarea stărilor în Principatele române*, apărut în 1977 la Evry (Franța).

Perioada domiciliului obligatoriu (15 august 1947-6 mai 1950), de aproape trei ani, a fost deosebit de dură, cu numeroase interdicții (convorbiri telefonice suspendate, părăsirea domiciliului etc.) și mari privațiuni materiale (soția sa, Elena Brătianu vânzând haine și lucruri din casă pentru a supraviețui)[12]. Cu o viață deosebită și un efort intelectual pe măsură, în pofida interdicțiilor și privațiunilor la care a fost supus, Ghe. I. Brătianu a continuat să scrie, definitivând capodopera istoriografică *La Mer Noire. Des origines a la*

[11] Apud Aurel Pentelescu, *În fața istoriei Gheorghe I. Brătianu (1898-1953)*, Cluj Napoca, Editura Dacia, 2003, p. 168-169.

[12] Vezi pentru acesta volumul *Gheorghe I: Brătianu în dosarele Securității. Documente. Perioada domiciliului obligatoriu. Arestarea. Detenția. Moartea (1947-1953)*, ed. Aurel Pentelescu, Liviu Țăranu, pref. Dinu C. Giurescu,, București, Editura Enciclopedică, 2006.

conquete ottomane, apărută la München, în 1969, cu o prefață de V. Laurent, precum şi alte lucrări, şi a redactat volumul „Gândiri europene" (110 file ms), confiscat de Securitate şi nedepistat încă în arhivele acesteia. De fapt, după al doilea război mondial, toate lucrările lui Gh. I. Brătianu au fost interzise circuitului public[13].

Abia în 1980, cu prilejul celui de-al X-lea Congres Internațional de Ştiințe Istorice, desfăşurat la Bucureşti, a apărut prima reeditare din opera lui Gh. I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor româneşti* (ed. Valeriu Râpeanu)[14]. În amplul *studiu introductiv*, pe drept, V. Răpeanu afirma despre lucrare că „reprezintă un moment de noutate în cultura română, începutul unei noi metode de înțelegere a tradiției în raport cu realitatea istorică"[15]. În 1945, lucrarea trecuse aproape neobservată, dată fiind situația de după război.

În noaptea de 5/6 mai 1950 organele Direcției Generale a Securității Poporului au efectuat percheziția domiciliară şi arestarea lui Gh. I. Brătianu, depus inițial la arestul Ministerului Afacerilor Interne din capitală, apoi transportat la Sighet, împreună cu alți arestați, între care Ctin. (Dinu) Brătianu, C.C. Giurescu, Gheorghe Tătărescu şi alți foşti demnitari. La percheziția corporală a lui Gh. I. Brătianu, la arestul MAI, între alte obiecte, au fost confiscate „una iconiță metal alb" şi „una cruciuliță din metal cu şnur roşu"[16], dovadă peremptorie a spiritului său profund creştin. Obiectele au fost restituite familiei, în 1954, şi se află în prezent expuse la Memorialul Victimelor Comunismului din Sighet, fosta închisoare pentru deținuții politici din anii 1950-1955.

După aproape trei ani de mari suferințe morale şi fizice în închisoarea deținuților politici din Sighet, Gh. I. Brătianu a decedat, fiind îngropat, fără cruce, în cimitirul săracilor de pe malul Izei. Asupra morții sale, în aprilie 1953, planează mai multe ipoteze: sinucidere, asasinat, boală. În lucrarea *Gheorghe I. Brătianu-enigma morții sale*, Maria G. Brătianu, fiica ilustrului savant, a adunat impresionante mărturii prin care demonstrează că acesta a murit în urma tratamentului inuman la care era supus, în special a torturilor fizice[17]. Jertfa sa umană este o dovadă a demnității şi muceniciei, înscriindu-şi numele printre martirii Bisericii şi Neamului românesc.

Dinu Brătianu

Prin grija familiei, în 1971, rămăşițele sale pământeşti au fost strămutate în cavoul familiei Brătianu de la Florica-Ştefăneşti, Argeş, în aceeaşi nişă cu a unchiului său Constantin Dinu Brătianu, decedat la Sighet în 1950. Pe nişă, lângă numele lor, s-a menționat: „Ei au murit la Sighet neclintiți în credința lor!" **(Aurel Pentelescu)**

[13] Vezi *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România, 1945-1989* (coord. Paul Caravia), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000, p. 98-100.

[14] Au mai apărut: *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană* (ed. Victor Spinei, 1988); *O enigmă şi un miracol istoric: poporul român* (ed. Stelian Brezeanu, 1988).

[15] Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor româneşti*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1980, p. LXX.

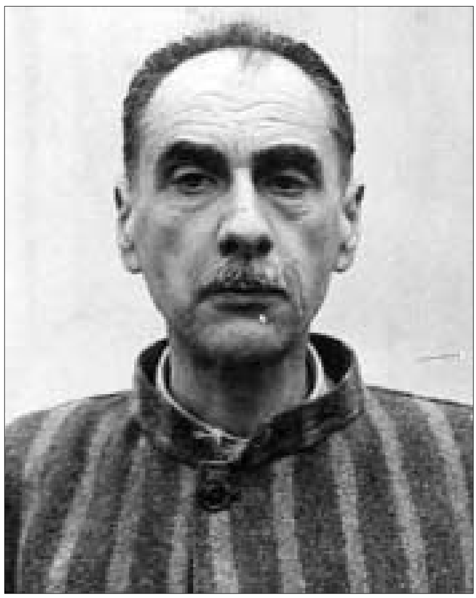
[16] Vezi *Gheorghe I. Brătianu în dosarele Securității...*, p. 288, 304.

[17] Maria G. Brătianu, *Gheorghe I. Brătianu-enigma morții sale*, Bucureşti, Fundația Academia Civică, 1997, 156 p.

Martirajul lui Gheorghe Brătianu

Constantin Mihai

Exterminarea fizică a elitei române, fie ea religioasă, politică, socială sau intelectuală, nu avea cum să ocolească o personalitate de talia istoricului Gheorghe Brătianu, fiul lui Ionel Brătianu, o figură emblematică a României moderne. Doctor în istorie la Universitatea din Sorbona cu o teză despre *Le commerce genois dans la Mer Noire* (1929) – în timpul sejurului său doctoral de la *École Pratique des Hautes Études* şi de la Sorbona, frecventează cursurile renumiţilor istorici Ferdinand Lot şi Charles Diehl – profesor universitar la catedra de istorie universală a Universităţii din Iaşi, apoi la catedra de istorie a Universităţii din Bucureşti, director al Institutului de Istorie Universală din Iaşi (1935-1940), ulterior director al Institutului de Istorie Universală "Nicolae Iorga" din Bucureşti (1941-1947), membru al Academiei Române, Gheorghe Brătianu activează şi ca om politic, fiind, în anii'30, şeful unei fracţiuni dizidente a Partidului Naţional Liberal. În noiembrie 1937, Parlamentul ales în 1933 atingea limitele constituţionale şi, odată cu expirarea mandatului său, guvernul Tătărăscu trebuia să-şi prezinte demisia. Regele Carol al II-lea a rezolvat criza guvernamentală într-o manieră care a consternat întreaga ţară. După ce a jucat comedia, timp de câteva zile, cu şefii partidelor de opoziţie, invitându-i la Palat, sub pretextul că le ascultă punctul lor de vedere, la sfârşitul acestor false consultări îl însărcinează tot pe fostul Preşedinte al Consiliului de Miniştri, Gh. Tătărăscu, cu formarea noului guvern. Nimeni nu se aştepta la o asemenea soluţie, decizia regelui declanşând o furie generală în rîndurile opoziţiei. Pentru neutralizarea planurilor Palatului, Iuliu Maniu a propus partidelor de opoziţie formarea unui front unit pentru perioada alegerilor, în vederea stopării falsificării rezultatelor alegerilor. Era puţin probabil ca guvernul să poate atinge procentajul de 40%, prevăzut de legea electorală, şi, în asemenea condiţii, acesta trebuia să-şi înăsprească la maximum atitudinea în perioada alegerilor, pentru a-şi asigura majoritatea parlamentară. În această perspectivă, toate partidele erau ameninţate prin teroarea guvernamentală, mai ales partidele mici, care riscau să dispară. Ideea naţional-ţărăniştilor lui Iuliu Maniu a fost bine primită în cercurile politice; cu toate acestea, din cauza neînţelegerilor dintre partidele de opoziţie, nu s-a putut ajunge la un acord general. *Pactul de neagresiune*, cum s-a denumit declaraţia comună a partidelor coalizate în alegerile din 1937, nu a fost semnat iniţial decât de trei partide: Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Totul pentru Ţară şi Partidul Liberal dizident, "georgist". Ulterior, acestui pact i s-a raliat şi Partidul Agrarian al lui Constantin Argetoianu. În ciuda tuturor artificiilor de ultimă oră, guvernul, în alianţă cu Vaida-Voevod, n-a putut obţine decât

Celula lui Gheorghe Brătianu

35% din voturile exprimate. Pe locul doi, urma Partidul Național Țărănesc cu 20%, Partidul Totul pentru Țară cu 16%, Partidul Național Creștin cu 9%, Partidul Liberal georgist cu 4%. Național-țărăniștii obțineau 86 de mandate, iar legionarii 66 de mandate. Conform legii electorale românești din acea perioadă, prima majoritară nemaifuncționând, locurile partidelor de opoziție au fost dublate: Goga a obținut 39 de mandate, Gh. Brătianu 16, Iunian 9. Partidele politice conduse de generalul Averescu și de Argetoianu n-au obținut nici un loc, neatingând procentajul de 2%. Pentru prima oară în istoria României, un guvern cădea la alegerile prezidate de el. În fața unei opoziții determinate să apere drepturile esențiale ale alegătorului, guvernul nu a mai putut rezista și a trebuit să se încline.

Noua structură parlamentară nu a apucat să se bucure de legitimitate decât câteva săptămâni. Alarmat, în 1938, Carol al II-lea suprimă Parlamentul și partidele, instituind o domnie autoritară. Partidele și-au continuat activitatea lor în clandestinitate. În 1938, Gheorghe Brătianu va reveni în cadrul Partidului Național Liberal, Dinu Brătianu fiind șeful partidului în locul lui Vintilă Brătianu. În urma represiunilor dezlănțuite de autoritățile comuniste instaurate în România, cu tancurile sovietice, profesorul Gheorghe Brătianu este înlăturat în 1947 de la catedra universitară și de la conducerea Institutului de Istorie, iar în septembrie, i se fixează domiciliu obligatoriu, interzicându-i-se contactele externe. În 1948, ca urmare a reorganizării Academiei Române în Academia RPR, i se retrage istoricului Gheorghe Brătianu calitatea de academician, ca multor altor personalități interbelice. În noaptea de 7-8 mai 1950 este întemnițat la închisoarea din Sighet – spațiul recluzionar destinat demnitarilor români –, fără a fi judecat și condamnat. În calitatea sa de istoric – autor a numeroase volume esențiale: *O enigmă și un miracol istoric : poporul român* (1940); *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești* (1945); *Marea neagră. De la origini până la cu cerirea otomană* (postum) –, dar și de om politic, Gheorghe Brătianu a militat pentru apărarea prezenței românești în Basarabia, idee de care nu s-a dezis până la moarte.

Deși nu există suficiente informații despre sfârșitul lui Gheorghe Brătianu în temnița de la Sighet, despre data precisă și condițiile în care acesta a murit, vom încerca să aducem lumină în acest caz, recurgând la mărturia cardinalului Alexandru Todea (Reghin, 15 mai 1990), unul dintre

cei care l-au cunoscut pe reputatul istoric, în ultima sa perioadă concentraționară, mărturie esențială, reprodusă în revista *Memoria*, nr.2, pp.121-126. Condamnat pe viață, în 1950, de către Tribunalul Militar din Bucureşti, episcopul greco-catolic Alexandru Todea este transferat de la Ministrul de Interne din Capitală la închisoarea Sighet, la 2 martie 1952, fiind încarcerat în celula 45, unde deja se mai aflau alți 13 episcopi şi preoți greco şi romano-catolici. După câteva luni, un ofițer politic îl informează pe episcopul Todea că a fost numit şeful unei grupe de muncă – fiind şi cel mai tânăr şi mai viguros dintre colegii săi de celulă –, lucrul constând în "măturatul închisorii, curățirea WC-urilor, pompatul apei la instalația din beci". În timpul acestei activități, întregul grup încerca să ia contact cu cei aflați în diferite celule, să afle identitatea lor şi să facă tot posibilul pentru a-i încuraja şi a-i ajuta. La sfârşitul anului 1952, episcopul Alexandru Todea află că în celula 73 se afla istoricul Gheorghe Brătianu. Ulterior, la începutul anului 1953, istoricul este mutat în celula 71. Gheorghe Brătianu se afla într-o stare gravă de sănătate, bolnav de stomac, de dizenterie, lipsit de o minimă asistență medicală. Desigur, totul făcea parte din planul de exterminare fizică pe care l-au aplicat comuniştii elitei române, un proces diabolic, orchestrat din laboratoarele sovietice, de aneantizare a omeniei şi demnității româneşti.

„G. Brătianu mi-a spus – mărturiseşte episcopul Alexandru Todea – că a venit o comisie de la Bucureşti care i-a promis un tratament medical, cu o singură condiție, să revină asupra a ceea ce scrisese, că Basarabia şi Bucovina erau pământuri româneşti şi să afirme într-o nouă ediție că ele aparțineau Rusiei. G. Brătianu mi-a relatat şi răspunsul său: *N-am să-mi trădez niciodată țara, patria; nu pot dezminți o realitate istorică şi nimic în această lume nu va argumenta că eu aş afirma neadevăruri în ceea ce priveşte istoria românilor.* La care persoanele respective i-au răspuns: *atunci nu vei fi îngrijit, n-o să ai parte nici de tratament, nici de medicamentație şi vei pieri aici.* G. Brătianu le-a răspuns: *şi voi veți pieri într-o zi, dar nu în acelaşi fel: una e să mori în mod demn, şi alta în mod laş.* Ei l-au privit fix în ochi, după care au plecat fără să spună nimic. Iar el a rămas singur în celula închisorii de la Sighet" (p.122).

Iată, aşadar, cum istoricul Gheorghe Brătianu nu a renunțat la adevărul său de credință, asumându-şi-l exemplar până la capătul vieții sale. Satanizării şi pervertirii totale, reputatul profesor i-a opus exemplul demnității maxime, al verticalității unei conştiințe care nu putea să tranzacționeze cu falsul, nelegiuirea şi crima propagate de ideologia bolşevică. Moartea sa martirică survine în preajma zilei de Sf. Gheorghe (23 aprilie 1953), adăugându-se lungului şir de jertfe care au punctat existență românească a suferinței. Episcopul Todea afirmă că "a admirat întotdeauna atitudinea profesorului G. Brătianu, care n-a fost aceea a tuturor; şi prin aceasta nu vreau să arunc în nimeni piatra, pentru că suferința este greu de suportat şi crucea foarte grea". Episcopul povesteşte episodul curățirii celulei 71 în care agonizase istoricul român, celulă pe care nu o mai văzuse niciodată într-o asemenea stare: "Am înțeles că G. Brătianu se târa de la pat la găleata care-i servea de toaletă, căzând mereu, iar atunci când se ridica, era obligat să se sprijine de perete pentru a ajunge la pat. Se vedea, de asemenea, datorită urmelor degetelor pe marginea mesei după căderi, cum ajungea să se aşeze din nou pe patul de suferință, unde s-a şi sfârşit" (p.124). Pe patul de suferință, istoricul i-a cerut episcopului Todea să se roage pentru el, lucru pe care preotul l-a mărturisit că îl face zilnic, deplângând faptul de a fi aici şi întărindu-l în numele Domnului. De altfel, episcopul mărturiseşte că preoții "au avut fericirea de a ajuta, cu mătura în mînă, pe cei care au suferit cel mai mult datorită anilor îndelungați de izolare".

Martirajul lui Gheorghe Brătianu reprezintă proba rezistenței spiritului românesc împotriva comunismului ateu şi criminal, lecția de adevăr pe care istoricul şi-a asumat-o până la capăt, mărturisind-o cu prețul jertfei sale, constituindu-se ca un model pentru tinerele generații de istorici care sunt chemați să afirme adevărurile profesiei, mai ales atunci când se încearcă ocultarea şi chiar falsificarea lor de către aceeaşi trepăduşi deghizați, recent, în hainele democrației.

Geografia istorică şi politică a Mării Negre[1]

Marea în istoria universală. Marea Neagră la răscrucea drumurilor din Europa şi din Asia. Numele Mării Negre de-a lungul timpurilor. Geografia Mării Negre: caracteristici principale ale litoralului şi ale climatului. Drumurile terestre şi fluviale: „legea istmurilor". Marile faze ale dezvoltării istorice.

Gheorghe I. Brătianu

Marea, prin toate problemele pe care le pune spiritului şi prin toate posibilităţile oferite dezvoltării materiale a popoarelor şi civilizaţiilor, reprezintă un cadru foarte indicat pentru a trata despre *marile curente ale istoriei universale*. În mod deliberat ne folosim chiar de titlul bine cunoscutei lucrari a D-Iui Jacques Pirenne, a cărui expunere este în foarte mare parte cea a fazelor succesive ale rivalităţii ce opune, începând cu zorii istoriei, imperiul continental puterii maritime[2]. Acum mai bine de un sfert de secol, Nicolae Iorga folosea o metoda analoagă, atunci când îşi intitula lucrările pregătitoare pentru a sa *încercare de sintezii a istoriei omenirii*[3]*: Chestiunea Dunării*[4]*, Chestiunea Mării Mediterane*[5]*, Chestia Oceanelor*[6]. S-a scurs mai

[1] Articol apărut în cartea *"Marea Neagră- de la origini până la cucerirea otomană"*, Gheorghe I. Brătianu, Ediţia a II a revăzută, Ed. Polirom, Iaşi, 1999, pp. 67-83

[2] J. Pirenne, *Les grands courants de l'histoire universelle*, I, *Des origines a l'Islam*, Neuchatel, 1944; II, *De l'expansion musulmane au traite de Westphalie*, Neuchatel-Paris, 1946. Am citat aici numai primele două volume ale lucrării, singurele consultate fiind totodată recenzate de Gheorghe Bratianu. Alte cinci volume au apărut ulterior, ultimul în 1956. Concepţia lui Jacques Pirenne (1891-1972) despre contradicţia dominantă a umanităţii, cea dintre civilizaţia continentală şi cea maritimă, este discutabilă.

[3] N. lorga, *Essai de synthese de l'histoire de l'humanite*, Paris, I, 1926; II, 1927; III, 1928; IV, 1928. Gh.l. Brătianu desemna lucrarea ca o „formulă îndrazneaţă şi aproape anacronică în vârsta lucrărilor colective din celelalte ţări" (*Nicolae Iorga şi istoria universală*, în idem, *Nicolae Iorga (Trei cuvîntări)*, Bucureşti, 1944, p. 12).

[4] N. lorga, *Chestiunea Dunării (Istorie a Europei Răsăritene în legătură cu această chestie)*, Vălenii de Munte, 1913.

[5] Idem, *Chestiunea Mării Mediterane (Istorie a Europei de Miazăzi în legătură cu această chestiune)*, Vălenii de Munte, 1914.

[6] Idem, *Chestia Oceanelor*, Bucureşti, 1919. Despre cele trei lucrări enumerate mai sus şi despre o a patra, care întregeşte ciclul prelegerilor ţinute de Nicolae lorga la şcoala de Război *(Chestiunea Rinului [Istorie a Europei Apusene* în *legătură cu această chestie]*, Vălenii de Munte, 1912), Gh.I. Brătianu face următoarea apreciere: „Privite în cadrul lor geografic, chestiunile Rinului, ale Dunării şi Mării Mediterane, a Oceanelor, deschideau cercetării sale zări tot mai largi şi câmpuri tot mai întinse" (*op.cit.*, p. 11).

bine de jumătate de secol de când Metchnikov studia raporturile dintre „civilizaţie şi marile fluvii istorice", al căror curs ajungea inevitabil la mare şi la ocean, etape necesare ale progresului[7]. Tot ca „punct de plecare a progresului" era considerată marea de către Sir James Frazer, care constata că „legile naturale au impus [... ca toate marile civilizaţii ale lumii să se nască pe pământuri roditoare, bine udate şi supuse influenţei atmosferei marine"[8].

Trebuie într-adevăr să recunoaştem că în lipsa altor limite cronologice, istoria poate fi împărţită în etape, al căror criteriu determinant poate fi cadrul geografic al vreunei mări sau al vreunui ocean. Cine ar putea de pildă tăgădui că istoria antică - cel puţin cea a Europei şi a Orientului Apropiat - nu se concentrează, ca să zicem aşa, în jurul Mediteranei? Numele însuşi al acestei mări, care o situează în centrul lumii locuite, constituie o dovadă evidentă. Mediterana este cea care a văzut înflorind rând pe rând pe ţărmurile ei civilizaţia egipteană, feniciană şi cretană, apoi cea a Eladei clasice şi a lumii elenistice, pentru ca apoi să se trezească aşezată „în centrul teritoriilor" stăpânite de Imperiul roman. În evul mediu, Bizanţul succede mai întâi Romei, pentru a împărţi apoi stăpânirea „mării interioare" cu Islamul, pe de o parte, şi cu republicile negustoreşti din serviciul cruciadelor, pe de altă parte.

Istoria modernă, dimpotrivă, este înainte de toate o problemă a Atlanticului. Dacă, la fel ca navigatorii din epoca medievală, am stabili portulanul marilor perioade ale istoriei universale, numele porturilor ar fi prin ele însele o indicaţie suficientă. Care sânt într-adevăr marile porturi ale lumii antice? Sidon, Tyr, Pireu, Alexandria, Rhodos, Cartagina, la care se adaugă cele ale Imperiului roman din bazinul occidental al Mediteranei: Ostia şi Massalia. În evul mediu, Constantinopolul cunoaşte o strălucire fără pereche, pentru a ceda apoi concurenţei tot mai active a porturilor italiene: Veneţia, Pisa şi Genova şi a Levantului, listă la care trebuie să fie adaugat mai târziu marele port catalan din Barcelona şi Marsilia renăscută. Toate aceste *emporia* sânt centre ale traficului mediteranean.

În epoca modernă viaţa economică se deplasează, o dată cu marile descoperiri, pe ţărmurile Oceanului. De la Cadiz şi Lisabona, comerţul internaţional ajunge în porturile flamande, olandeze şi engleze, a căror supremaţie se afirmă în secolul al XVIII-lea. Cu toate acestea, porturile franceze de la Atlantic cunosc, de asemenea, o mare prosperitate, în timp ce sfârşitul secolului al XIX-lea ridică la prim rang Hamburgul şi porturile americane. Cu toate acestea, canalul de Suez a restituit Mediteranei o parte din vechea sa importanţă: bazele navale, care fixează pe ţărmurile sale jaloanele Imperiului britanic, se întind de la Gibraltar la Port-Said, trecând prin Malta, Cipru şi Alexandria[9]. Acum vreo douazeci de ani rezumam în felul următor ceea ce mi se

[7] Metchnikov, *La civilisation et les grands fieuves historiques*, Paris, 1889, p. 156-160 (apud Gh.I. Bratianu, *Criza ideii de progres* (extras din *Minerva*, 1927-1928), Iaşi, 1928, p. 48, nota 2).

[8] J.G. Frazer, L'homme, *Dieu et l'immortalite*, trad. P. Bayn, Paris, 1928, p. 36.

[9] Ideile de mai sus se gasesc schiţate deja în *CMN*, p. 8-10: „Încă mai demult unii cugetători au căutat să întrevadă istoria universală în cadrele acestor concepţiuni geografice, să parcurgă etapele istoriei universale coborând cursul marilor fluvii şi continuarea lor firească, adică mările [...J Dacă într-adevăr ne gândim la această latură în evoluţia istoriei universale, desigur o putem împărţi în diferite epoci, în cadrele geografice ale unei mări sau vreunui ocean; cine ar putea de pildă tăgădui că istoria antică, cel puţin a Europei, se grupează în jurul Mediteranei? Numele insuşi al acestei mări este o dovadă: „Marea din mijlocul pamântului", cunoscut atunci. Această Mediterana a vazut înflorind pe rând pe ţărmurile ei civilizaţia feniciană, grecească, civilizaţia Imperiului roman, care a cuprins-o toată şi al cărui centru a fost, pentru ca pe urma, în cursul secolelor medievale, Bizanţul să împartă stăpânirea ei pe de o parte cu năvălirile arabe, iar pe de altă parte cu expansiunea Cruciatelor.
Dar şi această perioadă şi-a avut declinul în vremea de trecere spre epoca modernă a însemnat interese pentru alte ţinuturi, alte mări, a deschis alte drumuri spre ţările încă necunoscute ale Occidentului. şi atunci am vazut deplasându-se centrul vieţii economice, încetul cu încetul, din Mediterana spre Atlantic.
Istoria modernă este o problemă a Oceanului Atlantic. De altminteri, numele porturilor mai însemnate jalonează această evoluţie". Fragmentul citat face parte din prelegerea inauguralaă a cursului intitulat „Chestiunea Mării Negre", fiind susţinută la Universitatea din Bucureşti la 15 decembrie 1941şi publicată cu infime modificari în *Cuget moldovenesc*,XI, 1942, 8-9, p. 3-15.

părea a fi consecinţa naturală a acestei evoluţii : „Timpurile moderne, descoperind o lume nouă, au strămutat spre Oceanul Atlantic rivalitatea economică şi politică a puterilor mari, iar redeşteptarea Extremului Orient şi expansiunea americană vor îndrepta poate spre ţărmurile Oceanului Pacific centrul de greutate al concurenţei comerciale şi al viitorului echilibru politic“[10].

Vremurile s-au împlinit: în ultimul război, „bătălia Atlanticului“ a urmat celei, de proporţii tot atât de impresionante, a Pacificului. Al doilea război mondial şi progresele invenţiilor tehnice, ale căror consecinţe abia pot fi întrevăzute, deschid istoriei perspective planetare pe care, până acum doar navigaţia circumglobulara ne putea lăsa să le prevedem.

Într-un cadru mai restrâns, limitat de un orizont mărginit la evenimentele locale, marea inferioară sau secundară punea aceeaşi problemă statelor riverane. Pentru istoria polonă exista o „problemă baltică“, care priveşte nu mai puţin Suedia sau Danemarca, Rusia sau Prusia, ca să nu menţionăm decât puterile erei moderne. „Problema adriatică“ a influenţat dintotdeauna dezvoltarea istorică a Italiei, de la Imperiul roman până în zilele noastre. „Problema pontică“, pe care încercam s-o schiţăm, este mai complexa. Este vorba într-adevăr'“ de o mare aproape închisă, care nu comunică cu Mediterana decât prin îngusta ieşire a Strâmtorilor; cu toate acestea, datorită marilor fluvii care se varsă în ea din adâncurile stepei sau din masivele Europei Centrale, datorită reţelei multiple a drumurilor comerciale ce ajung în porturile ei, ea merită, tot atât de mult ca şi alte mări mai deschise curenţilor din larg, numele de „placă turnantă“ a marelui trafic şi a schimburilor internationale[11]. Acest caracter de zonă de tranziţie şi de răscruce între Europa şi Asia îi imprimă popoarelor şi statelor stabilite pe litoralul ei. Îndeosebi acestui factor maritim istoria românească îi datorează faptul că este altceva decât cea a ţărilor rămase departe de marile drumuri comerciale şi la adăpost de război şi care poate de aceea sânt cu mult mai fericite în epocile de criză, căci nu atrag asupra lor atenţia prea susţinută a diplomaţilor şi a strategilor. Avem de-a face aici însă fără îndoială cu reversul inevitabil al medaliei: interesul istoric pe care î1 trezeşte o regiune geografică este un privilegiu ce se plăteşte scump. În tot cazul, istoria românească nu ar putea fi înţeleasă fără să se ţină seama de drumurile şi influenţele care se încrucişează pe teritoriul unde ea a evoluat, astfel încât l-au făcut o adevărata răscruce a civilizaţiilor şi a negoţului, dar şi, din nefericire, a invaziilor şi a războaielor. În acest ansamblu de împrejurări, pe care o întreagă şcoală construise ştiinţa nouă şi ambiţioasă a geopoliticii, Marea Neagră se afla prin forţa lucrurilor pe primul plan al interesului şi al cercetărilor.

Dintre toate problemele privind Marea Neagră, nu există alta mai caracteristică şi totodată

[10] Citatul este din Gh.I. Bratianu, *Criza ideii...*, p. 48

[11] Cf. *idem*, *La mer Noire, plaque tournante du trafu: international a la fin du Moyen Age,in RHSEE, XXI*, 1944, p. 36-69

mai puțin cunoscută decât cea a numelui ei, oricât de paradoxală ar putea părea această afirmație. Într-adevăr, nimeni n-a ignorat dubla ei denumire: Pontul Euxin în antichitate şi Marea Neagră în epoca modernă, dar nu demult s-a observat că ambele au un izvor comun, ba mai mult, că reprezintă la origine un sens analog. Euxin (*euxeinos*) însemna „ospitalier"; dar acesta nu era decât antiteza primului nume, pe care navigatorii greci din timpurile antice îl dăduseră unei mari necunoscute şi înspăimântătoare pentru ei. Ea începuse prin a fi tocmai contrariul: *axeinos*, marea ostilă, neospitalieră, cu furtuni neaşteptate şi cu țărmurile populate de barbari şi de monştri hiperboreeni. Studiul mai aprofundat al limbilor iraniene a dezvaluit existența unui termen care aminteşte în mod ciudat numele dat de catre greci: este *akhshaena*, întunecat, închis, adică tocmai nuanța care se regăseşte în numele modern. Acum mai bine de un secol, Elie de la Primaudaie dezvăluise existența unui cuvânt din limbajul „indigen" al mării: *asken*, care se apropie mult de akhshaena; dar el nu i-a acordat prea multa importanță, astfel că meritul de a fi putut reconstitui etimologia exactă le-a revenit lui Boisacq şi Vasmer[12]. Navigatorii eleni, veniți din Egeea în periplul obişnuit, al căror orizont era fragmentat de nenumărate arhipelaguri, traversează Strâmtorile şi se găsesc deodată într-un spațiu necunoscut, fără insule şi peninsule, unde doar Crimeea şi Dobrogea le ofereau adăpost pe promontoriile lor. Ei rețin numele pe care îl aud pronunțat de popoarele iraniene pe care le întâlnesc pe țărmuri, dar îl adaptează după propriul lor limbaj şi-i dau sensul care li se pare că i se potriveşte cel mai bine; doar apoi, pentru a-şi atrage protecția zeilor, numele de rău augur este schimbat în sens opus, aşa cum în timpurile moderne Capul Furtunilor va deveni Capul Bunei Speranțe. Romanii n-au făcut altceva decât să accentueze cuvintul *pontus*, care caracterizează marea în general şi care a sfârşit prin a lua în acest caz un sens particular, „pontic" fiind rezervat în zilele noastre Euxinului anticilor.

Nu este mai puțin sigur că originea însăşi a numelui ține de o dublă influență, iraniana şi greacă, şi trebuie într-adevar, aşa cum a observat Rostovtzev, să începem studiul problemei „pontice" cu „iranienii şi grecii"[13].

Dar evoluția unui toponim are capricii ciudate; se pare că în epoca romană, probabil sub influența politicii lui Mithridate şi a regatului său din „Pont", care jucase la un moment dat un rol atât de însemnat, calificativul „euxin" ar fi fost aproape abandonat şi că s-ar fi spus în mod curent *pontus*, fără nici o altă precizare. Unii filologi admit în orice caz că de la acest cuvânt trebuie să derivăm numele ce i-l dădeau în evul mediu geografii arabi, care sînt primii ce îl menționează pe hărțile şi în scrierile lor după sfârşitul perioadei antice; este adevarat totuşi că etimologia: *Pontus-Bundus-Nitas* sau *Nitash* (numele dat în secolul al-XII-lea Mării Negre pe harta mare a lui Idrisi[14]) poate părea îndrăzneață. În plus, *Bahr* sau *Bar al Nitas* ar fi în acest caz o tautologie, cele doua nume având exact acelaşi sens, unul în arabă şi celălalt în greacă, deformat de o pronunție defectuoasă. Se mai întâlnesc şi alte nume: *Bahr al Tarabazunda*, Marea Trapezuntului, care indică limpede drumul comerțului oriental, *Bahr al Kirim* care scoate în evidență importanța Crimeei, uneori *Bahr al Rum*, Marea romanilor, rezervat îndeosebi Mediteranei, sau *Bahr al Khazar*, Marea chazarilor, care va rămâne numele Mării Caspice. Mai intră, de asemenea, în discuție,

[12] E. de la Primaudaie, *Etudes sur le commerce au Moyen Age. Histoire du commerce de la Mer Noire et des colonies genoises de la Krimee*, Paris, 1848, p. 5. E. Boisacq, in *Revue belge de philologie et d'histoire*, III, 1924, p. 315; M. Vasmer, *Osteuropiiische Ortsnamen*, in *Acta et commentationes Universitatis Dorpatiensis*, I, 1921, p. 1-6 (apud *Commerce genois*, p. 16, nota 3). Pentru semantica denumirii şi modalitățile sale de transmitere, cf. şi J. Bacic, *Red Sea - Black Russia. Prolegomena to the History of North Central Eurasia in Antiquity and the Middle Ages*, New York, 1995, p. 195-197; R. Schmitt, *Considerations on the Name of the Black Sea: What can the Historian learn from it?*, in *Hellas und der griechische Osten. Studien zur Geschichte und Numismatik der griechischen Welt. Festschrift fur Peter Robert Franke zum 70. Geburtstag, ed. W. Leschhorn, A.V.B. Miron şi A. Miron, Saarbriicken*, 1996, p. 219-224.

[13] M. Rostovtzeff, *Iranians and Greeks in South Russia*, Oxford, 1922.

[14] K. Miller, *Weltkarte des Idrisi, Stuttgart*, 1928. Cf. şi A. Jaubert, *Geographie d'Edrisi*, II, Paris, 1840, p. 404

Bahr al Rus, Marea ruşilor sau a varegilor, care pare tradus direct din greaca bizantină şi răspunde gravelor preocupări cauzate Bizanţului de incursiunile piraţilor nordici în secolele al-X- lea şi al-XI-lea; tot aici vine Villehardouin să caute acea „Mer de Rossie"[15]. Locuitorii de pe ţărmuri au avut această pronunţată tendinţă de a da denumirilor geografice sensul propriilor interese şi al căilor de comunicaţie; un cronicar polonez din secolul al XV-lea menţionează *mare Leoninum*, marea Lwow-ului, în momentul în care comerţul acestui oraş se orienta în special către Marea Neagră, prin porturile Moldovei sau ale Crimeei[16].

Abia în secolul al XIII-lea al erei noastre reapare sensul primitiv al numelui Mării Negre în apelativul dat de popoarele turco-tatare care au pus stăpânire pe ţărmurile ei: *Kara Deniz.* Dar deoarece, dupa unii orientalişti, *Kara* nu are numai semnificaţia de „negru, întunecat" - identic cu anticul *akhshaena* -, dar şi cea de „mare, puternic, de temut", nu este deloc de mirare că occidentalii, care au pătruns în această mare după cuceririle mongole, au botezat-o „*Mare Majus*", „*Mar Maggiore*" sau"*Mer maiour*", marea „cea mai mare", în loc de Marea Neagră. Şi într-adevăr, aceeaşi senzaţie este încercată de navigatorul venit din Sud şi care descoperă, dupa ce a traversat Bosforul, orizontul deschis în faţa lui, fără ca vreun profil insular să vină să-l întrerupă. După cum s-a observat recent, nu este nici o îndoială că din portulanele navigatorilor genovezi sau veneţieni a împrumutat cancelaria primilor domnitori munteni şi moldoveni numele de „marea cea Mare", care figurează în titlurile lor, că limita extremă a posesiunilor deţinute la sfârşitul secolului al XIV-lea.

Dar încă din această epocă se revine la sensul de culoare, care marcase primele impresii ale marinarilor străini la nordul Strâmtorilor. În greacă, *mavri thalassa* figura încă în 1265 în tratatul cu Veneţia; începând cu 1338, *Mare nigrum* apare, de asemenea, în izvoarele occidentale. În timpurile moderne, *Kara Deniz* nu mai este decît Marea Neagra, *Cernoe More* în rusă, Marea Neagră în română. Se revine astfel, dupa trei milenii, la sensul primitiv al iranianului *akhshaena.* De fapt, apele pontice, ca ale tuturor mărilor, îşi schimbă culoarea dupa cerul pe care-l reflectă în valurile sale. Dar aluzia se referă fără îndoială la anotimpul iernii, de o întindere excepţională pentru meridionali, şi la furtunile care făceau luni de zile navigaţia nesigură, în aşa măsură încât genovezii interziceau vaselor lor, în secolul al XIV-lea, să se aventureze aici, din noiembrie până în martie.

Originea numelui şi a evoluţiei sale, ale căror diverse faze le-am reamintit, pun problema esenţială pentru studiul Marii Negre şi a bazinului pontic: cea a raporturilor între Nord şi Sud. Caracterul de zonă de tranziţie între lumea mediteraneană, cu contururile precise, şi imensitatea stepelor euroasiatice este, de asemenea,o trăsătură principală asupra căreia stăruie geograful. Şi pentru el, studiul originilor, în epocile formării geologice a globului, oferă mai multe elemente susceptibile să explice condiţiile actuale şi factorii fizici care determină permanentele economiei şi chiar ale politicii[17].

Marea Neagră, aşa cum o cunoaştem din perioadele istorice, pare a nu fi decât una din rămăşiţele disparate ale unei întinderi marine cu mult mai vaste, „marea sarmatică" ce, în epoca terţiară şi în pliocen încă, acoperea un spaţiu imens, din Europa Centrală pînă la marginea Turkestanului actual. La sfârşitul acestei epoci geologice convulsiile scoarţei terestre au împărţit în mai multe tronsoane această vastă întindere marină; bazinul Mării Negre a fost separat de cel al Caspicii, iar acesta, la rândul lui, de cel al marelui lac de Aral. La începutul erei cuaternare se produc mari seis-

[15] VillQ.hardouin, *La conquite de Constantinople,* in *Historiens et chroniqueurs du Moyen Age*, ed. A. Pauphilet şi E. Pognon, Paris, 1952, p. 133. Pentru alte atestări medievale ale „Mării ruşilor" în izvoare occidentale, islamice şi vechi-ruseşti, cf. AI. Soloviev, *Mare Russiae*, în idem, *Byzance et La formation de l'Etat russe (Variorum reprints),* Londra, 1979, XIII, p. 1-12.

[16] Desigur ca este avut în vedere Jan Dlugosz, care, pe lânga *Pontus Euxinus* şi *Mare Nigrum*, utilizează şi denumirea de *Mare Leoninum.* Cf. Ioannis Dlugossii *Annales seu cronicae incliti regni Poloniae, Liber I et II*, ed. I. Dabrowski, Varşovia, 1964, p. 87 şi no.

[17] Cf. A. Philippson, *Das Mittelmeergebiet. Seine geographische und kulturelle Eigenart*, Leipzig, 1904.

me, care fac sa se prăbuşească podişul prin care Peninsula Balcanică era legată de Asia Mică; tocmai prin această crăpătură adâncită între Tracia şi Anatolia s-a realizat un contact direct între Mediterana şi Marea Neagră şi prin el se scurg curenţii care stabilesc circulaţia din una în alta.

Caracterul de tranziţie între două lumi diferite a fost marcat astfel chiar şi de relieful fizic. Harta scoate în evidenţă profunda depresiune întinsă de-a lungul litoralului septentrional al Asiei Mici şi contrastul care îl opune ţărmului opus al Rusiei Meridionale, unde marea pătrunde insesizabil în întinderea stepei. Marea de Azov, care prelungeşte până la gurile Donului această parte a Mării Negre, nu are în anumite puncte decît cincisprezece până la douăzeci de metri adâncime, astfel că au fost necesare lucrări ample pentru a amenaja porturile moderne de la Mariupol sau de la Taganrog; dimpotrivă, în centrul depresiunii care se deschide între Crimeea şi Asia Mică, adâncimea atinge 2245 m. Calitatea apei nu este mai puţin caracteristică: în Mediterana concentraţia sării este foarte mare şi atinge o proporţie de la 3,64 până la 3,93%; cea a Mării Negre nu depăşeşte 1,9%. Trebuie evident să se ţină seama de marile cantităţi de apă dulce, pe care atâtea fluvii - Dunarea, Niprul, indirect Donul - le varsă în chiuveta pontică; s-a calculat că, dacă cursul acestor fluvii ar fi secat, i-ar trebui nu mai puţin de trei mii de ani curentului Bosforului ca să-l umple din nou cu apa Mediteranei.

Examinarea litoralului oferă aceleaşi contraste. Anticii îi comparau conturul cu un arc scitic asimetric, unul din capetele sale fiind la Dioscurias, pe coasta Caucazului; în realitate el se afla puţin mai la sud, la Batumi (Strabon, *Geografia*, II, 22). Coasta stâncoasă a Asiei Mici nu oferă navigaţiei moderne decât un număr mic de golfuri, prea deschise şi expuse vânturilor Nordului, bune fără îndoială pentru cabotaj şi gata să primească vasele de mic tonaj ale navigaţiei antice şi medievale, dar nepregătite să adăpostească marile pacheboturi din zilele noastre; Trapezuntul, cap de linie al drumurilor din Asia Centrală, se detaşează drept centrul de comerţ cel mai înfloritor[18]. La vărsarea anticului Phasis, actualul port Batumi îşi datorează importanţa conductelor petrolifere. Coasta abruptă de-a lungul Caucazului nu este deloc prielnică navigaţiei: în antichitate, Dioscurias (Sukhum Kale) era o piaţă importantă; în zilele noastre, Novorosiisk este o bază navală de prim ordin. Coasta Crimeei, cu cutele sale muntoase, prezinta o serie de porturi naturale care au fost folosite în toate timpurile de către navigatori: Caffa sau Theodosia, Soldaia (Sudak), vechiul Cherson, înlocuit de Sevastopol, al cărui golf este un port ideal pentru o flotă de război[19]. Dacă se trece de strâmtoarea Kerci, sânt necesare amenajari speciale pentru a face accesibile porturile Mării de Azov marilor cargouri care vin aici sa încarce grîul sau cărbunele din Ucraina. Îndreptându-ne spre vest, ajungem în regiunea porturilor de „liman“, marcate de bancurile de nisip de la gurile marilor fluvii; în antichitate, Olbia de la gura Bugului şi Tyrasul de la cea a Nistrului erau centrele cele mai frecventate. Condiţiile moderne de navigaţie au impus înfiinţarea porturilor artificiale de la Odessa şi Constanţa. Periplul se termină în Delta Dunării, care trebuie sa facă obiectul unui studiu special: în evul mediu, actualul braţ Sf. Gheorghe, apoi cel al Chiliei au fost principalele căi navigabile; cel al Sulinei a fost făcut accesibil în epoca modernă prin lucrările Comisiei Internaţionale a Dunarii, dar ameninţă totuşi şi să se umple cu nisip dacă lucrări permanente nu îi curăţă neâncetat marginile. Pe coasta meridională a Dobrogei promontoriul Caliacra adaposteşte porturile Cavarna şi Balcic, în timp ce coasta bulgară oferă navigatorului resursele naturale ale golfurilor Varna şi Burgas.

Regimul climei prezintă aceleaşi contraste şi aceleaşi tranziţii. La nordul Mării Negre, rigorile extremelor continentale cuprind Ucraina şi România, fiind atenuate puţin spre litoral, dar ac-

[18] Necesitatea amenajărilor portuare la Trapezunt s-a impus încă din antichitate. Astfel de amenajări au fost făcute în vremea domniei lui Hadrian. Cf. O. Lampsides, *op. cit.*, p. 438-439.

[19] Consideraţiile asupra centrelor de pe coasta Crimeei au la baza propriile sale observaţii făcute cu ocazia vizitării lor în vara anului 1942. Cf. G.I. Bratianu, *Notes sur un voyage en Crimee*, in *RHSEE*, XIX, 1942, 1, p. 176-182.

centuându-se pe măsură ce se pătrunde înăuntrul continentului. O excepție marcantă o constituie „riviera rusă“ din Crimeea, la adăpostul munților Iaila ; ea oferă călătorului peisaje mediteraneene, care i-au atras pe greci în antichitate şi pe italieni în evul mediu. La nord-vest de Caucaz, o altă regiune de coastă este bântuită atât de des de ploi şi dezvoltă o vegetație atât de luxuriantă, încât geografii sovietici nu au ezitat sa o califice drept „subtropicală“. Dar cu cât se înaintează spre vest, de-a lungul malului anatolian, cu atât regimul ploilor descreşte mai mult, pentru a se apropia de climatul uscat al litoralului mediteranean, în timp ce podişurile din interiorul Asiei Mici constituie, din punct de vedere climatic corespondentul exact al Sierras-urilor Peninsulei Iberice.

Îndeosebi ca centru al traficului şi al drumurilor bazinul pontic realizează cel mai bine imaginea unei răscruci deschise tuturor influențelor. Două mari căi se îndreaptă de la malurile Mării Negre către Asia Centrală: una, cea mai veche, are ca punct de plecare porturile Crimeei, merge de-a lungul Mării de Azov, urmează cursul Donului, se îndreaptă prin stepă către vărsarea Volgăi şi, trecând între Ural şi Caspica, se abate spre Turkestan, pentru a regăsi în inima marilor masive muntoase ale Asiei marginile misterioase ale țării serilor, strămoşii actualilor chinezi. Acesta este „drumul mătăsii“ venit din Extremul Orient, care a fost parcurs de caravanele neguştoreşti din antichitatea cea mai îndepartată până în secolul lui Pegolotti.

Cealalta cale, deşi mai puțin frecventată în epoca antică, nu este mai puțin însemnată ca alte căi de tranzit din evul mediu. Ea pleacă tot din Asia Centrală, traversează podişul iranian şi ajunge de la Tebriz la Trapezunt pe Marea Neagră. De ea se leaga o altă rețea rutieră, care uneşte acelaşi litoral pontic de Golful Persic şi de Siria.

La aceste mari drumuri ale traficului intercontinental se adaugă altele, care, deşi mai puțin lungi, dobândesc totuşi o importanță de prim ordin. Anticii ştiau ca pe Borysthenes se putea naviga cu uşurință, iar bizantinii cunoşteau cataractele Niprului. Pe acolo coborau din Extremul Nord şi de pe malurile Balticii îndrăzneții varegi, fascinați de strălucirea „oraşului păzit de Dumnezeu“, Constantinopolul cu infinitele sale bogății[20]. In sfârşit, mai puțin frecventat în antichitate şi evul mediu, dar oferind o cale de comunicație uşoară navigației moderne, cursul Dunării leagă Europa Centrală de Orient, iar regimul aplicat la vărsarea sa în Marea Neagra este una din marile probleme europene ale vremurilor noastre[21].

[20] Constantinus Porphyrogenitus, *De administrando imperio*, ed. Gy. Moravcsik-R.J.H. Jenkins, Washington, 1967, p. 56-63

[21] D.A. Sturdza, *Les travaux de la commission europeenne des Bouches du Danube*, 1859-1911. *Actes et documents*, Viena, 1913; E. Morpurgo, Danubio. *Saggio critico della questione danubiana*, Bologna, 1927; H. Hajnal, *Le droit du Danube international*, Haga, 1929;. Radulescu-Zoner, Dunărea, *Marea Neagră şi Puterile Centrale*, 1878-1898, Cluj-Napoca, 1982.

Aceste căi, ducând către toate punctele orizontului, sânt drumuri terestre, cel mult de navigație fluvială; de fapt singura cale maritimă care ajunge la Marea Neagră este cea a Strâmtorilor, care o leagă de Marea Egee. Importanța incontestabilă a traficului lor confirmă, de altminteri, în întregime ingenioasa teorie a unui specialist în problemele maritime, acea „lege a istmurilor“ pe care Victor Berard o aplică într-una din lucrările sale în special studiului epocii antice şi medievale: el scotea în evidență preferința acordată atunci de călători şi negustori itinerariilor terestre, care puteau fi parcurse în orice anotimp, în vreme ce navigația prezenta riscuri considerabile şi dispunea de mijloace de orientare şi de bord din cele mai rudimentare[22]. Până la începutul secolului al XIX-lea, călătorii din Orientul Apropiat sânt văzuți luând mai curând calea uscatului, care nu necesită decât traversarea Strâmtorilor, pentru a ajunge din Europa în Asia, decât să aştepte vânt favorabil pentru a înfrunta traseul maritim. Există desigur riscul de a întâlni tâlhari în defileele Balcanilor sau ale Anatoliei, dar marea nu era şi ea infestată de pirati?

Aceasta lege a istmurilor scoate la lumină întreaga importanță a Mării Negre ca centru al comerțului internațional în antichitate şi în evul mediu şi explică, de asemenea, pînă la un anumit punct declinul său în epoca modernă. Drumurile care converg către ea sânt drumurile continentale cele mai lungi cunoscute de oameni în acele timpuri, iar traficul maritim se limitează în general la o navigație de-a lungul coastei, fără a înfrunta marea deschisă, ce inspiră atâa teamă navigatorilor.

Pe de altă parte, ritmul schimburilor nu priveşte numai mărfurile importate din Orient sau din Extremul Orient, ori blănurile din Extremul Nord. Regiunile din jurul Mării Negre au furnizat întotdeauna produse naturale foarte căutate pe piața mediteraneană, care la rândul ei exportă acolo articole cerute de indigeni. În antichitate, ca şi în evul mediu, grâul, peşele, ceara şi sclavii din ținuturile pontice găseau un bun plasament în comerțul Greciei şi al Italiei; la fel, ceramica din epoca clasică, vinurile greceşti sau postavurile italiene găseau cumpărători în coloniile negustoreşti de pe malurile Mării Negre. S-a stabilit astfel un fel de economie complementară, care explica interesul puterilor meridionale pentru bazinul pontic, din îndepartatele zile ale talassocratiei ateniene până la pătrunderea bizantină, expansiunea colonială a Genovei şi Veneției şi cucerirea otomană, sau, mai aproape de noi, până la deschiderea Strâmtorilor pentru comerțul occidental în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea şi prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dacă vreodată pavilionul de luptă a venit în urma mărfurilor, aceasta s-a întâmplat în timpul războiului Crimeei.

Aceste mişcări periodice de la sud la nord, ce alcătuiesc un fel de ritm ciclic de flux şi reflux, economic şi politic, într-o mare în care, de altfel, mareea lipseşte, determină, de asemenea, diviziunile cronologice ale subiectului nostru. În epoca antică se pot distinge două perioade principale: una este caracterizată prin activitatea simultană a iranienilor şi a grecilor, prin colaborarea Imperiului scitic, stabilit pe litoralul nordic al Euxinului, cu coloniile greceşti, cărora el le asigura minimul de securitate indispensabil negoțului. După căderea Imperiului iranian, căruia îi succed monarhiile elenistice ale Pontului şi ale Bosforului Cimerian, Roma este cea care impune pacea şi ordinea în spațiul pontic, prin prezența garnizoanelor şi a escadrelor sale.

În evul mediu, dacă ar fi să urmăm cronologia tradițională, Marea Neagră este supusă hegemoniei Bizantului şi acordului cu chazarii, pe care vin să-i zdruncine, în secolul al X-lea, atacurile repetate ale varegilor, verii normanzilor, ce îşi fac in acelaşi timp apariția în Europa Occidentală. În cele din urmă se stabilesc relatii paşnice, care marchează cu influența lor fecundă dezvoltarea civilizației ruso-bizantine din secolul al XI-lea. Dubla invazie turcă, cea a selgiucizilor din Asia şi cea a pecenegilor, apoi cea a cumanilor, în Rusia Meridională, vine să pună capăt acestei înfloriri. Marile drumuri comerciale sânt închise de această nouă invazie a nomazilor şi anarhia se

[22] Pentru aşa-zisa „lege a istmurilor“, cf. V. Berard, *Les Pheniciens et l'Odyssee*, I, Paris, 1902, p. 78. Cf. şi *CMN*, p. 23-24.

instalează pe litoralul Marii Negre. Iată, cu toate acestea, că, în secolul al XIII-lea, armatele lui Gingis-han supun întreaga Asie legilor lor, de la mările Chinei până la Dunăre. Numaidecât, aşa cum altădată Imperiul iranian atrăgea pe greci şi le favoriza negoţul, Imperiul mongol acorda protecţie negustorilor italieni şi le înlesneşte amplasarea de colonii; o noua eră de prosperitate se deschide pentru comerţul internaţional în bazinul Marii Negre. În ciuda depresiunilor şi a crizelor, volumul comerţului rămâne considerabil, până la căderea cetăţilor care apărau aşezările veneţiene şi genoveze.

Tot dinspre Sud vine impulsul menit să schimbe faţa lucrurilor: la mijlocul secolului al XV-lea, cucerirea otomană învinge toate obstacolele, dobindeşte Constantinopolul şi-şi întinde stăpânirea asupra ţărmurilor Mării Negre, de la Trapezunt până în Crimeea şi Moldova. *Kara Deniz* devine timp de trei secole un lac turcesc, ale cărui resurse constituie monopolul exclusiv al aprovizionării capitalei sultanilor, a Seraiului şi a armatelor Porţii.

Dar, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, dubla presiune exercitată de Rusia, pe de o parte, şi de puterile occidentale, pe de altă parte, forţează barajul impus de turci şi redeschide Strâmtorile pentru un comerţ larg. Chestiunea Orientului este de acum încolo la ordinea zilei şi regimul Strâmtorilor este unul din elementele ei principale; conferinţele de la Londra, de acum mai bine de un secol, îi consacră valoarea internaţională. Dar lupta este angajată între tendinţele politicii ruse şi cele, opuse, ale altor puteri europene: de la războiul Crimeei la conflictele balcanice şi la marile conflagraţii mondiale din secolul nostru, chestiunea Strâmtorilor situează bazinul pontic în centrul evenimentelor. Problemele păcii şi ale libertăţii mărilor şi fluviilor nu sînt mai puţin strâns legate de ea în zilele noastre.

Aceste alternanţe nu fac decât să scoată mai bine în evidenţă factorii de stabilitate şi de echilibru în această istorie de treizeci de secole, aceste „permanenţe“ a căror influenţă constantă asupra evoluţiei omenirii încerca Iorga sa o demonstreze[23]. Ele ar fi suficiente ca să justifice, dacă ar mai fi nevoie, observaţia istoricului american Gibbons, de la începutul acestui secol, că „atâta timp cât va fi grâu în câmpiile Rusiei şi apă în Marea Neagră, va exista o chestiune a Strâmtorilor“[24]. Această regulă se aplică, de altminteri, într-o egală măsură, sectorului dunărean, care priveşte în mod particular istoria României.

Dacă se încearcă să se definească factorii permanenţi ai acestei istorii şi să i se determine cadrul, este cu adevărat imposibil să se ţină seama de cele două elemente fundamentale ale geografiei fizice a acestei regiuni, care atârnă cu toată greutatea lor în balanţa intereselor economiei şi ale politicii: muntele şi marea.

Primele embrioane ale voievodatelor Ţării Româneşti şi Moldovei s-au format în inima Carpaţilor, în ultimele secole ale evului mediu, dar ele nu şi-au atins deplina dezvoltare decât atunci când au reuşit să-şi întindă stăpânirea până la Dunare şi până la „Marea cea Mare“. Dintre cele două state româneşti, Moldova pare a fi o rezultantă naturală şi logică a căilor de comunicaţie care se îndreptau dinspre pieţele Poloniei şi ale Europei Centrale spre Marea Neagră. Securitatea traficului din secolul al XIV-Iea cerea prezenţa unei organizaţii politice şi a unei autorităţi riguroase, în măsură să stăvilească acţiunea nomazilor din stepele vecine; se poate spune că aici, mulţumită unei conjuncturi politice determinante, cruciada monarhiilor creştine împotriva Imperiului islamizat al Hoardei de Aur este în fond drumul care a creat statul[25].

Dar aceasta nu este singura concluzie la care ne putem opri. Se pare ca însăşi libertatea ţării

[23] N. Iorga, *Les permanences de l'histoire*, in *RHSEE*, XV, 1938, 7-9, p. 205-222.

[24] H.A. Gibbons, *The Foundation of the Ottoman Empire*, Oxford, 1916, p. 152.

[25] Ideea constituirii statului moldovenesc ca o necesitate pentru asigurarea securităţii căilor de comerţ ce uneau pieţele central-europene de acelea nord-pontice limpede creionată la N. Iorga, *Drumurile de comerţ creatoare ale statelor ronâneşti* în *Buletinul Institutului Economic Românesc*, VI, 1927, 9, p. 467; *idem*, *La place des Roumains dans l'histoire universelle*, I, Bucureşti, 1935, p. 194 (*Locul românilor în istoria universală*, ed. R. Constantinescu, Bucureşti, 1985, p. 146), fiind dezvoltată în diferite lucrări şi de Gh.I. Brătianu (Cf. nota 21 de la Capitolul XIII).

noastre ar fi fost într-o strânsă dependență de accesul ei la mare, cu condiția ca să se poată totuşi naviga liber. Încă din 1478, ambasadorul lui Ştefan cel Mare se exprima în aceşti termeni in fața senatului din Veneția. „Căci sunt sigur că Turcul iarăşi va veni împotriva mea, în vara aceasta, pentru cele două locuri ale mele, Chilia şi Monchastro[26],care îi sunt foarte cu supărare [...].

Şi Înălțimea Ta te poți gândi că aceste două locuri sunt toată Moldova, şi Moldova cu aceste două locuri este un zid pentru țara ungurească şi țara leşească. Afara de aceasta, eu zic şi mai mult că, de se vor păstra aceste două cetăți turcii vor pierde şi Caffa şi Crîmul şi va fi uşor lucru [...]“[27]. Aici se afla schița unei politici “pontice“, pe care o sublinia alianța voievodului moldovean cu casa de Mangup din Crimeea şi care lasă să se întrevadă încă din această epoca o strânsă interdependență între soarta Principatelor romane şi cea a litoralului Mării Negre. Fără a dori în nici un mod să încurajez tendințele imperialiste care nu au bântuit decât imaginațiile cele mai dereglate,

[26] Cetatea Albă (Akkerman) de la vărsarea Nistrului.

[27] Un pasaj mai redus din mesajul lui Ştefan cel Mare catre senatul Veneției est şi la p. 325 din *MN*, dar traducerea in franceză este puțin diferită. Am reprodus textul traducerii romaneşti a scrisorii din 1478, citat de Gh.I. Bratianu în mai multe rînduri: *Securitate colectivă şi echilibru regional în politica lui Ştefan cel Mare în Mişcarea*, XXVIII, 1789,26.5.1937, p. 1 (*Retipărit şi în Mişcarea Mehedințului* 1.6.1937, p. 1); *Moldova* (Conferința ținută la Universitatea Liberă din Bucureşti 28.11.1941), în *Cuvinte către romani. Zece conferințe şi prelegeri*, Bucureşti p. 175 ; *Problema trecutului românesc* (Conferința ținută la Ateneul Român Timişoara, la 27.6.1943), Bucureşti, 1943, p. 18-19; *CMN*, p. 28 şi 610; *Ideea voie Conferinta ținută la Universitatea Liberă* în 27 martie 1944 [Bucureşti, 1944] pe care l-a preluat de la N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, ed. a 3-a, Vălenii de Munte, 1931, p. 172-173. O variantă italiană a scrisorii, însoțită de o traducere parțial diferită de aceea a lui Iorga, este publicată de I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, Bucureşti, 1913 (pasajul reprodus de Brătianu este la p. 346

nu este mai puțin evident că politica unui stat român independent nu ar putea să se dezintereseze de problema Strâmtorilor, prelungire naturală a Deltei dunarene, ca şi de existența bazelor navale şi aeriene care domina spațiul pontic. Acesta este, dincolo de frontierele propriu-zis politice, un „spațiu de securitate"[28], adesea invocat in zilele noastre de către marile puteri, dar cu mult mai indispensabil, dacă se poate spune aşa, libertății şi vieții statelor de o mai mică importanță şi de o întindere mai redusă. Este ceea ce înțelesese în 1856 Congresul de la Paris şi, într-o oarecare măsură, şi conferința de la Lausanne în 1923.

Vicisitudinile istoriei romîneşti aduc o dovadă convingătoare în sprijinul acestei teze. Progresele supunerii fără de dominația otomană sunt marcate : în 1484 de căderea Chiliei şi Cetății Albe, care închid accesul la Marea Neagră, în 1526 de cucerirea Ungariei, care suprimă apărarea naturală alcătuită de podişul transilvănean; în 1538 prin anexarea Buceagului şi prezența garnizoanelor turceşti pe cursul inferior al Nistrului până la Tighina sau Bender. Din această epocă datează preponderența Porții în problemele interne ale Principatelor române.

Întoarcerea la libertate urmează aceleaşi etape : tratatul de la Adrianopol, din 1829, ridică ipoteca grea care o reprezenta pentru economia moldo-valaha aprovizionarea forțată a Constantinopolului, cu prețul monopolului impus de agenții fiscului otoman. Congresul de la Paris, acordînd Principatelor Unite deplina stapânire a gurilor Dunării, subliniază interesul european pentru acestea. În 1878, congresul de la Berlin recunoştea României independente stăpânirea celei mai mari părți a Dobrogei, care îi asigura o cale maritimă, şi menținea la gurile Dunării regimul Comisiei Internaționale.

Când, în mai 1918, Puterile Centrale, profitând de victoria momentană în Est, au dictat României condițiile lor prin tratatul de la Bucureşti, ele puneau stăpânire pe aceleaşi poziții care asiguraseră avântul acestei țări spre libertate: creasta Carpaților şi, prin Dobrogea, accesul la mare. Câteva luni mai târziu, victoria forțelor Antantei deschidea Romaniei o întindere mai mare a litoralului Mării Negre şi îi garanta, o dată cu podişul transilvănean, realizarea unității naționale. împrejurările mai recente sunt prezente încă în toate memoriile. Ele confirmă o dată mai mult importantă fundamentală a problemelor Mării Negre şi a Dunării pentru dezvoltarea unui stat român independent, în deplina stapânire a tuturor resurselor sale economice şi în măsură să-şi valorifice liber aspirațiile legitime într-un spațiu național.

Bibliografie sumară: A. PHILIPPSON, *Das Mittelmeergebiet4*, Leipzig, 1922; *Țara socialismului*, în *Anuarul U.R.S.S.-lui* (în rusă), 1941; J.H. MORDTMANN, *Kara Deniz*, în *Encyclopedie de l'Islam* ; L. de SAUSSURE, *L'origine des noms Mer Rouge, Mer Blanche et Mer Noire*, în *Le Globe*, XLIII; V. BERARD, *Les Pheniciens et l'Odyssee*, I, Paris, 1902; M. VASMER, *Die Iranien in Si1drussland*, Leipzig, 1923.

[28] Despre problema aşa-numitului „spațiu de securitate" Gheorghe Brătianu făcuse unele referiri în lecția inaugurală a cursului dedicat trecutului Mării Negre

Michelangelo și țăranii transilvăneni

Discurs despre sinceritate artistică, adevăr şi creativitate

Teodora Roșca

Astăzi în cadrul unei expoziții de grup m-am întâlnit cu un părinte pe care nu-l mai văzusem demult. Venea tocmai de acolo unde eu merg din când în când şi văd vechile biserici. Şi fiind parintele un om erudit, i-am cerut părerea asupra unei anume icoane pe sticlă. Şi am înțeles că în timp ce eu căutam expresivitatea artistică şi chintesența dogmatică a acestei icoane, părintele era oarecum nemulțumit de modul de redare anatomic, mod care nu era tocmai conform realității. Eu din Transilvania, dânsul din Moldova, primul meu gând a fost: degeaba, părintele nu înțelege, prin prisma viziunii sale, ceea ce eu apreciez la această icoană. Dar în următorul moment mi-am amintit de modul dur în care, acum vreo zece ani, într-o paralelă: Voroneț – Capela Sixtină, îl judecasem pe Michelangelo. Deşi în esență în acel articol este posibil să fi avut dreptate, recitind ulterior despre epoca sa, am înțeles faptul că el a dat lumii o mărturie sinceră în contextul a ceea ce Biserica sa îi oferea în acel moment. Aşadar eu nu mă pot raporta din perspectiva mea teologică la ce a însemnat arta lui Michelangelo în ansamblu, deoarece acea artă nu a fost destinată Bisericii mele Ortodoxe şi este un rezultat cu totul deosebit al gândirii apusene. Pot doar să am o reală bucurie în fața unor opere ale sale şi totuşi să înțeleg că acele lucruri frumoase nu îşi au cu nici un chip locul în bisericile ortodoxe. Şi totuşi, dacă maestrul Michelangelo nu constituie ținta mea preferată într-ale iconografiei, atunci ce anume mă poate deranja sau jena în Biserica mea?

Mă gândesc acum la faptul că în vreme ce cuvântului i se dă o atenție deosebită în cult, cân-

tarea liturgică este pe loc secundar iar pictura să zicem la egalitate cu precedenta sau pe loc terțiar. Tocmai de aceea se întâmplă ca discursul teologic să nu fie în acord cu ilustrarea lui, iar kitsch-ul să troneze confortabil, fără a i se da prea multă importanță acestei fisuri sau doage lipsă a butoiului dogmatic.[1] De aceea uneori stai în biserică şi nu ştii unde să te mai uiți, numai la pereți nu, de aceea uneori ți i-ai dori albi cu totul sau ai senzația de amețeală şi sufocare într-o pădure de imagini iconice care a păstrat sumarul dar a pierdut esența.

Revin acum la icoana pe sticlă şi mă gândesc la țăranii care au realizat asemenea icoane, mai întâi în contextul pelerinajelor la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Nicula (sec. XVIII). În anii interbelici, în perioada de redescoperire şi redefinire a artei naționale,

[1] Aluzie la o mai veche comparație a adevărului de credință cu un butoi, căruia dacă îi lipseşte o doagă, atunci tot conținutul se pierde pe acolo.

această icoană a urcat în top. Era considerată într-adevăr specific națională. Şi totuşi, istoria ei nu a fost uşoară. Moldova nu a dorit-o şi nici în Țara Românească n-a intrat. Iar tocmai originală nu era ca tehnică, întrucât venea dinspre Europa Centrală, din Imperiu. Dar în sinceritatea sa inițială, a devenit cu adevărat specifică spațiului transilvănean. A cunoscut creşterile şi decăderile sale. Niculenii[2] cei dintâi erau extrem de rezumativi şi direcți în exprimare, mai ales că inițial era realizată pe ochiuri mici de geam, braşovenii aveau mai ales câteva modele cu desen clar şi făceau un fel de *copy-paste*, în zona Făgăraşului s-au ridicat şi adevărați maeştri care au evidențiat mai bine caracterul dogmatic, dar şi narativ, iar în zona Alba s-a manifestat poate (procentual) mai mult şi o influență barocă. Dar a venit şi decăderea, când florile devin mai mari şi sfinții mai mici, culorile mai stridente fără a se mai armoniza între ele şi detalii importante prin reproduceri succesive se pierd de dragul decorativului. Şi totuşi sinceritatea celor mai vechi icoane de Nicula, spre exemplu, este covârşitoare. Iisus cu vița (Iisus euharistic), Maica Domnului Îndurerată (Maica Domnului Theotokos în fața crucii Fiului său), Masa Raiului (o metaforă a comunității sfinților), sunt teme specifice acestei icoane şi dogmatice. Pentru mine aceste icoane sunt frumoase pentru că sunt adevărate. Dincolo de maniera de realizare tehnică, sunt adevărate. Şi cred că ăsta ar putea fi şi criteriul de bază în aprecierea artei din jurul meu. Şi mă gândesc anume la adevărul de credință.

Este probabil şi ceea ce m-a impresionat la arta detenției, atunci când cu ani buni în urmă analizam acele cruciulițe şi icoane facute din osul de vacă din ciorbă sau te miri ce alte materiale atipice.[3] Întrucât dincolo de forma în sine vedeam duhul adevărului şi dorința de mărturisire a acestuia.

Şi totuşi cum te poți regăsi în secolul XXI? Adevărul de credință a rămas acelaşi dar noi nu. Este necesară o dinamică a tradiției, dar tot în sensul tradiției. Este un act major de creativitate artistică dar foarte posibil. Mărturisesc aşadar că am auzit, spre exemplu, o slujbă a sfinților din închisori compusă pe muzică psaltică în aşa fel încât te regăseai în spațiul fără limite al ortodoxiei integrale; am văzut icoane contemporane pictate în duh bizantin (ca termen de referință) pornind de la principii structurale şi cromatice bine definite; şi nu în ultimul rând am văzut chiar azi o machetă de biserică realizată în acord cu icoanele precedente şi care cu generozitate, în mod atotcuprinzător ar putea găzdui ritmul natural al muzicii răsăritene (din care compoziția la care m-am referit anterior face parte). Aşadar, este de fapt vorba despre un limbaj întreit (arhitectură, muzică, pictură) dar unic în esența sa, pe care dacă ajungi să-l cunoşti, poți deveni creativ, urmând canonului. Şi am auzit în ultima vreme tot mai des pusă această problemă de către prietenii mei. Şi am văzut că se poate.

[2] La Nicula cele mai vechi icoane atestate sunt din sec. XVIII, în zona Făgăraş şi Țara Oltului din a doua jumătate a sec. XVIII, în zona Alba şi Valea Sebeşului de la 1787, iar în zona Braşovului/ Țara Bârsei din 1780. Mai este atestat şi un mic centru din zona Mureş: Iernuțeni, de la sfîrşitul sec. XVIII şi începutul sec. XIX).

[3] A se vedea articolul despre acest subiect în nr. 85 al revistei ROST

Comportamentul femeilor în închisoarea politică (II)

„Într-o societate civilizată, dacă ai greşit primeşti o pedeapsă după care te întorci acasă şi-ţi reiei activitatea"[1]*. Aşa crede una dintre fostele deţinute intervievate. Se simte vinovată faţă de regimul comunist? Merita să fie închisă? A meritat regimul de detenţie care i-a fost aplicat? Ce vrea să spună, în realitate?*

Flori Bălănescu

Povestirea vieţii personale denotă o dorinţă de comunicare pe care femeile şi-o consumă intrând în poveştile celorlalte/ celorlalţi. Fiecare are o poveste adevărată, în care şi nuanţele par neverosimile, de aici uneori aerul de ficţiune al memorialisticii de închisoare. În cazurile de faţă, viaţa trece dincolo de epic. Rememorarea traiului dintr-un mediu claustrant este o aventură aparent previzibilă. Istorisirile din închisoare (succesiune şi întrepătrundere de poveşti în poveşti, atingând detalii ale intimităţii din libertate, rezumarea cu talent a cărţilor citite, a filmelor văzute, conferenţierea pe diverse teme, învăţarea limbilor străine, concursurile de poezie şi proză etc.) continuă firul narativ în lumea de afară. Mai târziu participantele la discuţiile de taină din celulele prost luminate, îmbâcsite de mirosurile pestilenţiale, îngheţate iarna, sufocante vara, au amintiri care, chiar dacă nu sunt ale lor, măcar ţin locul unei vieţi pe care n-o mai pot trăi, nu o mai pot imagina, pentru că speranţa este un fir subţire, supravieţuiesc din amintirile lor şi ale altora. Depănarea amintirilor umple neantul creat de absenţa libertăţii, solidifică memoria individuală şi de grup, aşa cum rareori se întâmplă în condiţii lipsite de constrângere. Pe lângă memorie, o atare experienţă ascute simţuri pe care cei aflaţi în afara sârmei ghimpate nu le au.

Am întâlnit după 1990 mulţi deţinuţi politici care au afirmat despre cineva că a fost colaborator al Securităţii, fără să aibă „argumente" scrise. S-a adeverit cu timpul că au avut dreptate. Experienţa directă şi memoria au dezvoltat un simţ pe care omul „liber", „normal" nu îl deţine.

Una din premisele studiului prezent rezidă în aceea că experienţa carcerală, în general, cea aplicată de regimul comunist, în special, nu poate fi înţeleasă fără a reţine şi aprofunda mecanismele psihologice ale celor implicaţi – victime şi torţionari. Ţinând intenţionat de o parte arhivele Securităţii, putem haşura harta concentraţionară a comunismului românesc, bazându-ne pe memoria victimelor directe şi a celor indirecte. Pentru că martorul este şi mărturisitor.

Putem reconstitui, de exemplu, programul zilnic din închisoare fără să deţinem documente interne oficiale, pentru că detaliile concordă în diferitele rememorări ale experienţei carcerale. Aşa cum, din mărturii mixte, putem concluziona că majoritatea femeilor nu au suferit cronic de foame, precum s-a întâmplat cu majoritatea bărbaţilor. Femeile (pluralul nu indică generalizarea, ci tocmai diferenţa de grad între categoriile comparate) nu-şi pierd candoarea: sacrifică pâinea, marmelada şi altele, toate rare şi în cantităţi

[1] Interviu inedit cu Aurora Dumitrescu-Ille, Bucureşti, 1998

infime, pentru a pregăti „tort" de ziua cuiva. Ele încearcă să supraviețuiască nu doar fizic, își menajează și ultimele fărâme de sensibilitate. Altele încearcă să rămână „cochete" (doamnele Liciu și Rășcanu, de exemplu, soțiile unor foști demnitari). Până și certurile dintre ele arată că n-au „murit" de tot, că n-au abandonat viața, în sensul ei cel mai larg. Desigur, excepțiile confirmă și în cazul de față regulile, mai ales pe cele nescrise.

În celulă femeile se gândesc la copiii, părinții, soții, frații, iubiții, prietenii lăsați acasă. Și, contrar unei logici uzuale, la greutățile care îi așteaptă, pentru că sunt nevoiți să se descurce singuri, fără femeia-sprijin. Există și prejudecata, născută tot în închisoare, că femeile nu știu decât să se tânguiască despre problemele lor casnice; sau cele de la țară nu știu, una și bună, decât... *copiii, muncile câmpului, animalele din gospodărie.* Cum este firesc, fiecare are propriile sale preocupări mentale, până în momentul în care, istovită de anchete sau de așteptări, fără să mai întrețină vreo legătură fizică sau corespondență cu viața din „libertate", amintirile devin tot mai senine și claustrata intră în ritmul celulei. În contrapondere, deținutul intelectual crede despre deținutul țăran același lucru: întotdeauna, el ajunge să canalizeze atenția în jurul pământului, vitelor, familiei sale. Pe de altă parte, sunt de sesizat aspectele ce scapă gâlcevei moralizatoare: atât țăranul cât și intelectualul rezistă în pușcăria politică dacă își cultivă fără încetare relația cu propria memorie; totodată, fiecare găsește în celălalt un model de conduită: intelectualul este uimit de simplitatea stilată a suferinței, de moravurile sănătoase, bine fixate în mentalitatea și atitudinea preopinentului mai puțin școlit; țăranul este impresionat până la venerație de capacitatea intelectuală a celuilalt. Oglinda răsfrântă are două chipuri și o suferință/ cauză comună: păstrarea demnității, indiferent de tortură, de umilințe, de frustrări. Și unul, și celălalt sunt la fel de neîndurători cu colegul de celulă slab, cel care a „colaborat cu ancheta" sau cu ofițerul politic (gardianul, comandantul).

Situația este aceeași în cazul femeilor și bărbaților deținuți politic.

Uneori, femeile ajunse în lagărele de muncă beneficiază de mici „scăpări" administrative. Sabina Apolzan – arestată în 1952 – povestește scena emoționantă a revederii în colonia de muncă forțată Pipera, după doi ani de detenție, a celor doi copii pe care îi lăsase în grija părinților săi. Ca și soțul ei, fusese arestată ca fostă membră a Partidului Național Liberal–Tătărescu: „Și, acolo au venit și m-au văzut copiii, cu tatăl meu. Nu i-a dat voie tatei să [mă vadă]. Prin două garduri așa... [i-am văzut]. Sigur c-am plâns [plânge!]... ei săracii..., Nicolae avea doisprezece ani [...] Și, au venit copiii, ziceau 'Mico, vezi, avem..., ne-au făcut tatu și cu mama-ma, avem costume noi de școală. Nu vezi ce șapcă frumoasă avem în cap? [plânge] Să știi că noi o ducem bine și mamo și cu tato – tataia... Tata, săracul, atunci a făcut o criză [...] din emoție a făcut o hemoragie... Tata ținea foarte mult la noi și mama la fel, am avut părinți foarte buni, și soțul foarte bun. Și-am văzut copiii și sigur c-am plâns, ne-a lăsat numai câteva minute..."[2]. Emoția este vie în sufletul mamei după aproape 50 de ani de la scena rememorată. Ar fi cel puțin ciudat să nu luăm în serios importanța acestui aspect în tratarea subiectului.

Se cunosc destule cazuri și de femei care au născut în închisoare. Copiii au avut statutul mamelor, din momentul nașterii și până la ieșirea pe poarta închisorii. Două cazuri foarte relevante: Ileana Samoilă și Ioana Berindei. Ambele au născut în închisoare câte o fetiță (Ileana și Ruxandra). Copiii-deținuți au stat în celulă cu mamele lor până în jurul vârstei de un an, după care au fost dați în grija rudelor. Ileana Samoilă a născut pe 10 februarie 1954 la spitalul închisorii Văcărești, într-o noapte cu un ger teribil, asistată de câteva deținute de la dreptul comun – țigănci, o milițiancă și o moașă: „Mi-au dat lacrimile când Florica milițianca a întrebat-o pe moașă: *unde e, fă, răsăritul? Că vreau să închin fetița*"[3]. Cum milițiencele nu-i dădeau voie să usuce scutecele copilului pe soba de tablă, „eram nevoite să încingem scutecele și cămășile sau bonețelele copiilor

[2] Interviu inedit cu Sabina Apolzan, București, 2000

[3] Ileana Samoilă, *Am născut în închisoarea Văcărești,* în „22", anul V, nr. 25, 1994

pe noi şi să dormim aşa, ca de la căldura trupurilor noastre să se usuce”[4].

Un caz aparte, poate cel mai cunoscut, este cel al copilului luptătorilor din Munţii Muscelului: Maria Plop şi locotenentul Toma Arnăuţoiu. Deşi născută în ascunzătorile din munţi (*Râpele cu brazi*), Ioana Raluca Voicu-Arnăuţoiu a fost arestată în 1956, odată cu mama ei, la vârsta de doi ani, şi a fost dusă la închisoarea Piteşti. Pentru că era copilul unor „bandiţi periculoşi”, ale căror nume trebuiau să dispară, copilul a fost luat de Securitate şi dat spre înfiere unei case de copii. Ioana a aflat la vârsta de 17 ani că este copil adoptat. După 1990 a putut afla adevărul: „Am vrut să redevin copilul părinţilor mei; ei au murit fără să ştie ce s-a întâmplat cu mine. Ultimele femei care au văzut-o pe mama spun că era disperată, neştiind dacă mai trăiesc. M-am gândit că nu e corect ca în urma acestor oameni să nu rămână nimeni. Am cerut desfacerea înfierii şi recunoaşterea filiaţiei faţă de tata; m-am obligat să aduc în faţa instanţei acte şi dovezi”[5].

„Ştii? Asta era boala lor – să facă loturi. Aşa că băteau...”

Disconfortul de la începutul perioadei de detenţie este depăşit într-o anumită măsură pe parcurs. Fiinţa umană are o capacitate mare de adaptabilitate la condiţii grele, precum şi un permanent izvor de inventivitate. Supravieţuirea în recluziune demonstrează că, din fericire, oamenii reuşesc (nu în totalitate) să îşi păstreze coordonatele esenţiale ale umanităţii. Cu alte cuvinte, unii oameni se pot împăca în cele din urmă cu privaţiunile, dar nu pot să accepte înjosirea fiinţei lor morale: refuzul de a colabora în anchetă (de a da informaţii care ar fi putut să îi afecteze pe alţii), chiar sub tortură, izolarea în carceră sau, în cazul femeilor, violul şi şantajul emoţional prin intermediul diversiunii (de exemplu, punerea într-o celulă apropiată a înregistrării cu un copil care ţipă, cu o femeie sau cu un bărbat care geme de durere etc. inducând senzaţia că este o fiinţă dragă). La Văcăreşti – şi nu numai – se foloseau înregistrări cu ţipete, care se pretindea că ar fi ale unor rude: fiu, fiică, soţie, soţ etc. Dina Balş a fost supusă într-o noapte acestei metode: „...eu, buimacă cum eram, am asemuit vocea tânără şi îndurerată cu vocea lui [a fiului – Dan Berindei],

[4] *Ibidem.*

[5] Irina Munteanu, *Timpul mărturisirii*, în „Jurnalul Naţional”, 16 iunie 2005.

mai ales că niciodată nu-l auzisem urlând în aşa hal. A fost o noapte nesfârşită, nesfârşit de lungă şi cruntă, pe care a trebuit s-o îndur fiind ţinută în picioare şi fără să mi se dea apă, să-mi ud gura încleiată de sarea fricii"[6].

Rememorarea unei scene de tortură în anchetă poate deveni insuportabilă pentru un om „liber". Aurorei Dumitrescu-Ille i-a fost ruptă mâna, de la încheietură, în timpul unei anchete: „s-o umflat, şi-am tăcut... că era şi-o mândrie să nu ţipi, să nu plângi, să nu te umileşti în faţa lor. La douăzeci de ani poţi să fii foarte mândră, nu ştiu cum să spun, acuma nu ştiu ce-aş face, dar atunci, la douăzeci de ani, poţi să fii foarte mândru şi să te faci că nu te doare, ştii? (...) Mi-aduc aminte că mă impresionase foarte tare (...) o întrebare: *dacă fericirea ta* – m-am gândit tot timpul în puşcărie la treaba asta – *dacă fericirea ta ar depinde de uciderea unui mandarin din Japonia ai accepta să fie ucis?* Îţi dai seama că este o treabă de filozofie fantastică, să te gândeşti la treaba asta. Sunt momente când spui *ducă-se dracului, mie să-mi fie bine*, nu? Nu sunt momente când spui *Acu, nene, şi gata!?* (...) noi am avut alt sistem educaţional, ... eu am fost la internat patru ani de zile, la călugăriţe, ... şi un alt respect faţă de omul de lângă tine. (...) spuneam [recunoşteam] ce-am făcut eu şi... stăteam şi făceam puşcărie. Dar dacă eu aş fi vorbit... aş fi implicat încă o persoană, două, trei, nu? Şi-atunci, eu răspundeam de viaţa ălora, îi aveam pe conştiinţă. (...) erau situaţii că nu l-a putut băga la subminarea puterii în stat, că era singur, că nu poţi să faci un complot singur. Ei..., ei organizau complotul, chiar dacă era o persoană singură (...) Foarte mulţi oameni au fost absolut nevinovaţi, băgaţi în ciorba asta. (...) Ştii? Asta era boala lor – să facă loturi. Aşa că băteau..."[7].

Omul se poate acomoda cu lipsa unor lucruri de uz curent şi intim (săpun, pastă şi periuţă de dinţi, chiloţi, vată), dar nu poate suporta umilinţa înjurăturilor, a privirii prin vizetă în momentele de strictă intimitate, pe scurt: starea

în care omul se simte urmărit şi controlat în permanenţă. Trebuie luate serios în calcul, în privinţa regimului de detenţie aplicat femeilor, cazurile de viol[8] sau de naştere în condiţii de claustrare, încetarea provizorie sau permanentă a unor funcţii fiziologice, cum ar fi ciclul menstrual sau lactaţia, datorită spaimei-stresului-mizeriei-alimentaţiei. Traumele fizice şi morale, înfometarea, sângerarea gingiilor, căderea dinţilor şi a părului, încetarea ciclului menstrual, mizeria, promiscuitatea, duplicitatea, claustrofobia sunt câteva dintre *binefacerile* regimului de detenţie politică.

Avocata şi publicista Adriana Georgescu – şefa de cabinet a Primului-ministru, ultimul premier democrat al României, Nicolae Rădescu – a fost arestată ca-n filme în ziua de 29 iulie 1945 pe când ieşea din locuinţa Generalului, prinsă între două maşini oprite-n trombă. Femeia a încercat să scape, deoarece avea un mesaj de la Rădescu, în coc, dar a fost prinsă. Unul i-a pus mâna la gură, lovind-o cu capul de portieră.

[6] Dina Balş, *Drumuri pustiite*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1993, p. 38

[7] Interviu inedit cu Aurora Dumitrescu-Ille, Bucureşti, 1998.

[8] Adriana Georgescu, *La început a fost sfârşitul*, ediţie revăzută şi îngrijită de Micaela Ghiţescu, Fundaţia Culturală Memoria, Bucureşti, 1999

De la Ministerul de Interne a fost dusă la Serviciul Secret (Serviciul Special de Informații – închisoarea militară Uranus). În vara anului 1945, șeful Brigăzii Mobile era Alexandru Nicolschi – *Omul Șobolan*, ceea ce explică prezența Adrianei Georgescu la închisoarea militară Uranus. El îi rezervase în anchetă și în viitorul proces al „Organizației T" rolul de trădătoare a reprezentanților de seamă ai opoziției democratice. Pe baza declarațiilor sale aveau de gând să-i condamne pe toți ceilalți: liberali, oameni din anturajul Regelui etc.

Odată intrată în anchete, tânăra a ieșit din ritmul cronologic obișnuit și nu a mai putut reconstitui zilele sau un timp anume. Nu a putut uita datul cu capul de pereți, lovirea în coapse, jucatul în picioare, bătaia cu mâneca umplută cu nisip, injecția cu drog în mână, dinții mișcându-se, organele deplasate, carnea tumefiată, „jocul reflectoarelor", falsele anchete de noapte cu sticlele pe masă. Foarte slăbită fizic și psihic, nu-și putea stăpâni clămpănitul dinților în prezența unei deținute care făcea frecvent crize de epilepsie. Nimic din ceea ce i s-a întâmplat nu a determinat-o să semneze *Declarația* dictată de Nicolschi. Deși drogată și torturată, era stăpânită de crize de luciditate:

„Eu, semnând jurământ în fața lui Țețu, tabloul e irezistibil. Nu mai simt durerea din picior, din coapsă, din brațe. Râd aproape cu poftă.

Omul-șobolan vine spre mine. Îmi ia cu grijă capul între mâini și începe să-l lovească de perete. În gură, gust de sânge. Sunt pe jos. Cineva urlă:

– E nebună de legat.

Omul-șobolan scoate din sertar aceeași mânecă. Nu mai știu nimic..."[9]. Stăpânirea de sine a tinerei femei i-a speriat și înfuriat pe Nicolschi și pe anchetatori. Aparenta criză de demență era, în realitate, o explozie de ușurare. Experiența represivă în comunism arată că până și cei mai rafinați torționari s-au înșelat. Violul – o practică neobișnuită pentru spațiul carceral al deținutelor politice, nu a fost în cazul Adrianei Georgescu o scăpare administrativă. Regulamentul intern interzicea aspru orice contact fizic – altul decât cel contondent, al torturii – între membrii administrației penitenciarelor și dușmanul ideologic. Deținuții politici erau – față de cei de la „drept comun" – oameni fără nici un fel de drepturi. După cum a demonstrat teribilul experiment Pitești, deținutul politic nu avea nici măcar dreptul la moarte, ci la chin perpetuu.

Violul ca metodă de anchetă pare să fie pentru detenția politică postbelică din România un experiment al începuturilor regimului. În anii de început ai preluării puterii de către comuniști, 1945-1946, Adriana Georgescu a fost un pion esențial în scenariul inculpării clasei politice, datorită rolului pe care îl avusese; este probabil ca anchetatorii să fi recurs la această „soluție" gândind că anchetata va fi atât de distrusă încât nu-i va mai păsa de interogatoriile pe care avea să le semneze, fiind anihilată psihic și moral. A fost o greșeală pe care – din câte știm – regimul nu o va repeta în anii următori. Ca și în reeducarea aplicată studenților câțiva ani mai târziu, într-o atare situație moartea nu poate fi decât o alinare. Pe lângă tot chinul suportat, nu există *mai rău de atât*, pentru un om care nu vrea să fie asasinat moral, în ciuda diminuării sale fizice.

Comportamentul deținutelor, privit azi din afară, pare în multe privințe o întoarcere la primitivitate: femeile conversează stând pe vine la WC; consumă impasibile zeama neagră și turtoiul necomestibile în condiții firești; aproape că dispar convențiile elementare: sunt duse la baie dezbrăcate („goale pușcă") sub privirea indiferentă (și ele își propun să devină la fel de *indiferente*) a unui pușcăriaș care supraveghează cazanul cu apă. Parcă și-au pierdut pudoarea; dar despre ce intimitate mai poate fi vorba, când ești nevoită să-ți faci nevoile în spațiul strâmt pe care îl împarți cu o mulțime de alte femei, pentru a mânca, a dormi, a-ți face nevoile? Pentru a-ți rememora amintirile, a plânge, a râde – prin ochiurile zilei care scapă nesupravegheate de dincolo de vizetă? Când tineta se umple până la refuz, cele două femei care o duc până la latrină ca să o golească se stropesc pe picioare cu conținutul ei; se adaugă izolarea (nu au plimbare în curte, în celulă nu este aer, nici lumină, datorită ferestrelor închise sau inexistente/ obloanelor bătute

[9] *Ibidem*

în cuie): „ne înverzisem de-a binelea, din lipsă de oxigen şi din cauza aerului viciat şi poluat de putoarea tinetei”[10].

Ele supravieţuiesc înlocuindu-şi tălpile pantofilor mâncate de urină cu hârtie şi carton, dorm pe saltele umplute cu hainele pline de mizerie şi sânge ale morţilor din spitalul închisorii, economisesc bucăţica de săpun, cât o cutie de chibrituri, legând-o într-o zdreanţă ca să ţină cât mai mult; bucurându-se de minunea descoperirii unui cuib de şoareci într-un maldăr de cărămizi din curtea închisorii, zărind prin crăpăturile obloanelor o vrabie, un copil dincolo de gardul închisorii etc. De aici, acelea care au disponibilitatea interioară să o facă, pot evada: „Să poţi «evada cu gândul» şi acest lucru nu-l poţi face decât în pat. Aci te izolezi de pălăvrăgeala din celulă. Şi pleci unde era bine, unde era curat, frumos. Unde ai fost fericit (...) Pleci efectiv şi chiar dacă se urlă în prejma ta, tu nu auzi, tu eşti departe”[11]. Nevoia de a fi singură, chiar şi în această colcăială promiscuă, inumană; nevoia de a fi tu însăţi, fiinţa care oscilează pe linia subţire ce separă primitivismul de umanitate, încercarea de a conserva fiinţa morală.

Până şi obsesia foamei poate fi controlată. Dina Balş rememorează o scenă cutremurătoare: „când am plâns pentru prima şi ultima oară în puşcărie şi aceasta a fost într-o dimineaţă când pe gratiile canalului de scurgere a curţii am văzut şi am vrut să iau cozile verzi de ceapă aruncate acolo printre alte gunoaie (...) Mi-au ţâşnit literalmente şi saliva şi lacrimile deodată (...) Foamea aceea nu este aceeaşi cu foamea pe care o simţi zilnic, când se apropie ora mesei (...) este ca o durere şi chiar îţi produce o durere crâncenă la prima lingură de fiertură slabă şi murdară pe care o bagi în gură. Este durerea contracţiei glandelor salivare, violentă şi bruscă, atât de tare că-ţi vine să strigi, dar trebuie repede să înghiţi prima lingură căci după aceea merge, nu te mai doare. Toate sufeream de foame, unele mai tare, altele mai puţin”. După stingere, cineva spunea: „Ei, azi ce mâncăm?...”, şi urma dezlănţuirea imaginaţiei. Medicul pediatru Emil Căpraru, fost deţinut politic, şi medicul internist Miltiade Ionescu, fost deţinut care a făcut parte din grupul celor evadaţi de la mina Cavnic, folosesc o definiţie sintetică pentru acest tip de foame: anume, *foame celulară*. Adică acea înfometare care transformă un bărbat de 1,80 m înălţime şi de aproximativ 80 kg, într-un suflet care supravieţuieşte într-un corp de 30-35 kg. Datorită metabolismului diferit, această diferenţă nu este la fel de vizibilă în cazul femeilor.

Un alt efect al alimentaţiei precare este pierderea memoriei[12], apoi căderea părului – care se agaţă peste tot, intrând până şi în gamele.

Dar *foamea celulară* poate fi povestită şi altfel de către o deţinută: „Eu mă trezeam adeseori atât de înfometată, încât mi se părea că cineva, în patul de sus, muşca dintr-un corn proaspăt şi crocant asemenea unei baghete franţuzeşti; mi se părea că aud cum coaja lui rumenită se sfărâmă între dinţi... În realitate, era doar zgomotul pe care-l făcea salteaua de paie când Sandrina se întorcea de pe o parte pe alta...

În afară de această obsedantă foame fizică, mai simţeam şi o alta, pe aceea a unei legături spirituale, care mă făcea să vreau să vorbesc cu tovarăşele mele de suferinţă”[13].

Un top al suportabilităţii primare: „**foamea** primează. Îmi închipuiam pe atunci că foamea nu se poate uita niciodată; acum, după mai mult de trei decenii, îmi dau seama că aveam dreptate (...) apoi **umilinţa** (...) **Dorul** este divers, în afară de cei dragi, de copii, mai este dorul de copaci, de cer văzut printre frunze, de iarbă, de întinderea unui câmp, de o pâine mare, caldă, de o zi senină sub cerul liber de pădure, dar am şi uitat cum arată o pădure verde, proaspătă, înmiresmată”[14]

[10] Dina Balş, *op.cit.*, p.63.

[11] *Ibidem*, p. 58.

[12] Dina Balş s-a chinuit o noapte şi o zi să-şi amintească numele mamei „...până când din întâmplare una din fete a vorbit de Ioana d’Arc. Slavă ei, atunci mi-am amintit că pe mama mea o chema Ioana”, *op. cit.*, p. 66.

[13] Nicole Valéry-Grossu, *Binecuvântată fii, închisoare...*, Ed. Univers, Bucureşti, 1997, p. 91.

[14] Dina Balş, *op.cit.*, p. 74.

„Iubirea nebună a lui Dumnezeu“

Scrisă în 1973 şi apărută la noi în 1993, la editura Anastasia, în traducerea lui Teodor Baconsky, cartea lui Evdokimov, Iubirea nebună a lui Dumnezeu *ar trebui sa facă parte dintre lecturile indispensabile ale omului contemporan, trăitor într-o lume degenerată, contaminată de nihilism (cu tot ceea ce îl defineşte: relativismul, consumerismul, decontextualizarea şi dezrădăcinarea determinate de tirania globalizării, toate aspectele umanismului secularizat etc.), nihilism care conduce la formarea unui om rupt de bazele sale ontologice. Nihilismul se află la antipodul iubirii; un om desprins de bazele sale ontologice nu mai poate iubi. E un om pentru care sursa existenţei nu există decât în sine şi în lume, iar un astfel de om este supus procesului degenerării, epuizării, disoluţiei si pierderii sensurilor – acest lucru este cel mai clar reflectat în arta contemporană.*

Irina Bazon

Sensul şi sursa existenţei sunt în iubire. Iar iubirea nu îşi are originea în lume, în creaţie, ci în Creator. Cartea *Iubirea nebună a lui Dumnezeu* ne vorbeşte despre originea iubirii; citez un verset relevant din Biblie: „Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viaţă să avem. În aceasta este dragostea, *nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi* şi a trimis pe Fiul Său jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre. [...] Noi iubim pe Dumnezeu, *fiindcă El ne-a iubit cel dintâi.*” (1 Ioan 4: 9-10,19). Aşadar, este esenţială înţelegerea acestui fapt – că iubirea ca sursă a vieţii şi a binelui nu-şi are originea în lumea ca univers închis în sine, ci în comuniunea cu Dumnezeul Treimic, că omul nu este un scop în sine şi nu este măsura tuturor lucrurilor. Iubirea premerge creării omului, e veşnică, iar omul este creat din şi prin iubire. Cartea oferă o sinteză excelentă a esenţei creştinismului ortodox, reprezentată de iubire, iar lectura ei se impune mai imperios ca oricând nu doar teologului, ci mai ales omului laic din epoca actuală.

Limitarea sacrificială a atotputerniciei lui Dumnezeu

Îmi amintesc cuvintele Maicii Siluana din Iaşi: „Dumnezeu ne iubeşte tot timpul. Mântuirea înseamnă să-I răspundem la iubire.” Cartea lui Evdokimov constituie o mărturisire de o covârşitoare frumuseţe a ceea ce înseamnă cu adevărat Iubirea pe care Dumnezeu a dezvăluit-o omului – însă pe care omul a avut libertatea de a o respinge, de a o renega, pentru a-şi afirma propria putere. Dumnezeu nu poate spune NU omului („În Dumnezeu toate sunt DA” - spune Sf. Pavel), omul are însă libertatea de a-i spune NU, iar Dumnezeu nu poate schimba aceasta, însăşi nemărginita Sa iubire pentru om îl determină la aceasta.

El nu se manifestă ca un judecător răzbunător (imagine falsă pe care şi-a format-o de-a lungul timpului însăşi creştinătatea, tinzând să-i atribuie divinităţii caracteristicile regelui pământean care-l constrânge pe om, prin putere şi majestate,

la supunere, ceea ce a condus la revolta oamenilor din afara Bisericii şi a avut drept consecinţă, după cum constată Evdokimov, necredinţa secolului al XVII-lea), perspectivă pe care a impus-o „teologia penitenţială”, sau „teroristă”, a iadului şi a interdicţiilor, El nu se manifestă „prin tunete şi fulgere, ci printr-o discretă adiere lăuntrică asemănătoare cu aşteptarea, în taină a unui prieten” (I Regi 19, 11-13). Nu o forţă exterioară, care vine de sus pentru a se exercita asupra omului, reflectă culmea atotputerniciei divine, ci, în mod paradoxal, „slăbiciunea” Sa: „*Ci S-a deşertat pe Sine chip de rob luând... ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe cruce*” - pericopa din Filipeni (2, 6-11).

Prin Întrupare, Dumnezeu îşi manifestă Dragostea Sa – trăită la culme prin răstignire –, prin care mântuieşte Creaţia, reînnoind-o şi eliberând-o din încremenirea în care o adusese păcatul originar. După cum ne învaţă Sfântul Ignatie Briancianinov într-o predică a sa, „Adevărul dumnezeiesc S-a înomenit spre a ne mântui prin Sine pe noi, cei pierduţi în urma primirii şi însuşirii minciunii aducătoare de moarte”, prin urmare, pentru a reface comuniunea cu omul şi legătura iubitoare, faţă către faţă, cu cel pe care l-a zidit, pentru a dezrobi omul din sclavia morţii şi a păcatului, pentru a restaura Creaţia, Dumnezeu primeşte să-şi limiteze sacrificial propria atotputernicie, cum spune Evdokimov (vom vedea, mai încolo, că neantul – urmare a păcatului şi a morţii – este refuzul iubirii, adică a legăturii, realizate faţă către faţă, între persoane, care se revelează şi se deschid una celeilalte, ieşind din starea potenţială a naturii lor, doar în comuniune; înţelegând importanţa pe care o are, ca fapt existenţial, acest raport stabilit între persoane ca prezenţe, înţelegem însemnătatea covârşitoare a Întrupării, care restabileşte comuniunea mântuitoare a omului cu Dumnezeul Treimic, şi, tocmai prin aceasta, paternitatea sacrificială a Treimii nu violentează libertatea omului, ci, dimpotrivă, o face posibilă prin restaurarea sensului ei ontologic, ca iubire).

Iubirea Lui se pogoară pentru a-l ridica pe om şi este o Iubire jertfelnică până la moarte. Sf. Pavel vorbeşte despre „Cel ce nici pe Fiul Său nu l-a cruţat, ci L-a dat morţii pentru noi” (Rom. 8, 32). El nu zice că a venit pentru a stăpâni, El zice: „Am venit ca să vă slujesc”. Omnipotenţa Sa nu îl determină să stabilească o relaţie sclav/stăpân cu omul, prin manifestarea constrângătoare a puterii Sale, ci, dimpotrivă, să devină Cruce de viaţă făcătoare, prin care îşi manifestă „iubirea nebună” faţă de copilul Său. Fiul „tălmăceşte iubirea Tatălui, aducându-le oamenilor înfierea divină”; astfel, dialectica greacă „sclav/stăpân” este înlocuită prin dialectica Evangheliei: „Tată/fiu”. El nu este un Altul, radical diferit de om şi separat de lumea pământească (aşa cum apare în viziunea gnosticilor), El stabileşte cu omul, precum am spus, o relaţie faţă către faţă, personală, desăvârşită prin minunea Întrupării, prin care se face, pentru om, începătură a învierii, dându-i şansa omului de a fi împreună-lucrător cu El la învierea sa.

El nu este deci, faţă de noi, un Altul, ci, după cum spune Evdokimov, El este Emmanuel, care înseamnă „cu noi este Dumnezeu”. Dacă omul este „praf şi pulbere”, Hristos, situându-se într-un raport iubitor, de persoană către persoană (cuvântul „persoană” provine din gr. „prosopon”, care se traduce prin „sunt cu faţa către cineva”), cu omul, îi spune: „*Voi sunteţi prietenii Mei*” (Ioan 15, 14). Astfel, se înfăptuieşte comuniunea fiinţială cu Dumnezeul Treimic, comuniune care înlocuieşte gnoza.

Părinţii duhovniceşti. Paternitatea spirituală

Raportul iubitor părinte/fiu este reflectat în legăturile dintre păriţii duhovniceşti şi fiii lor spirituali. Cei dintâi sunt cei care au reuşit să vindece disjuncţia dintre funcţia axiologică a inimii şi funcţia gnoseologică a intelectului (Evdikomov), atingând adică acea integritate a fiinţei trăită în isihasm, integritate echivalentă cu o stare de desăvârşire ontologică. Astfel, arată Evdokimov, paternitatea spirituală nu este o slujire doctrinară, ci una implicit legată de existenţă şi de fiinţă. Un părinte are menirea de „a-ţi pune sufletul în contact direct cu Dumnezeu” (avva Pimen), urmând sfatul „*Nu porunci nicicând, fii tuturora pildă, iar nu legiuitor*”.

Aşadar, nu prin impunerea unui set de reguli va reuşi să nască fii spirituali, ci prin totala jertfă de sine înfăptuită din iubire şi în virtutea grijii de a nu ştirbi integritatea persoanei umane. În fapt, acest tip de slujire creează libertatea, această atenție şi grijă iubitoare față de celălalt, prin care deschizi celuilalt inima, intri în comuniune cu el, comuniune care nu e despărțită de întâlnirea în iubire a omului cu Dumnezeu[1]. Pilda desăvârşită a acestei slujiri iubitoare ne-o dă Domnul nostru Iisus Hristos, care porunceşte ucenicilor Săi: „*acela care va vrea să fie mare între voi, să fie slujitorul vostru; precum nici Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujeasca şi să-şi dea viața rascumpărare pentru alții*" (Matei 20, 27). „Pilda cea mai bună a evlaviei şi chipul cel mai grăitor al iubirii"[2] ne sunt oferite prin atitudinea simbolică supremă a spălării picioarelor Apostolilor.

Libertatea ca iubire vs libertatea ca neant

Un adagiu patristic spune că „*Toate îi sunt cu putință lui Dumnezeu, afară de puterea de a-l sili pe om să-L iubească*". Dacă Dumnezeu renunță în mod liber la puterea Lui de dragul iubirii față de om, omul e liber să-I primească iubirea sau să o nege, e liber să se bucure de Sensul Creației, dedicându-se în mod lucrător acestuia astfel încât sămânța învierii pe care Domnul a sădit-o în zidirea Sa să rodească, sau să-i nege sensul, căutând să îl distrugă pentru a face din lume propria sa creație, adică o lucrare neroditoare, utopică (pe astfel de oameni „după roadele lor îi veți cunoaşte" - Matei 7:20), decretând, în final, absurditatea existenței şi admițându-şi neputința (fiindcă omul autonom nu poate crea nimic, Sartre o recunoaşte: „*Nu am ajuns la ceva, pentru că gândirea mea nu mă lasă să construiesc nimic...*" şi chiar şi un ateu ca Merleau-Ponty nu poate contesta că „omul este condamnat la un sens"). Iar dacă lumea aşteaptă mereu „semne şi minuni", ca factori de condiționare a credinței, Domnul spune: „Nu vor primi nimic"[3]

Ca atare, în vreme ce ateul spune că „dacă Dumnezeu există, atunci omul nu este liber", Biblia îi poate răspunde prin afirmația: „dacă omul există, Dumnezeu nu mai este liber." El aşteaptă la uşa inimii omului, în tăcere, în taină; Cuvântul prin care Dumnezeu se adresează omului nu copleşeşte, nu constrânge, îşi mărturiseşte doar apropierea: „*Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, eu voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine*" (Apocalipsa 3, 20). Evdokimov exprimă foarte frumos acest mod sublim prin care Dumnezeu se raportează la cel pe care l-a zidit: „În aşteptarea Sa, Dumnezeu renunță la atotputernicie şi chiar la omnisciență, asumându-Şi kenoza, prin chipul Mielului jertfit. Destinul Său printre oameni atârnă de libertatea acestora. El prevede răul, iar iubirea Sa este de aceea şi mai atentă, căci omul poate întemeia viața sau revolta acestui refuz." Dumnezeu nu vrea să creeze o ființă supusă, ci o „făptură nouă".

În fond, omul cu adevărat liber e omul restaurat în Hristos. Lepădându-se de Hristos, omul a crezut într-o libertate iluzorie, care este libertatea ca neant[4]. Începând cu Nietzsche şi cu

[1] Păr. Dumitru Stăniloae, Omul, ființa care transcende timpul spre veşnicie, prin nădejde şi pocăință (http://patermihail.wordpress.com/2010/03/10/omul-fiinta-care-transcende-timpul-spre-vesnicie-prin-nadejde-si-pocainta-parintele-dumitru-staniloae/).

[2] Sf. Chiril al Alexandriei, Mantuitorul spală picioarele ucenicilor (http://www.crestinortodox.ro/paste/saptamana-patimilor/mantuitorul-spala-picioarele-ucenicilor-71126.html).

[3] după cum spune Nikolai Berdiaev în cartea sa, *Filozofia lui Dostoievski*, „Miracolul trebuie să vină de la credință, nu credința de la miracol. Doar astfel credința este liberă."

[4] despre distincția dintre „libertatea ca neant" şi „libertatea ca iubire" vorbeşte Ioannis Zizioulas, în *Ființa eclesială*, ed. Bizantină, 1996

triumful filozofiei existențialiste, decăderea şi degenerarea au luat în stăpânire lumea. Angoasa sau spaima „căderii din ființă" a devenit starea de spirit predominantă a omului pentru care nu mai există adevăr, nici sens. Această stare este determinată în mod logic de viețuirea într-o lume în care domină discontinuitatea, confuzia, incoerența. Sartre a proclamat că „omul este condamnat la libertate", însă sensul real al acestei cugetări este acela că, fără adevăr, omul este condamnat, în definitiv, la neant. Omul rămas singur în fața unei libertăți absolute alege ori sinuciderea, ori ralierea la un proiect utopic menit, în cele din urmă, să nege libertatea în care a crezut şi pe care a despărțit-o de adevăr (indiferent față de ceea ce a spus Domnul: „Şi veți cunoaşte Adevărul şi Adevărul vă va face liberi"). Libertatea ca neant nu înseamnă triumful omului ca unic arhitect al vieții sale, ci ruinarea şi, în final, înrobirea lui, idee pe care a intuit-o în mod remarcabil personajul dostoievskian nihilist Şigaliov: „Pornind de la o libertate nelimitată, eu închei printr-un despotism nelimitat." Ca o urmare logică, totalitarismele instaurate apoi, precum şi criza omului postmodern sunt roadele acestui om revoltat, incapabil să priceapă că „angoasa" şi „abisul" pe care le-a îmbrățişat în revolta lui reprezintă, după cum spune Serafim Rose în cartea sa, *Nihilismul*, tocmai nimicul din care Dumnezeu l-a chemat la existență, dar în care a ales să se prăbuşească[5]. După Evdokimov, „iadul nu e decât autonomia omului revoltat care îl scoate în afara locului unde Dumnezeu este prezent".

Hristos restaurează adevăratul sens al libertății: libertatea ca iubire (o vorbă foarte înțeleaptă a Sf. Augustin spune: „Iubeşte şi fă ce vrei" - doar iubirea dirijează într-un sens bun şi firesc liberul arbitru[6]). Sfinții Părinți ne îndeamnă: „Aşadar, țineți-vă tari în libertatea pentru care ne-a eliberat Hristos şi nu vă prindeți iarăşi în jugul robiei" (Galateni 5, 1). Sensul şi temeiul libertății sunt binele, însă când într-o epocă nihilistă se decretează că nu există bine sau rău şi deci nici adevăr, oamenii pierd sensurile cuvintelor, aşadar şi sensul libertății. Amestecul, confuzia, incoerența, incapacitatea de a mai discerne înrobesc omul față de lume, o lume care s-a lepădat de Dumnezeu. Apostolii ne mai spun: „Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca şi cum ați avea libertatea drept acoperamânt al răutații, ci ca robi ai lui Dumnezeu" (1 Petru 2, 16). ?i tot un înțelept din vechime se ruga aşa: „Înrobeşte-mă, Doamne, ca să fiu liber". În lumea redusă la sine, închisă în propria sa imanență, nu poate exista libertate. E o lume care, refuzând şansa regenerării, Sensul pe care Dumnezeu l-a sădit în ea, se dezintegrează şi devine incoerentă. Or, „coerența decurge din credință", după cum spune Par. Serafim Rose[7].

Despre iad, semnificația Botezului și drumul Crucii

Sfinții Părinți spuneau că încă din viața de pe pământ omul poate pregusta ceva din bucuria celor drepți din rai sau din chinul cumplit al celor munciți în iad. Teologia de şcoală, cum o numeşte Evdokimov, a creat o imagine superficială şi greşită a iadului, menită să atragă revolta şi necredința. Judecata nu echivalează cu amenințarea unei pedepse, ci cu „descoperirea lumii, adică a iubirii divine". Cum spune Simone Weil, „Tatăl din ceruri nu judecă... Din El, făpturile se judecă pe ele însele"; Sfântul Isaac spune că „păcătoşii din iad nu sunt lipsiți de dragostea dumnezeiască", dar aceeaşi iubire "devine suferință în cei condamnați şi bucurie în cei aleşi". Iadul înseamnă imposibilitatea de a răspunde iubirii, imposibilitatea comuniunii, suferința de nedescris a unor suflete goale, închise în singuratatea şi pustiul pe care ele însele l-au ales, în timpul unei vieți în care au respins sensul autentic al iubirii. Libertatea nu poate exista separată de acest sens al iubirii. Liberul arbitru întrebuințat greşit nu

[5] Serafim Rose, *Nihilismul – o filozofie luciferică sau unde duce înțelepciunea acestui veac*, Ed. Egumenița, 2004.

[6] În eseul *Libertate şi responsabilitate în spațiul iubirii creştine*, Pr. drd. Gheorghe Popa notează că nu există o relație cauzală între creatură şi Dumnezeu, ci „o întrepătrundere simfonică". „La orice efort liber al voinței răspunde harul pentru a o ajuta", iar „libertatea autentică înseamnă a alege binele" (http://www.crestinortodox.ro/morala/libertate-responsabilitate-spatiul-iubirii-crestine-70846.html).

[7] Serafim Rose, *Nihilismul – o filozofie luciferică sau unde duce înțelepciunea acestui veac.*

poate duce spre o unitate, spre un sens care sa unifice, să creeze comuniune, să înalțe; degenerează într-o arbitraritate menită să dea naştere iadului. Aceasta este ratarea iubirii, şi, după cuvintele unui teolog, „Cea mai mare tragedie a omului este eşecul lui în iubire"[8]. O tragedie trăită ca o pregustare a iadului.

Înțelegând iadul ce există în lume, căpătăm discernământul necesar care trebuie să ne călăuzească pe drumul strâmt spre Viață, însă discernământul nu ne poate fi călăuză decât însuflețit de iubirea lucrătoare capabilă „să preschimbe însăşi firea lucrurilor", reînnoindu-le. Prin aceasta se traduce îndemnul „Ține-ți mintea în iad şi nu deznădăjdui!". Parintele Arsenie Papacioc spune undeva că nu dreptatea lui Dumnezeu, nici minunile sale au mântuit lumea, ci Crucea. „Atunci când Iisus S-a rastignit, atunci a fost biruit satana". Pentru a birui răul, trebuie să învățăm nu arta de a muri (aşa cum apare în înțelepciunea platonică), ci modul cum putem muri întru înviere, fiindcă doar murind cu Hristos murim morții. Semnificația Botezului nu este doar moarte şi înviere în Hristos, ci pogorâre la iad împreună cu Hrisos (Sfântul Ioan Hrisostom).

Trebuie să trecem prin iadul acestei lumi, împreună cu Hristos, care nu ne lasă singuri, ci este în conlucrare cu noi (într-un raport teandric, ce se desfăşoară doar în spațiul tainic al iubirii, unde se conjugă în mod armonios, dar fără amestec, voința omului si cea a lui Dumnezeu) şi să purtăm cu bucurie Crucea mântuitoare („Semn de victorie, Crucea recapitulează lumea pe brațele sale şi sfărâmă porțile iadului", ea „precede lumina fulgerătoare a Învierii" - Evdokimov). Iar drumul crucii presupune a nu te înrobi lumii, urmând calea largă şi uşoară a pierzării, ci este însăşi calea libertății (sfinții noştri din închisori au ales nu calea „simplă" şi „fericită" a adaptării la un sistem utopic al lumii acesteia, ci calea jertfelnică a iubirii pentru Adevăr, pentru credință şi libertate – şi, cum spunea Dan Puric, moartea lor este învierea noastră). Nihilistul se ridică împotriva acestei căi fiindcă nu suferă povara libertății. Libertatea devine pentru el angoasă, nelinişte, tocmai fiindcă îi refuză sensul, şi anume Crucea. Angoasa nihilistului este o pregustare pământească a suferinței şi singurătății teribile din iad.

Despre slăbiciunea unui Dumnezeu atotputernic

Dorind să stabilească un raport de reciprocitate consimțită cu omul, Dumnezeu primeşte să devină „slab", vulnerabil, coborându-se pe pământ pentru a se aşeza la „masa păcătoşilor" pentru ca, prin iubirea Sa jertfelnică mântuitoare, să-l înalțe pe om; această slăbiciune exprimând „iubirea nebună a lui Dumnezeu" (Sf. Nicolae Cabasilas) este înfățişată şi în aceste cuvinte din Acatistul Naşterii Domnului: „Pe pământ Te-ai arătat şi acum în peşteră sărăcăcioasa Te-ai nascut, din Curata Fecioară. Tu bogat fiind, pentru noi de bunăvoie ai sărăcit, pentru ca oamenii să se îmbogațească... Slavă Ție că prin iubirea Ta pe noi ne-ai mântuit". Întrucât nu vrea să creeze o marionetă servilă, un reflex pasiv, El acceptă, aşadar, să se „deşarte" de omnipotența Sa, chiar cu riscul de a fi respins şi izgonit din propria Creație, fiindcă omul are libertatea de a-i spune „nu" (degenerând în revoltă, nihilism şi autodistrugere) sau de a răspunde atitudinii kenotice prin credință lucrătoare (ajungând la cunoaşterea Adevărului care eliberează, deci a conținutului autentic al libertății, pe care o poate atinge nu omul autonom, ci omul aflat in conlucrare cu Dumnezeu întru izbăvirea sa din robia răului şi a morții).

„Iubirea nebună a lui Dumnezeu" ajunge nu doar să distrugă păcatul, răul şi moartea, ci, mai mult decât atât, Îl determină să le asume deplin: „cu moartea pre moarte călcând", murind ca astfel omul să trăiască în El pentru a învia, ca astfel omul „să moară morții". Cum aflăm din Biblie, El „s-a apropiat de moarte cunoscând starea trupului neînsuflețit, pentru a da firii începătura învierii". După cum spune Charles Peguy, pe Cruce Dumnezeu „a fost de-al omului". Hristos şi-a asumat personal tăcerea lui Dumnezeu: „*Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?*" (Matei 27, 46). Jertfa şi Întruparea Sa au fost totale, El şi-a asumat în mod

[8] Ierom. Teofan Mada, *Pacea virtuților şi tulburarea patimilor*, Ed. Agnos.

deplin umanitatea prin pătimire pentru a o mântui. Acest fapt anulează orice erezii monofiziste. Pentru mântuirea lumii cazute a fost necesară pătimirea, iar „în firea proprie nu putea pătimi Fiul lui Dumnezeu”[9]. Cum scrie Evdokimov în *Vârstele vieții spirituale*, Dumnezeu îşi depăşeşte propria transcendență, îndreptându-se spre om, pentru a-l salva din neant şi adresându-i chemarea de a trece, la rândul său, dincolo de propria-i imanență către Cel Sfânt. Iar omul „poate să facă acest lucru fiindcă Cel Sfânt a binevoit să ia chipul său”.

În schimbul a tot ce a făcut pentru noi, Dumnezeu nu îi cere omului supunerea oarbă, nici moralismul, nici virtuțile, ci „un strigăt de iubire şi încredere purces din adâncul iadului în care se află”. Nicolae Cabasilas spune foarte frumos: „Dumnezeu se arată, dezvăluindu-Şi iubirea... Respins, el aşteaptă la uşă... Pentru tot binele pe care ni l-a făcut, El nu ne cere, în schimbul ştergerii datoriei, decît iubirea”.

Biserica și lumea

În ochii lui Dumnezeu, omul nu este niciodată un mijloc, persoana umană are o valoare absolută, de la el Dumnezeu aşteptând răspunsul liber al iubirii, prin care omul ia parte la lucrarea Sa mântuitoare (prin comuniunea euharistică şi prin participarea la celelalte Sfinte Taine, deci prin intrarea in comuniune cu „lucrările” în care Dumnezeu este prezent, comuniune care, spune Evdokimov, „nu este nici substanțială (ca în panteism), nici ipostatică (ca în cazul unic al lui Hristos) ci energetică, iar Dumnezeu este cu totul prezent în aceste energii/lucrări”), fiindcă Domnul le-a pus pe toate sub semnul Crucii Sale pentru a le învia şi transfigura, iar împreunarea Cuvântu-

[9] Arhimandrit Chesarie Gheorghescu, *Iconomia dumnezeiască la Sfinții Părinți* (http://www.crestinortodox.ro/carti-ortodoxe/iconomia-dumnezeiasca-sfintii-parinti/)

lui cu natura „moartă” aduce acesteia vindecarea şi îi dă viaţă. Biserica pe care Hristos o lasă în lume este „trimisul” care are menirea de a-i continua lucrarea mântuitoare. El spune: „*Cel care primeşte pe Cel pe care-l voi trimite Eu, pe Mine Mă primeşte; iar cine Mă primeşte pe Mine, primeşte pe Cel ce M-a trimis pe Mine*”.

Istoria şi eshatologia se întrepătrund, istoria nu este autonomă, spune Evdokimov. Vocaţia creştinilor în această lume este aceea de a „a uni natura creată (lumea) cu energia necreată a îndumnezeirii (purceasă ca dintr-un izvor viu înspre Biserică)” (Sfântul Maxim). Aceasta se realizează întrucât sensul Întrupării lui Dumnezeu în istorie este tocmai restaurarea creaţiei, transfigurarea firii, curăţirea ei de germenii demonici care o supun morţii şi degenerării; prin Întrupare, separaţia survenită în urma păcatului originar a fost depăşită, Hristos s-a unit cu noi în cel mai strâns mod, făcându-ne fraţi ai Săi după har şi, după cum spune Păr. Staniloae în articolul *De ce suntem ortodocşi?*, El s-a făcut asemenea nouă prin umanitatea asumată pentru a ne face asemenea Lui în dumnezeire. După cuvintele lui Evdokimov, „prin taina Întrupării, Dumnezeu transcende propria transcendenţă”, umanitatea Sa îndumnezeită devenind „consubstanţială” omului.

Hristos pleacă din lume, dar El e prezent prin Cuvântul Său pe care îl lasă în miezul istoriei (Ioan 12, 48). El este Cuvânt al vieţii, deci „nu este o doctrină imobilă, ci locul viu al unei Prezenţe”. Biserica este Trup al Său, şi numai prin Biserică omul poate deveni de acelaşi trup cu trupul lui Hristos, al Dumnezeului-om. Numai prin Biserică omul poate ajunge „întru barbat desăvârşit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos”, deci om deplin[10] („Biserica este Revelaţia întrupată şi activă a lui Dumnezeu în umanitatea celor care o acceptă prin credinţă” - Par. Stăniloae, *Sfântul Duh în viaţa Bisericii*). Pentru a ajunge aici, omul nu rămâne într-o aşteptare pasivă (mântuirea presupune o dinamică, o participare personală), ci se dedică pregătirii lucrătoare a Parusiei. Sensul vieţuirii în istorie este reflectat în îndemnul: „Pregătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui” (Matei, 3,3).

Prin aceasta se indică drumul maturizării omului, adică trecerea de la stadiul demonic, al orbirii şi nepăsării faţă de lucrarea mântuitoare la care este chemat, la condiţia de fiinţă conştientă de Dumnezeu. Crizele care survin de-a lungul istoriei nu sunt întâmplătoare, ci sunt „judecăţi eshatologice”; orice idee de „paradis” creat pe pământ este menită eşecului, fiecare epoca istorică s-a încheiat într-un eşec, însă, spune Evdokimov, „toate aceste mari eşecuri sînt de fapt mari izbânzi, întrucât dezaxează istoria, conducând-o la marginea limitelor sale, către transcendenţa propriei transfigurări.” Această măsurare prin eshaton a istoriei contrazice ideea unui univers închis în propria imanenţă, încremenit în imposibilitatea regenerării.

Semnificaţia comuniunii

Într-o apoftegmă a Cuviosului Macarie Egipteanul iadul este descris astfel: „...nu este cu putinţă să se vadă cineva faţă către faţă, ci faţa fiecăruia este lipită de spatele celuilalt ...”. În postfaţa cărţii lui Serafim Rose, *Nihilismul. Cauzele revoluţiei din epoca modernă*, Tatiana Petrache scrie că „neantul este decăderea de la posibilitatea existenţială a relaţiei personale. Neantul este refuzul comuniunii. Adevărul este chiar relaţia de iubire dintre fiinţe, pentru că în această stare se deschid unele altora, ies din starea de potenţă a naturii lor.” Cum scrie şi Dumitru Stăniloae într-un articol al său, „Adevărul este Persoana, este comuniunea personală supremă”. Acest fapt depăşeşte, aşadar, viziunea gnostică. În cadrul tainic al acestei iubiri unitive (dar care exclude confundarea) este depăşit dualismul dintre sensibil şi inteligibil, dintre simţuri şi intelect. Această unitate a contrariilor, unitatea dintre natura divină şi cea umană, realizată „în chip neamestecat şi neîmpărţit” (după formula succintă a Sinodului de la Calcedon), îşi găseşte expresia desăvârşită în icoană (icoana nu înfăţişează

[10] recomand pentru acest subiect excelenta carte a Sfântului Iustin Popovici, *Omul şi Dumnezeu-omul. Abisurile şi culmile filozofiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 1997

exclusiv o realitate istorică, dar nu este nici simbolică în mod absolut). Comuniunea cu Dumnezeul Treimic înlocuieşte gnoza, chemarea iubitoare vizează „intimitatea cu Dumnezeu", „unirea din dragoste".

Precum notează Evdokimov foarte sugestiv, „comuniunea cu energiile divine deschide infinitul de dincolo de cunoaştere". Sfântul Atanasie Sinaitul vorbeşte despre viziunea „faţă către faţă" (Matei 18, 10; I Corinteni 13, 12), fiind vorba, altfel spus, despre un raport realizat „persoană către persoană", nu „natură către natură". În comentariul său la textul de la Exod 3,14, Sfântul Grigorie Palama scrie: „Dumnezeu nu a spus: «Eu nu sunt esenţă», ci: «Eu sunt Cel ce sunt»; El refuză astfel să identifice totalitatea Fiinţei cu esenţa – existenţa primează asupra esenţei". Omul intră în comuniune cu energiile harice ale lui Dumnezeu, cu lucrările în care El este prezent, prin care El îşi manifestă fiinţa. Omul nu poate participa la esenţa lui Dumnezeu, dar intră în comuniune cu energiile sale necreate.

Distanţa dintre Dumnezeu şi om s-a instaurat atunci când omul l-a „obiectivat" pe Dumnezeu, imaginându-şi că trăieşte o existenţă de prizonier, ceea ce l-a determinat spre revoltă. Însă un dumnezeu astfel obiectivat nu poate fi decât un fals dumnezeu, a cărui „moarte" o decretează în final, întrucât întâlnirea cu o abstracţie, cu un „principiu universal", cu o „cauză primă" nu se va putea produce niciodată, iar aşteptarea este în zadar. Acest dumnezeu nu l-a putut salva din prăbuşirea în abis, un abis format din propriile lui nelinişti, spaime şi angoase[11].

Hristos vine şi spune: „*Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să propovăduiesc robilor dezrobirea... şi să slobozesc pe cei apăsaţi*" (Luca 4, 19). El vine tocmai pentru a dezrobi omul dintr-o existenţă de prizonier. Adam şi Eva au fost înşelaţi de ideea indusă de către diavol că Dumnezeu este Lege care interzice. Ideea unei autorităţi exterioare, obiectivate, pervertite nu mai poate corespunde unui Adevăr care eliberează, ci unei forţe care înlănţuie. Or, esenţa Bisericii, spune

Evdokimov, nu este „atât autoritate, cât sursă abundentă, har peste har, libertate adăugată libertăţii care elimină orice «obiectivare», orice conflict". Dumnezeu nu interzice, doar avertizează asupra destinului ce îl aşteaptă pe om în urma alegerii libere a unei căi ce nu-i poate aduce însă folos. Dacă Sfântul Pavel spune: „*Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos*" (I Corinteni 6, 12). Şarpele ar spune, distorsionând şi răsturnând înţelesurile: „Toate sunt interzise, dar toate sunt de folos".

Prin Întrupare, Hristos ne aduce înfierea divină, iar prin parabola fiului risipitor ne dezvăluie adevăratul chip al Tatălui. În fond, pilda fiului risipitor arata că autoritatea justiţiară nu este de partea tatălui, ci de cea a fiului celui mare. Tatăl, notează Evdokimov, „nu face decât să alerge în întâmpinarea copilului său."

[11] a se consulta analiza Tatianei Petrache din postfaţa cărţii Păr. Serafim Rose, *Nihilismul. Cauzele revoluţiei din epoca modernă*, Ed. Egumeniţa, 2004.

Mărturisirea vie a credinței în Dumnezeu (I)

Pr. Antonio Aroneasa

Crezul, sau Simbolul de credință, apare în Biserică în urma confruntării adevărurilor de credință cu ereziile, acesta prezentând în cuprinsul său un rezumat al principalelor învățături de credință. Crezul este esența „corpus-ului doctrinar" al Bisericii. Simbolul de credință niceo-constantinopolitan, alcătuit în urma disputelor teologice din anii 325 şi 381, este acum Crezul prin excelență al Bisericii Ortodoxe, transmis de către aceasta, timp de aproape 17 secole, tuturor credincioşilor, fără alterare, învățătura de credință a Bisericii fiind păstrată de cele mai multe ori în chip martiric de către cei care au înțeles să lege cuvântul mărturisitor de o viață mărturisitoare şi, când a fost nevoie, de moarte mucenicească.

Unul dintre primele crezuri care a circulat încă din vechime şi s-a păstrat în tradiția dogmatică şi cultică este *Crezul apostolic* cunoscut şi sub numele de Crezul Apostolic-Roman, sau Crezul roman vechi. „Deşi nu a fost acceptat de Bisericile Ortodoxe, începând din Evul Mediu e folosit totuşi în cult de către Bisericile apusene, catolică şi protestantă. Apare la Roma în sec. al III-lea, fiind atribuit apostolilor, dar numai din secolul al IX-lea este folosit în Bisericile din Europa, la botez. Printre învățăturile existente în el, întâlnim şi doctrina despre coborârea la iad (I Pt. 3, 18-19), despre comuniunea sfinților şi despre învierea trupului"[1]. În privința originii acestui simbol de credință se poartă încă discuții, prima dată fiind citat „de sfântul episcop Ambrozie al Milanului în jurul anului 390 şi considerat vechiul Crez al Bisericii Romei. Acesta a circulat în secolele IV-VII într-o diversitate de variante sub formă de Crezuri provinciale (...) devenind până

Bisericuța mănăstirii Sf. Ioan Casian, Constanța

azi Crezul baptismal al Occidentului creştin, acceptat fiind ca atare şi de reformatorii protestanți. Numele său de «Crez al Apostolilor» derivă de la legenda atestată de primul său comentariu scris de Rufin în anul 404, potrivit căreia el ar fi fost alcătuit de cei Doisprezece Apostoli: înainte de a părăsi Ierusalimul şi a se despărți plecând în misiune, s-au adunat şi sub insuflarea Duhului Sfânt fiecare din ei a rostit una din formulele care-l alcătuiesc."[2]

Un al doilea Simbol de credință apărut în Biserică este *Crezul atanasian*, al cărui cuprins reflectă foarte bine învățătura Întrupării Fiului lui Dumnezeu. Deşi îi este atribuit Sfântului Atanasie cel Mare se pare că acest „Crez" nu a fost scris de el, întrucât reflectă în rândurile sale doctrina hristologică adoptată la al IV-lea Sinod ecumenic

[1] http://www.crestinortodox.ro/dictionar-religios/crez-85063.html

[2] Diac. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, vol.1, *Canonul apostolic al primelor secole*, pag. 207

de la Calcedon (451), ori sfântul Atanasie trece la cele veşnice în anul 373. Crezul atanasian „apare în sec. al VI-lea în limba latină. La începutul sec. al VIII-lea este recitat Duminica, la serviciile de dimineață. În Biserica romano-catolică e foarte puțin folosit, pe când la anglicani înlocuieşte crezul apostolic la marile sărbători. Partea întâi (26 articole) tratează despre doctrina Treimii, partea a 2-a (art. 27-40) tratează despre persoana lui Iisus Hristos, în sensul definiției hristologice de la Calcedon"[3]. La sfârşit Crezul atanasian cuprinde o formulă de condamnare prin care se afirmă că toți cei care nu mărturisesc credința universală a Bisericii nu se pot mântui – „Aceasta e credința cea universală (catolică), pe care dacă cineva nu o crede drept şi tare, nu se poate mântui." Existența acestor două simboluri de credință dovedeşte faptul că Biserica a ținut să îşi exprime concis credința de la începuturile existenței sale, delimitându-se de toate ereziile apărute. De asemenea trebuie amintit faptul că sfântul Chiril al Ierusalimului pomeneşte în Catehezele sale la Botez de existența unui *Crez ierusalimitean*.

Textul unui simbol de credință care să fie universal acceptat de către Biserică[4], apare însă în „secolul de aur" al Bisericii, începând cu Sinodul I ecumenic de la Niceea, din anul 325 şi finalizându-se în anul 381, la al 2-lea Sinod ecumenic de la Constantinopol. Necesitatea adoptării unui astfel de Crez era iminentă pe măsură ce ereticii, prin propovăduirea falselor învățături, începeau să câştige tot mai mulți adepți din rândurile credincioşilor şi din cauza necunoaşterii clare şi corecte a adevărurilor de credință ale Bisericii.

Sinodul I ecumenic

De altfel, apariția ereziei ariene este principalul motiv pentru care, împăratul Constantin cel Mare convoacă la Niceea primul sinod ecumenic, în anul 325. Numele arianismului „provine de la Arie, preot învățat din Alexandria, născut în 256 în Libia ... hirotonit preot în 312"[5] la una din bisericile din Alexandria. Preotul învățat Arie nu putea să accepte decât într-un mod rațional învățătura despre Sfânta Treime şi îndeosebi nu putea accepta consubstanțialitatea şi, în consecință, nici egalitatea Fiului cu Tatăl. De aceea Arie afirma că Fiul nu este Dumnezeu, ci că este una dintre creaturile Tatălui, cea mai însemnată dintre toate, dar o creatură, nicidecum Dumnezeu. În sprijinul ereziei sale, unul dintre argumentele aduse de Arie era versetul sfântului Evanghelist Ioan: „Tatăl este mai mare decât Mine" (Ioan 14, 28) neînțelegând că de fapt Sfântul Ioan se referă aici la natura umană a Domnului Iisus Hristos. Arie mai afirma că Fiul este creat de către voința Tatălui şi nicidecum că se naşte din ființa Lui şi că scopul pentru care Tatăl l-ar fi creat este aducerea la existență a Universului. Sfântul Atanasie cel Mare, principalul adversar al lui Arie, spune că acesta afirma că Hristos se numeşte Dumnezeu prin participare şi că este ca un Fiu adoptiv al Tatălui. Neputința lui Arie de a accepta prin credință învățătura suprarațională a consubstanțialității Tatălui cu Fiul, l-a făcut să persevereze în greşeala sa şi, mai mult decât atât, să îşi răspândească erezia în biserici atrăgând de partea lui mulți credincioşi, clerici sau monahi, provocând în acest fel dezbinarea credincioşilor, dar şi tulburări în Imperiu. Episcopul Alexandru al Alexandriei, predecesorul Sfântului Atanasie în scaunul episcopal de Alexandria, pentru a tempera zelul eretic al acestuia, dar şi pentru a lămuri lucrurile, ține un sinod la Alexandria în anul 321, la care patrticipă aproximativ 100 de episcopi. Aceştia susțin în unanimitate dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu, egalitatea şi consubstanțialitatea Sa cu Tatăl şi îl condamnă pe Arie, excomunicându-l. Faptul că Arie împreună cu prietenii săi nu încetează, răspândindu-şi în continuare erezia, îl face pe împăratul Constantin cel Mare să convoace episcopii din Imperiu la un sinod, pentru a lămuri problemele teologice apărute, dar mai

[3] *Idem* 1

[4] Facem aici abstracție de inserarea adaosului „Filioque" în Simbolul niceo-constantinopolitan de către Biserica din Apus, începând cu secolul V (sinodul I de la Toledo din Anul 447) şi generalizat, începând cu anul 809 în întregul Imperiu Carolingian

[5] Pr. Prof. Dr. I. Rămureanu, *Istoria Bisericii Universale*, pag. 132

ales pentru a opri tulburarea apărută în Biserică şi implicit în Imperiu. Teologul Alexander Schmemann consideră că împăratul îşi dorea ca acest sinod să fie „simbolul şi încununarea” victoriei sale asupra lui Licinius şi a reunificării Imperiului. În discursul său de deschidere Sf. Constantin descrie disputele din interiorul Bisericii ca fiind „mai periculoase decât războaiele sau alte conflicte; ele îmi provoacă mai multă durere decât orice altceva”. Astfel, sinodul se deschide oficial la 20 mai 325 şi durează până la 25 august acelaşi an. La deschidere, la închidere şi la unele dintre şedinţele Sinodului a participat şi împăratul Constantin cel Mare care, deşi nu era botezat, a încercat să aplaneze conflictul şi să îi îndemne pe eretici să renunţe la învăţătura lor greşită. La un moment dat, ne spune Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu în „Istoria Bisericească Universală”, erau trei tabere: Ortodocşii, în frunte cu episcopul Alexandru al Alexandriei, Osiu de Cordoba şi cu diaconul Atanasie – cel care avea să devină depiscop al Alexandriei începând cu anul 328 – , o tabără a celor moderaţi care propuneau termenul *omiousios* = asemănător după fiinţă cu Tatăl, în locul celui de *omoousios* = de o fiinţă cu Tatăl, propus sinodalilor de către diaconul Atanasie, şi tabăra arienilor. În cele din urmă Părinţii sinodali au ales ca formula cea mai potrivită să fie cea care exprimă deofiinţialitatea Tatălui cu Fiul: *ek tis ousias tou Patros* (din fiinţa Tatălui) şi *omoousios to Patri* (de o fiinţă cu Tatăl), iar Arie împreună cu susţinătorii săi au fost declaraţi eretici şi anatematizaţi.[6] Printre cei 318 participanţi sunt de menţionat: Marcu de Calabria, Osius de Cordoba şi Cecilian al Cartaginei şi cei doi reprezentanţi ai episcopului de la Roma, pe atunci sfântul Silvestru, veniţi din Apus, sfinţii Atanasie cel Mare, Nicolae al Mirelor, Spiridon al Trimitundei, Alexandru al Alexandriei, Pafnutie Egipteanul. Este de menţionat şi prezenţa scitanului care nu lipsea din ceată, aşa cum menţionează istoricul Eusebiu de Cezareea, care a fost identificat ulterior cu episcopul Marcu al Tomisului. Pomenirea Sfinţilor Părinţi de la Sinodul I ecumenic de la Niceea se face în Duminica a şaptea după paşti şi la 29 mai.

Adoptarea Crezului de la Niceea

Având în vedere motivul principal pentru care s-au adunat cei 318 Părinţi la sinodul de la Niceea se pune întrebarea: cum s-a ajuns la mărturisirea de credinţă elaborată la sinod, care avea să devină ulterior, împreună cu Crezul de la Constantinopol, din 381, Simbolul de credinţă al Bisericii? Pr. Conf. Dr. Daniel Benga spune că în grava criză ariană care a tulburat serios întregul Imperiu Bizantin şi întreaga Biserică, primii care au formulat „mici mărturisiri de credinţă erau chiar Arienii, care foloseau astfel de mărturisiri şi ni s-au păstrat câteva crezuri Ariene. La aceste crezuri părinţii au trebuit să intervină, pentru că au trebuit să formuleze învăţătura astfel încât să nu fie echivocă. Marea problemă care s-a pus cu arianismul a fost următoarea: să se convoace sinod. Împăratul Constantin cel Mare a convocat un sinod mai întâi la Antiohia în 324 care este atestat. Chiar dacă a fost descoperit de curând, au fost descoperite actele acestui sinod şi existenţa lui în vremea recentă şi se pare că deja de acolo sinodalii au formulat o mărturisire de credinţă, un fel de Crez primar pe care noi nu îl mai avem astăzi, noi nu ştim cum arăta. (...) Ceea ce este cert, este că la început, când s-au adunat, s-au gândit cum puteau rezolva problema arianismului şi singura variantă care mai rămânea era aceea a formulării unui Crez pe care să-l semneze toţi. Atunci împăratul Constantin cel Mare a fost de acord cu această propunere. În momentul în care

[6] Pe lângă erezia ariană Sinodul de la Niceea din 325 a rezolvat şi alte probleme ca: stabilirea datei Paştelui pentru întreaga creştinătate în Duminica întâi după luna plină ce urmează echinocţiului de primăvară, iar dacă se întâmplă ca Paştile să cadă în acelaşi timp cu Paştile iudeilor, creştinii să prăznuiască Paştile ori în Duminica următoare, sau cu o săptămână mai devreme; s-a propus celibatul preoţilor şi al diaconilor de către episcopul Osiu de Cordoba, iar cel care s-a opus acestei propuneri a fost marele călugăr eremit, Pafnutie din Tebaida, care a apărat astfel cinstea şi vrednicia Tainei Căsătoriei. Astfel s-a hotărât ca cei căsătoriţi o singură dată, înaintea hirotoniei, să-şi poată duce mai departe viaţa împreună cu soţiile lor, şi numai cei hirotoniţi ca celibatari să nu mai aibă dreptul să încheie o căsătorie.

Biserica Mănăstirii Curtea de Argeş

sinodalii s-au adunat şi-au dat seama că dacă nu fac o astfel de mărturisire pe care să o semneze toată lumea nu se va putea ajunge la un consens”.[7] La sfârşitul şedinţelor Părinţii sinodali au hotărât ca învăţătura de credinţă să fie formulată într-un *Simbol de credinţă*, în 8 articole, în care să se afirme lămurit şi precis *Dumnezeirea Fiului, egalitatea şi consubstanţialitatea Sa cu Tatăl.* Articolul 8 începe cu mărturisirea: *Credem şi întru Duhul Sfânt.* În partea întâi a Simbolului se afirmă lămurit că Domnul Iisus Hristos este *Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, deofiinţă cu tatăl, prin Care toate s-au făcut.* În partea a doua sunt respinse ideile eretice ale lui Arie şi se explică sensul şi scopul întrupării Fiului lui Dumnezeu, precum şi semnificaţia jertfei Lui pentru mântuirea tuturor.”[8] Această mărturisire de credinţă a fost semnată de toţi cei prezenţi la lucrările Sinodului, excepţie făcând Arie şi susţinătorii săi. Crezul de la Niceea are menirea, de acum înainte, de a fi normă de credinţă pentru toţi membrii Bisericii, exprimând pe scurt şi concis adevărurile de credinţă esenţiale referitoare la Persoanele dumnezeieşti ale Tatălui şi Fiului, precum şi relaţiile interpersonale dintre Cele două persoane dumnezeieşti: Tatăl este născătorul Fiului, iar Fiul este născut din Tatăl, „înainte de veci” şi este Dumnezeu adevărat asemenea Tatălui întrucât este „Dumnezeu adevărat, din Dumnezeu adevărat”.

Sinodul II ecumenic – Constantinopol 381

Simbolul de la Niceea face o referire extrem de rezumativă la Duhul Sfânt, cea de-a treia Persoană a Sfintei Treimi: „Credem şi întru Duhul Sfânt”, explicabilă prin faptul că, întrucât erezia ariană nu ataca deloc Persoana Duhului Sfânt nu a fost necesară cristalizarea învăţăturii de credinţă referitoare la Persoana Duhului Sfânt. Însă, la puţin peste jumătate de veac de la Sinodul I de la Niceea, Imperiul Bizantin, condus acum de împăratul Teodosie cel Mare, este pus la încercare, împreună cu Biserica, de apariţia unei noi erezii care, de data aceasta, punea la îndoială dumnezeirea Duhului Sfânt şi faptul că ar fi cea de-a treia Persoană a Dumnezeirii. Această nouă erezie, numită *pnevmatomahă* (cei care luptă

[7] http://www.basilica.ro/ro/interviuri/alcatuirea_crezului_ortodox_la_primele_doua_sinoade_ecumenice_interviu_cu_parintele_conferentiar_dr_daniel_benga_prodecanul_facultatii_de_teologie_justinian_patriarhul_din_bucuresti.html

[8] Pr. Prof. Dr. I. Rămureanu, *Istoria Bisericii Universale*, pag. 139

împotriva Duhului Sfânt) apare ca un nou arianism, camuflat, întrucât cei care negau dumnezeirea lui Hristos nu o puteau recunoaşte nici pe cea a Duhului Sfânt. Adepţii acestei noi erezii au purtat şi numele de macedonieni, după episcopul semiarian Macedonie, iniţiatorul şi promotorul ereziei. După ce este depus de către un sinod din Constantinopol, în anul 360, ca eretic, Macedonie moare, iar conducerea ereticilor este preluată de Maratonie (de unde şi numele de maratonieni) hirotonit episcop de către Macedonie.

Părintele Prof. Dr. Ioan Rămureanu ne spune că în anul 376 ereticii macedonieni se întrunesc într-un sinod la Cizic, pe coasta apuseană a Asiei Mici, în care adoptă o formulă de credinţă, în care Sfântul Duh este trecut în rândul creaturilor. „Pnevmatomahii sau macedonenii nu aveau o doctrină bine precizată. Cei mai mulţi acceptau dumnezeirea Tatălui şi a Fiului şi consubstanţialitatea Fiului cu Tatăl, dar refuzau să recunoască dumnezeirea, consubstanţialitatea şi egalitatea Sfântului Duh cu Tatăl şi cu Fiul, socotindu-l doar *Duh* sau *Spirit* superior îngerilor, dar coborât în rândul creaturilor, deoarece, după Sfânta Scriptură, îngerii au fost creaţi de Dumnezeu."[9]

„În 381, Teodosie cel Mare (379-395) dorind să restabilească liniştea şi ordinea în Biserică, a convocat pe întâistătătorii Bisericii din jumătatea orientală a Imperiului său la un Sinod ecumenic. Sinodul s-a deschis în Constantinopol, la începutul lunii mai 381 şi a durat până la 9 iulie, acelaşi an. Au participat 150 de episcopi, printre care mai de seamă au fost următorii: Meletie al Antiohiei, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nisa, Amfilohiu de Iconiu, Chiril de Ierusalim, Diodor de Tars s. a. La Sinodul II ecumenic a participat şi Gerontius sau mai corect Terentius, episcop de Tomis (Constanţa), în Scythia Minor. Ceva mai târziu au fost prezenţi şi episcopii din Egipt şi Ilíricul oriental, în frunte cu Timotei al Alexandriei. La sinod au participat şi 36 episcopi pnevmatomahi, în frunte cu Eleusiu de Cizic şi Marcian de Lampsac. Preşedinţia Sinodului II ecumenic a avut-o la început episcopul Meletie al Antiohiei (362-381), fiind cel mai în vârstă dintre sinodali. După moartea lui Meletie, la sfârşitul lunii mai 381, presedinţia Sinodului i-a revenit, de la începutul lunii iunie, Sfântului Grigorie de Nazianz, recunoscut de Sinod episcop al Bisericii din Constantinopol, în calitate de episcop al capitalei Imperiului de Răsărit, Roma cea Nouă."[10] Întrucât un număr de episcopi egipteni, invidioşi pe faptul că sfântul Grigorie de Nazianz a ajuns episcop la Constantinopol, lucru pe care de altfel nu şi l-a dorit, au acuzat pe nedrept instalarea acestuia pe scaunul patriarhal ca fiind necanonică, provocând tulburare în Biserică, sfântul Grigorie de Nazianz a demisionat de la preşedinţia Sinodului şi din demnitatea de patriarh al Constantinopolului, la 30 iunie 381, sacrificându-se pentru ca Biserica să aibă parte de linişte, dovedind prin acest act exemplar uimitoarea şi dumnezeiasca sa smerenie, ca un demn urmaş al Apostolilor şi ucenic al Domnului. Episcop al Constantinopolului, în locul Sfântului Grigorie, devine Nectarie, un laic, catehumen, care înainte de a primi treptele ierarhiei bisericeşti a trebuit să fie botezat. Dorinţa sinodalilor era ca ereticii pnevmatomahi să se întoarcă în Biserică, mărturisind învăţătura de credinţă a acesteia, însă aceştia au refuzat, retrăgându-se din Sinod. Cei 150 de părinţi prezenţi, în Expunerea de credinţă redactată la Sinod au rostit anatema asupra tuturor ereziilor apărute până atunci în Biserică şi implicit asupra pnevmatomahilor, condamnând învăţătura greşită a acestora despre Duhul Sfânt. De asemenea a fost condamnată şi erezia lui Apolinarie din Laodiceea care susţinea că Domnul Hristos a primit la întrupare un trup muritor şi suflet neraţional din Fecioara Maria, locul sufletului raţional fiind luat de Logosul dumnezeiesc[11]. Prin această concepţie eretică Apolinarie punea la îndoială integritatea firii umane a Mântuitorului, zdruncinând în consecinţă întreaga lucrare mântuitoare a Domnului Hristos.

[9] *Idem*, pag. 141

[10] http://www.crestinortodox.ro/istoria-bisericii/sinoade-ecumenice

[11] Apolinarie a fost influenţat în elaborarea ereziei sale de concepţia trihotomică a filosofului grec Platon care afirma că omul este alcătuit din trup muritor, suflet iraţional şi suflet raţional şi nemuritor

Crezul niceo-constantinopolitan

Părinţii de la Sinod au preluat cele şapte articole ale Crezului de la Niceea la care au adăugat articolele care mărturisesc credinţa în Duhul Sfânt care „împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi mărit...”, în Biserică, în puterea Sfântului Botez de a dărui iertarea păcatelor, în ultimul articol fiind expusă credinţa Bisericii în viaţa veşnică. Cel puţin aşa se ştia până acum, că articolele de credinţă adoptate la Constantinopol, în 381 sunt o simplă completare a celor 7 articole de la Niceea, din 325 şi aşa afirmă şi Părintele Profesor I. Rămureanu în Istoria Bisericească Universală, atunci când spune că la Constantinopol „sinodalii au completat Simbolul nicean cu încă 5 articole de credinţă, care stabilesc învăţătura Bisericii despre Sfântul Duh, despre Biserică, Taina Botezului, învierea morţilor şi viaţa viitoare.”[12] Însă Diacon Dr. Ioan I. Ică Jr. care în lucrarea „Canonul Ortodoxiei” îl citează pe istoricul bisericesc luteran Reinhart Staats, arată că acesta ajunge la concluzii surprinzătoare în privinţa Crezului de la Constantinopol. Istoricul luteran afirmă că, din punct de vedere literar Simbolul din 381 „nu este altceva decât o versiune puternic extinsă a Crezului Roman, care este baza lui directă şi este aproape integral conţinut în acesta. În Simbolul Constantinopolitan din 381 se regăseşte, evident, şi Ekthesis-ul nicean din 325, precum şi Simbolul Bisericii din Ierusalim atestat în jurul anului 350 de catehezele Sfântului Chiril al Ierusalimului.”[13] Istoricul luteran citat în continuare, afirmă că din cele 174 de cuvinte cuprinse în originalul grec al Simbolului din 381, 100 sunt comune cu cele 117 cuvinte ale Simbolului din Ierusalim, 80 din cele 139 de cuvinte ale Expunerii de credinţă de la Niceea, în timp ce 58 de cuvinte din cele 70 ale Crezului Roman se găsesc în Simbolul constantinopolitan, căruia îi sunt proprii un număr de 37 de cuvinte.[14]

„Intercalările noi din 381 privesc – cum era de aşteptat de la un sinod întrunit împotriva pnevmatomahilor – în primul rând dezvoltarea articolului despre Duhul Sfânt (*Domnul de viaţă Făcătorul, Care împreună cu Tatăl şi cu Fiul e închinat şi slăvit*) precum şi câteva scurte precizări introduse în articolul despre Fiul şi la articolul despre Biserică (care e «*şi apostolică*») şi cele următoare («*Mărturisim un Botez spre iertarea păcatelor. Aşteptăm Învierea morţilor. Şi viaţa veacului ce va să vină*»). (...) Simbolul Constantinopolitan nu derivă însă direct din cel Nicean, ci provine din Simbolul Bisericii din Ierusalim, din punct de vedere literar Simbolul din 381 fiind o extindere cu dezvoltări antiariene şi antimpnevmatomahe a Simbolului Bisericii din Ierusalim.[15] Iată că Simbolul (niceo) constnantinopolitan este de fapt ca o lucrare “simfonică” în care se întrepătrund mai multe crezuri ale Bisericii, rezultând de aici un Crez unitar care a devenit mărturisirea de credinţă a Bisericii şi a credincioşilor acesteia până în zilele noastre. Principiile dogmatice expuse în Crez sunt norme de căpetenie pentru înţelegerea corectă – atât cât poate cuprinde mintea omenească în limitarea ei – a adevărurilor de credinţă extinse şi de aceea Mărturisirea Simbolului de Credinţă niceo-constantinopolitan este o condiţie esenţială pentru cel care vrea să devină membru al Bisericii lui Hristos prin primirea Tainei Sfântului Botez.

[12] Pr. Prof. Dr. I. Rămureanu, *Istoria Bisericii Universale*, pag. 147

[13] Diac. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, vol.1, *Canonul apostolic al primelor secole*, pag. 213

[14] Cf. R. Staats, citat de Diac. Ioan I. Ică Jr. în *Canonul Ortodoxiei*, vol.1, *Canonul apostolic al primelor secole*, pag. 213.

[15] Diac. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, vol.1, *Canonul apostolic al primelor secole*, pag. 214

Crucile pustiei

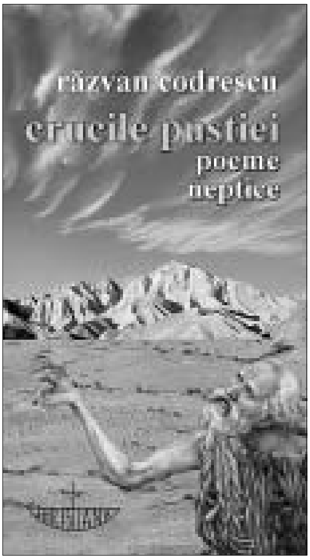
La Editura Christiana a apărut, în miezul acestei veri, volumul Crucile pustiei: poeme neptice*, de Răzvan Codrescu. În chip de prezentare a cărții, publicăm postfața editorială. Volumul poate fi procurat, prin poștă, de la SC Supergraph SRL (tel.: 021 320 61 19; fax: 021 319 10 84; e-mail: editura@sophia.ro)*

Gabriela Moldoveanu

Răzvan Codrescu (din botez: Adolf Marian Vasile) s-a născut la Bucureşti, la 7 mai 1959. Licențiat în Filologie al Universității din Bucureşti (1983, cu teza de licență *Atitudini mesianice în poezia românească*), a funcționat ca profesor de Limba şi Literatura Română pînă în 1999. A debutat publicistic în 1985 ("Don Quijote şi prințul Mîşkin", în *Luceafărul*, anul XXVIII, nr. 39, p. 8) şi editorial în 1997 (*Spiritul dreptei. Între tradiție şi actualitate*, Ed. Anastasia, Bucureşti). După 1989, a desfăşurat o bogată activitate de publicist şi editor. În prezent e director literar al Editurii Christiana (Bucureşti), redactor-şef al revistei *Puncte cardinale* (Sibiu), redactor-şef al revistei *Lumea credinței* (Bucureşti) şi vice-preşedinte al Asociației Ziariştilor şi Editorilor Creştini (A.Z.E.C.).

Printre numeroasele volume de articole, studii şi eseuri*, a publicat şi două volume de traduceri din poezia creştină europeană**, precum şi trei volume de versuri originale: *Răsăritenele iubiri. Fals tratat de dezlumire* (2002), *Rug aprins. O sută de sonete şi false sonete* (2008) şi *Crucile pustiei. Poeme neptice* (2010) – toate apărute sub egida Editurii Christiana din Bucureşti.

În recentul volum intitulat *Cînd cuvintele sînt de la Cuvîntul. Ce şi cum vorbesc creştinii între ei şi unii despre alții* (Ed. Christiana, 2009)

am inclus o exegeză a primului său volum de versuri (Gabriela Moldoveanu, *„Preoția împărătească a poetului. O lectură în viziune liturgică a* **Răsăritenelor iubiri**", pp. 89-105), în care figura şi cel dintîi poem neptic (*Plîngerea lui Agapie Sketul*), despre care scriam (pp. 99-100):

„Plîngerea lui Agapie Sketul este rodul experierii în duh a ispitirilor unuia dintre pustnicii sketici, pelerini angajați pe drumul cel mai abrupt al iubirii pentru Hristos. Cu o înțelegere duhovnicească demnă de Părinții trăitori realmente ai acestor experiențe, poetul ne face

* *Exerciții de "reacționarism". Între* zoón politikón *şi* homo religiosus (Dacia, 1999); *De la Eminescu la Petre Țuțea. Pentru un model paideic al dreptei româneşti* (Anastasia, 2000); *În căutarea Legiunii pierdute* (Vremea, 2001); *Recurs la Ortodoxie* (Christiana, 2002); *Teologia sexelor şi Taina Nunții. O introducere ortodoxă în antropologia conjugală* (Christiana, 2002); *Cartea îndreptărilor. O perspectivă creştină asupra politicului* (Christiana, 2004); *Gîlceava dracului cu lumea. Mic tratat de demonologie aplicată* (Nemira, 2005); *Ghid pascal* (Christiana, 2009); *În jurul lui Eminescu* (Christiana, 2009).

** Sf. Ioan al Crucii, *Integrala operei poetice*, ed. îngrijită, prefață şi note de Anca Crivăț, versiuni româneşti de Anca Crivăț şi Răzvan Codrescu (Christiana, 2003); Dante Alighieri, *Divina Comedie. Infernul*, text bilingv, cu versiune românească, note, comentarii, postfață şi repere bibliografice de Răzvan Codrescu (Christiana, 2006)

părtaşi la o ispitire îndeobşte rezervată monahilor îmbunătăţiţi, cu vederea ca şi aievea a demonului de amiază, pricinuitorul temutei *akedia* – de data aceasta în ipostaza de duh măgulitor. Este descris tot meşteşugul aţîţării prin care diavolul e gata-gata să-i fure eremitului armele duhovniceşti: crucea, adevărul şi smerenia (*Fac semnul crucii, dar viclean rîvnesc/ la vorba lui, şi plin mă simt de mine...*).

Punctul culminant al ispitirii e semănarea confuziei (*Nu-i Lucifer mai rău ca Savaotul,/ iar cine minte – tu de unde ştii?!*), orbirea noastră cea mai cumplită, aceea de a nu discerne între Dumnezeu şi diavol:

Mă răsucesc ca rîma pe jăratec
şi n-am habar: acolo-s eu sau el?
Aievea-i totul, sau vreun vis zănatec?
E Şarpe Dumnezeul meu, sau Miel?...

Numai iubirea nebună a lui Hristos îl ajută pe atletul duhovnicesc al pustiei să-şi redobîndească trezvia (*nepsis*):

Dar Domnu-i Domn, şi cred că ştiu de ce...
Ce n-are dracul? N-are răni de cruce!
Nu, n-are răni, oricît de splendid e:
de la-nceput, cu vorba doar ne duce!

Dar El, Hristosul rănilor, boier,
ca un nebun, de veacuri, mă iubeşte...

şi să trăiască în continuare cea mai dureroasă logodnă, pînă la vremea nunţii eterne cu Mirele ceresc:

Pe stîrvul meu icoana slavei geme:
mă doare Dumnezeu, şi-L dor şi eu,
şi ne durem de-atît amar de vreme,
mereu străini şi logodiţi mereu.

Plîngerea lui Agapie Sketul este scrisă cu o cunoaştere duhovnicească şi cu o artă de atlet al poeziei creştine".

Cred că cele scrise atunci se potrivesc, în mare, pentru întreg ciclul ce vede acum lumina tiparului şi despre care am încredinţarea că încununează fericit – şi dintr-o perspectivă aproape inedită*** – o lungă tradiţie a poeziei religioase româneşti adăpate la izvoarele duhovniceşti ale Răsăritului ortodox. Sau, cum îi place poetului să spună, ale Răsăritului nostru fără de apus...

*** Cea a experienţei neptice sintetizate în vechile paterice, dar retrăite artistic cu sensibilitatea lirică şi noetică a vremurilor noastre.

Ultima cuvîntare publică a Părintelui Calciu

În curînd, la Editura Christiana din Bucureşti, va apărea cartea de debut a judecătorului şi teologului Lucian D. Popescu, intitulată *Introducere în omiletica părintelui Gheorghe Calciu* (Col. „Cruciaţii secolului XX"). Ucenic apropiat al părintelui (pe care l-a cunoscut în urmă cu aproape trei decenii), autorul se referă cu precădere la predicile adresate tinerilor, de la cele *Şapte cuvinte către tineri* din 1978 (care i-au adus cinci ani de închisoare şi exilul) pînă la ultima cuvîntare publică, ţinută la Cluj în toamna lui 2006, la solicitarea filialei locale a A.S.C.O.R., şi avînd ca temă *rugăciunea.* Acest cuvînt testamentar a fost înregistrat şi apoi transcris de pe bandă chiar de către autorul cărţii (care-l şi reproduce în *Addenda*, cu prezentarea întregului context). Textul a mai apărut în micul volum colectiv *Testamentul Părintelui Calciu. Ultimele sale cuvinte, cu un portret biografic şi şapte evocări*, scos în 2007 tot de către Editura Christiana, dar celor care n-au ajuns să-l citească acolo li-l oferim şi aici (ca „arvună" pentru lectura integrală a *Introducerii...* aflate sub tipar). ***(R.C.)***

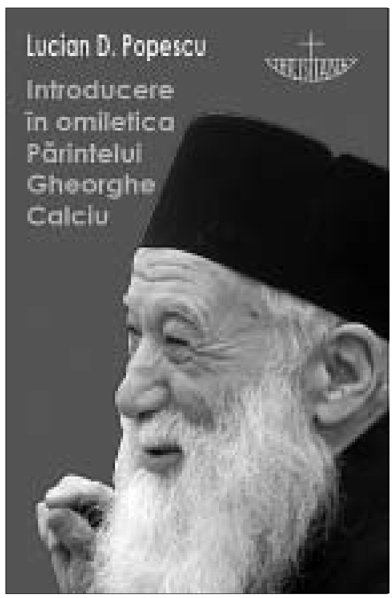
„Şi nu s-a rănit de piatră piciorul meu..."

Cuvînt practic şi mărturisitor despre rugăciune

În toamna lui 2006, anul trecerii sale la Domnul, călătorind prin Duhul României, cum îi plăcea să spună, părintele Calciu a mers şi la Cluj, ca de obicei, pentru a se întîlni cu Mitropolitul Bartolomeu Anania şi cu profesorul Raul Volcinschi. Cu fiecare avea o afinitate specială.

Vedea în arhiereu o putere şi un chip prin care dreptatea hotărniceşte cele îngăduite de celelalte, o piatră de hat aşezată de sus pentru rînduiala sobornicească. Se întîlneau un ierarh şi un preot, doi fraţi de cruce, doi nevinovaţi ieşiţi din închisorile comuniste, doi înţelepţi pe care cetatea nu mai îndrăznea să îi prigonească, dar pe care veacul încă îi mai privea pieziş.

Fostul universitar Raul Volcinschi este unul dintre cei care, la fel ca părintele Calciu, s-a întors în puşcăriile comuniste şi după 1964. Vorbitor de limbi slave, germanice, latine, dar şi de maghiară, doctor în Ştiinţe Economice şi licenţiat în Drept, fermecător povestitor şi neîncetat „uneltitor" pînă astăzi, într-o altă lume diplomat sau, poate, agent secret, profesorul Volcinschi are o statură care te ispiteşte să visezi că, de nu ar fost închis 16 ani, vîndut puterei uneori de năimiţi, alteori de

imbecili, ar fi mutat împreună cu unii (ca, bunăoară, Ion Gavrilă Ogoranu) făgaşul istoriei româneşti mai departe de fatidica stîngă a sinuciderii naţionale. Venirea părintelui Calciu îi prilejuia anual identificarea unui punct de sprijin

pe care cîte un amplu mecanism, nu definitiv pus la punct, ar fi putut întemeia o importantă răsturnare. Iar părintele nu se eschiva niciodată, căci se îndătinase, în iubirea sa, să își pună pentru prieteni, dacă s-ar fi cerut, însăşi viaţa.

Părintele Calciu s-a însoţit în această ultimă preumblare prin ţară cu prietenii săi cei mai apropiaţi, Demostene Andronescu, gazda lui bucureşteană de totdeauna, şi Marcel Petrişor, prieten la rău şi – cît a fost dat – şi la bine, pe o cale întortocheată şi amar despicată, ce începuse în Casimca Jilavei şi care, iată, refuza să se domolească. Iar acum părintele ducea în măruntaie o povară pe care nici măcar aceştia nu izbuteau să o cîntărească bine...

Drumul oarecum lung, de la Mănăstirea Petru-Vodă, parcurs în cîteva ore, pe şosele deloc line, s-a făcut adaos acelei osteneli a trupului. Au fost poftiţi cu toţii să prînzească în palatul mitropolitan. Cei patru s-au bucurat împreună, discuţia fiind călăuzită de gazdă, aşa cum se potrivea rangului, dar şi temperamentului său. Mai apoi, în odăile pregătite din vreme, părintele s-a odihnit spre a conferenţia, după cum se stabilise, la 7 seara.

Fusese invitat de studenţii ortodocşi clujeni, iar el primise ca întotdeauna, făgăduind a le vorbi despre „Biserică, ierarhie şi problemele spirituale ale credinciosului”.

În urmă cu cîţiva ani îi spusese lui Marcel Petrişor, adăugînd cu smerenie că lucrul se petrecea probabil din pricina bătrîneţii, că inima şi raţiunea lui nu mai socotesc credinţa ca fiind cea mai importantă, ci *dragostea*. Or, acestea nu erau la el vorbe sunătoare, teorii, literaturizare şi nici măcar, după cum presupunea, slăbiciune. Era mărturisirea prefacerii mistice a unui om a cărui nădejde îl mîntuise din capcana dementă şi, părelnic, fără izbăvire a “reeducării”, iar a cărui credinţă descuiase inimi de posedaţi, gardieni ori ucigaşi, şi, în cele din urmă, slobozise porţile puşcăriei.

Ultimii ani ai vieţii, cu toate încercările lor, de acum într-un registru complet diferit, a căror măsură o vor fi ştiut doar el şi bunul Dumnezeu, au fost primiţi de părintele Calciu întru dragoste. În toate gesturile şi faptele sale s-au putut vedea bunăvoirea, cuviinţa, bucuria de adevăr, răbdarea, nădejdea, căci nu s-a trufit, nu a căutat ale sale şi nu a gîndit răul. Dragostea sa nu a căzut niciodată.

În acest mai larg context, determinat de o condiţie trupească mai recentă şi de una duhovnicească ce împlinea întreaga viaţă, se va înţelege de ce-a ales să vorbească în cele din urmă, de fapt, despre **rugăciune**. În acelaşi fel, oarecum neaşteptat, o făcuse şi în urmă cu vreo trei ani, cînd s-a aflat la Casa Pogor, în Iaşi, pentru a răspunde chemării de a conferenţia, alături de doi prieteni (Marcel Petrişor şi Răzvan Codrescu), despre “Biserică şi naţiune” (sub egida Asociaţiei ROST, întemeiată de Claudiu Târziu şi căruia părintele Calciu i-a fost preşedinte de onoare). A luat cuvîntul ultimul, anunţînd din capul locului devierea temei către... “Rugăciunea pioasă”. Ştia că va fi un lucru spre surprinderea celor exasperaţi de “internaţionalismele” vechi şi noi, ateiste ori ecumeniste, şi care veniseră acolo pentru o lămurită expunere naţional-creştină. De altfel, după ce el a încheiat, cineva (în care cele auzite, filtrate prin reziduurile aşteptărilor de care am pomenit, se transformaseră într-un soi de pesimism) a întrebat: “Dar pentru naţiunea română şi pentru ţară nu se mai poate face nimic?!”. Iar el a răspuns: “Să vă rugaţi şi poate că Dumnezeu o să rînduiască mîntuirea lor!”.

În amfiteatru, la Cluj, după o împreună rugăciune, a citit mai întîi un document pe care Biserica Ortodoxă Antiohiană din America îl emisese privitor la rolul episcopului în Biserica Ortodoxă. Un text lămuritor, mai cu seamă o întemeiere duhovnicească, însă spre a rostui premisele unei îndreptări canonice şi publice a episcopatului. Textul limpezea că episcopul nu este un ales al poporului, ci este pus de Duhul Sfînt, într o Ortodoxie ce nu este organ democratic, ci ierarhic. Astfel că nimeni nu are voie să se ridice împotriva unui episcop cîtă vreme el nu săvîrşeşte nici o abatere de la dreapta credinţă. Episcopul se supune dogmelor credinţei şi moralei Bisericii, iar dacă le încalcă, poate fi depus de un sinod legal constituit. Episcopul este capul unei comunităţi, al unui trup, şi el a fost sfinţit ca să ocîrmuiască. Această treaptă există prin voia lui Iisus Hristos,

iar episcopul, fiind cap al Bisericii, este icoana Domnului.

Apoi a fost cuvîntul său propriu-zis. Îl voi reproduce pe de-a-ntregul în cele ce urmează, cu foarte puține alterări, inerente transcrierii. Pentru cei care îl știau, părintele Calciu era, cu siguranță, slăbit. Dar a fost miezos, ca de fiecare dată, și însuflețitor, ba chiar mai mult decît atît, așa cum se va vedea. Cuvîntul lui nu a durat mai mult de o jumătate de oră, după care, deși obosit, a răspuns iscodirilor, inevitabil inegale, ale auditoriului.

Această zi – 10 octombrie 2006 – a fost ultima dată cînd părintele Calciu a vorbit într-o adunare, fiindu-i cu neputință să mai ajungă la Timișoara, la alt arhiereu și la alți tineri, căci imediat, în chiar aceeași seară, starea trupului său s-a înrăutățit foarte. A adăstat la jumătatea drumului, în Munții Apuseni, două nopți, în casa părintească a lui Marcel Petrișor, și apoi a fost nevoit să se întoarcă la București.

După exact șase săptămîni din ziua ultimei cuvîntări către tineri, parcă soroc de postire legiuită și de canon, părintele Calciu, din veșnic luptător, s-a făcut veșnic biruitor.

Citirea acestui text trebuie făcută nu doar cu luare *a-minte*, cît mai ales cu luare *a-inimă*, căci rostirea părintelui Calciu este, pe cît de mult o omilie, tot pe atît și o spovadă...

Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa

"Ceea ce vreau să vă spun acum este o problemă a rugăciunii pioase.

Nu îmi plac definițiile. Dar rugăciunea este fără îndoială o lucrare pornind de la Dumnezeu și care se întoarce la Dumnezeu. Duhul rugăciunii este un dar pe care Duhul Sfînt îl pune în fiecare dintre noi, mai mult sau mai puțin. Ne face mai activi sau mai puțin activi. Și în același timp rupe o barieră care se pune între noi și Dumnezeu.

În încercarea de a te ruga se întîmplă întotdeauna o interferență a voinței divine cu voința umană. Să știți că niciodată o rugăciune nu se face fără stăruință și fără pietate. Eu nu sînt pietist, dar vreau să vă spun că fără voința lui Dumnezeu nu am fi în stare să ne rugăm nici măcar *Tatăl nostru*. Pentru că, în momentul în care ne apucăm să ne rugăm, o mie de demoni ne asaltează.

Cînd eram copil, mama ne ducea la biserică. Noi eram unsprezece copii și ea ne ducea la biserică și, copii fiind, îi spuneam mamei că ne dor picioarele, că vrem să ieșim afară. Și mama ne spunea: "Măi, voi nu știți ce înseamnă rugăciunea și nu știți să vă rugați lui Hristos, dar durerea picioarelor voastre este rugăciunea voastră către Dumnezeu".

Într-un sat era o crîșmă și oamenii beau, adică bărbații, că pe vremea aceea nu mergeau femeile la crîșmă... Acuma mai merg... Acolo oamenii beau și înjurau și se băteau, iar în toată crîșma era un singur demon, unul dintre cei mai mici, care stătea și dormea pe tejghea, pentru că nu avea ce face. Iar în satul acela era o femeie văduvă, cu șapte copii, și toți se rugau seara. Și împrejurul casei era o legiune de draci...

Să știți, fraților, ca și în jurul bisericilor noastre mari legiuni de draci se învîrtesc, încercînd să rupă pe cineva. Pentru că unde să se ducă demonul să lucreze? La discotecă, la crîșmă, pe plajă? N-are ce face acolo. Duhurile rele lucrează acolo fără osteneală multă. Însă în biserică este credința cea adevărată, rugăciunea cea adevărată, pe care noi o practicăm, pe cît ne stă în putință, și demonii ne înconjoară din toate părțile și lovesc acolo unde este mai mare sensibilitatea noastră spirituală. Pentru că strecoară îndoiala, pentru că strecoară gîndul că degeaba te rogi, pentru că strecoară gîndul că ai ceva mai bun de făcut, sau îți strecoară gîndul că rugăciunea aceasta nu va fi ascultată. Dar, dacă stăruim, situația se schimbă.

Cînd am intrat în închisoare știam puține lucruri despre credință, foarte puține. Cînd am intrat la Medicină, știam anumite lucruri despre rugăciune, dar venind la București, am asistat la începuturile Rugului Aprins, o organizație de rugăciune și de credință pe care o făcuseră Sandu Tudor [viitorul ieroschimonah Daniil de la Rarău, mort în temnița comunistă de la Aiud – n. n.], Părintele Stăniloae, Părintele Ghiuș, Părintele Băbuș, [Alexandru "Codin"] Mironescu, o serie întreagă de laici și de clerici care au făcut cicluri de rugăciuni și de predici, vorbind despre perlele

deşertului, şi am rămas surprins cîte adîncuri ascunde rugăciunea, ce adînc duhovnicesc se găseşte în ea şi cît de mult ne putem noi transpune în rugăciune, pentru a face din rugăciunea noastră o rugăciune adevărată. Toate aceste figuri sînt figuri extraordinare ale Bisericii noastre, care, în decursul timpului, au murit, dar au lăsat în urma lor o dîră luminoasă şi mulţi dintre noi urmăm această linie pe care părinţii noştri din ţară ne-au trasat-o atunci. Acolo am învăţat foarte multe lucruri. Şi din ce în ce m-am adîncit, pînă cînd în 1948 am fost arestat, iar cînd am ajuns în închisoa-

re, într-adevăr am simțit că rugăciunea lucrează.

Am stat în închisoare cu diverşi oameni politici, cu diverşi ierarhi, cu diverşi preoți buni, cu călugări, şi am înțeles ca rugăciunea este *strădanie*. Foarte mare strădanie.

În momentul rugăciunii, în momentul cînd te aşezi la rugăciune, diavolii te atacă şi, după primele cuvinte, după primele scurte rugăciuni pe care le faci, el, diavolul, îți pune în minte tot felul de gînduri. Gînduri lumeşti. Tot felul de gînduri neimportante. Pînă şi curiozitatea de a şti cît e ceasul lucrează în mintea ta. Pînă şi curiozitatea de a şti dacă afară e soare sau nor. Toate acestea lucrează ca nişte acțiuni nevinovate, dar ele strică glasul rugăciunii din inima noastră.

Părintele Porfirie spune că aceste gînduri care ne vin nouă în minte în timp ce ne rugăm sînt ca nişte avioane. Le auzi departe, foarte încet, ca pe un zgomot, aşa, fără insistență puternică, şi creşte, şi creşte, şi creşte, şi cînd ajung deasupra capului tău, te copleşesc cu zgomotul lor, şi apoi trec mai departe. Dar dacă intri în conversație cu asemenea gînduri, ele fac din inima ta aeroport. Mă întreabă unii credincioşi cum să facă să lupte împotriva gîndurilor omeneşti care vin în minte cînd se roagă. Primul lucru este să nu le dai atenție. Adică să le laşi să treacă peste capul tău. Al doilea lucru este să chemi ajutorul lui Dumnezeu şi al îngerului păzitor. Şi al treilea lucru este să nu deschizi inima ta pentru o conversație cu gîndurile rele. Pentru că demonul este mai puternic decît noi.

În primul rînd, trebuie să ne rugăm cu pietate şi cu umilință. Citind rugăciunile de spovedanie scrise de Sfîntul Ioan Gură de Aur, de Sfîntul Simeon Noul Teolog, de alți Sfinți ai Bisericii noastre, extraordinari, pe care ne-am învățat să ni-i facem modele, vedem că înşişi acei părinții îmbunătățiți mărturisesc ispitele pe care le-au suferit, gînduri necuvioase, răutăți, explicații raționale date rugăciunii. Iată ce spune Sfîntul Simion Metafrastul: “Căci ce rău n-am săvîrşit? Ce păcat n-am făcut?”. Cînd citesc rugăciunile dinaintea spovedaniei şi împărtăşaniei, mă gîndesc cîte răutăți nu am făcut în viața mea. Dacă un sfînt precum cei care au scris aceste rugăciuni, Sfîntul Ioan Gură de Aur, Sfîntul Simion Metafrastul, a fost ispitit, cum să nu fiu eu ispitit? Dacă un sfînt spune că a rostit vorbe deşarte şi a săvîrşit beție, lăcomia pîntecelui, pizmă, iubire de avuție, cum să fie oare gîndurile mele? Însă tot Sfîntul Simion Metafrastul mai zice: “Ştii mulțimea răutăților mele. Dară şi credința mea o ştii”. Iar aceasta este o mare consolare. Pentru că Dumnezeu nu ia în seamă numai rugăciunea mea efectivă, ci şi *strădania mea*.

Diavolul turbează atunci cînd cineva se roagă. Aşa se explică de ce sîntem aşa de atacați atunci cînd ne rugăm. Este o armată de demoni care ne aduc toate gîndurile acestea josnice. Ele nu sînt răutăți mari, dar este de ajuns că aceste gînduri omeneşti se interpun şi ne despart de Dumnezeu. Gîndurile te împresoară, amintirile îți răpesc liniştea, lucruri fără importanță îți vin în minte.

Îndată ce ți-ai pregătit inima şi ți-ai curățit mintea de grijile zilei, pe care oricum nu le poți birui de tot, veghează şi vezi din care parte vine diavolul. În clipa aceea, îngerul de rugăciune care te veghează vine de-a dreapta ta, iar diavolul de rugăciune care te veghează, de-a stînga ta. Diavolul de rugăciune încearcă să te ia de la rugăciune, să rupă relația ta cu Dumnezeu, iar îngerul îți pune în inimă gînduri curate, îți sprijină mintea, rațiunea bună, ca să te opui tuturor influențelor rele şi ca să faci o rugăciune cu adevărat bună.

Părintele Roman Braga spune că, atunci cînd te aşezi la rugăciune, trebuie să goleşti mintea ta de orice imagini şi nici în timpul rugăciunii să nu îți închipui nimic, pentru că Dumnezeu va pune în mintea ta golită de imagini Duhul Său cel Sfînt şi te va umple de prezența Sa.

Mărturisesc că şi eu am încercat să fac aşa, adică să-mi golesc mintea de tot ceea ce constituie lumea aceasta şi relația mea cu lumea aceasta materială, dar n-am reuşit întotdeauna. Sînt clipe în care reuşesc. Sînt clipe în care mă înalț deasupra acestor imagini, dar această ridicare durează puțin, din cauza neputinței mele.

De aceea, eu cred că, fiind carne şi suflet, fiind trup şi minte, avem nevoie de nişte trepte. Avem nevoie să ne agățăm partea rațională din noi, partea imaginativă din noi, de ceea ce vedem în față, şi în special de icoană. Icoana este cea care

face prima treaptă în ridicarea noastră în domeniul spiritului. Este bine ca, dacă ai în fața ta o icoană, să-ți fixezi antenția ta asupra icoanei. Să faci din Sfîntul pe care îl reprezintă o legătură între tine şi Dumnezeu. După aceea poți să îți închipui viața Sfîntului, să vezi minunile pe care le-a făcut, să vezi ajutorul pe care ți l-a dat în alte împrejurări, să vezi prezența lui în icoană, sau în moaşte, sau în sufletul tău. În felul acesta depăşeşti şi al doilea stadiu. Al treilea stadiu este acela în care în mintea ta imaginile acestea nu mai lucrează, ci totul vine de la Dumnezeu, prin umplerea spațiului duhovnicesc cu prezența lui Dumnezeu în sufletul tău.

Dacă te rogi cu voce tare, pentru că de multe ori ne rugăm cu voce tare, pentru că ne putem concentra mai mult, să nu te laşi răpit nici de rezonanța cuvintelor, nici de fraza frumoasă, căci unele rugăciuni sînt foarte frumoase. Să nu te laşi ispitit de „estetică". Mi-aduc aminte că prima dată cînd am citit *Acatistul Rugului Aprins* [Daniil Sandu Tudor: Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu], nu am înțeles nimic. Aşa de frumos suna *Acatistul Rugului Aprins*, aşa de extraordinar de teologic suna, încît n-am rămas decît cu... o idee de frumos. Dar şi asta a fost bună. Pentru că prin frumosul mistic, Dumnezeu a lucrat în noi.

În general, dacă ne rugăm fără cuvinte, numai cu gîndul, există un decalaj între mintea mea şi rostirea cuvintelor. Medicii zic aşa: că în momentul cînd spun ceva în gînd, de exemplu *Tatăl nostru*, spun dintr-o răsuflare, dar epiglota, organele mele fonetice, lucrează mai încet. Se face un decalaj între gîndul meu şi rugăciunea propriu-zisă. De aceea, chiar dacă te rogi în gînd, şi rosteşti în gînd cuvintele chiar incomplete, este bine să realizezi o rezonanță între cuvînt şi gînd. Altfel imaginea se dublează. O dată prin gînd şi o dată prin tentativa epiglotei, care face o mişcare foarte mică, dar are o inerție. Şi rămîi în urmă şi pierzi concordanța între gînd şi rostirea rugăciunii.

Dacă mintea te părăseşte în timpul rugăciunii, ducîndu-se cine ştie pe unde, întoarce-o înapoi. Încearcă să-ți întăreşti atenția. Şi îngerul rugăciunii îți spune nu doar că ai pierdut rugăciunea, ci şi locul exact unde ai pierdut-o. Dacă această întrerupere a rugăciunii este o obişnuință, atunci îngerul nu îți mai poate spune. Pierzi şi recîştigi, pierzi şi recîştigi, şi nu avansezi decît foarte puțin. Dar dacă ai o atenție, o trezvie a gîndului, a minții şi inimii tale, atunci într-adevăr îngerul îți aminteşte unde ai pierdut dulceața rugăciunii.

Sînt nişte mici exerciții care îți recheamă înapoi gîndul. De exemplu, cînd te aşezi în genunchi, prin aplecarea genunchilor toată ființa ta s-a angajat în rugăciune. Simpla unire a palmelor tale te angajează din nou în rugăciune. Semnul crucii sau cel mai mic gest contribuie la chemarea înapoi a rugăciunii. În felul acesta, cu gesturi mici şi nespectaculoase, putem face ca îngerul să ne aducă înapoi rugăciunea şi să mergem mai departe cu ea.

Sînt persoane care încearcă să înlocuiască rugăciunea cu rugăciunea inimii. Cred că asta este pentru cei mai avansați. Am fost la Essex, în Anglia, unde ei practicau rugăciunea inimii. În cerc şi adeseori înlocuiau vecernia cu rugăciunea inimii şi, în cerc, era un cerc de călugări şi de călugărițe, fiecare spunea de o sută de ori rugăciunea inimii. Întîi unul, apoi altul, apoi altul... Mi se părea că e un fel de contabilitate. Fiecare îşi număra de cîte ori a spus rugăciunea. Părea o contabilitate pe care o țineai lui Dumnezeu...

Problema este aşa, fraților. Toate rugăciunile încep cu rugăciunile numite începătoare, cu Trisaghionul, *Împărate ceresc...*, *Sfinte Dumnezeule...*, *Preasfîntă Treime...*, *Tatăl nostru...*, *Crezul*, *Psalmul 50*, apoi rugăciunile către Maica Domnului. Acestea sînt rugăciunile de bază. Fără acestea degeaba intri în rugăciune, chiar dacă eşti un avansat, ca sfinții părinți de la Sfîntul Munte, nu ca noi. Trebuie să-ți pregăteşti inima ta pentru rugăciunea cea mare. Prima rugăciune este către Sfîntul Duh, apoi către Sfînta Treime, apoi către Dumnezeu Tatăl – şi aşa mai departe. Toate au o destinație precisă. Adeseori îi întrebam pe copiii de la Seminar, unde eram profesor, cui este închinat *Împărate ceresc...* Nu ştiau. Toți făceau rugăciunile, dar nu ştiau Cui se adresează!

Aşa că este bine să începeți cu rugăciunile începătoare şi apoi să avansați. Chiar dacă spu-

neți numai rugăciunile începătoare. Încă o dată, şi încă o dată, şi de zece ori, şi de o sută de ori. Cu timpul, rugăciunea lucrează în inima noastră şi o reface, ca să mergem pe linia cea adevărată a rugăciunii. De acolo poți să faci rugăciunea inimii, poți să rosteşti alte rugăciuni. Dar cred că rugăciunea inimii, spusă noaptea, este o lucrare a Sfîntului Duh, care lucrează în inima noastră şi pe care trebuie să o săvîrşim cu toată pietatea.

Cînd am intrat a doua oară în închisoare, intrasem în preoție din '72 pînă în '78. În '78 am fost scos din şcoală, din învățămînt, din Biserică, aşa că am fost dat, am fost livrat Securității, fără nici o protecție eclezială. Nu mai aveam Biserică, nu mai aveam şcoală, nu mai aveam protecție de nicăieri, nici un arhiereu nu şi asuma răspunderea pentru mine şi am simțit că sînt pierdut. Am fost arestat şi pus în închisoare. Multă vreme făcusem rugăciuni cu elevii mei de la Seminar. Ne întîlneam seara, citeam un text din Biblie, rosteam nişte rugăciuni. Dacă Dumnezeu punea în gura cuiva lucruri noi, cuvînt pentru explicarea textului biblic citit, îşi spunea cuvîntul; dacă nu, plecam fiecare acasă, gîndindu-ne la ce ar fi trebuit să facem acolo. Şi ajunsesem să cred că ştiu cu adevărat să mă rog...

Am ajuns în închisoare şi am văzut că nu ştiam să mă rog. Pentru că trăiam într-o atmosferă de spaimă în închisoare. Eram totdeauna tulburat. Cînd mă rugam, gardienii mă tulburau sau chiar mă băteau, ca să încetez rugăciunea, şi nu reuşeam să depăşesc această încrîncenare din mine. Nu reuşeam să-mi fac rugăciunea mea. Nu reuşeam să zic: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul.* Nici atît nu reuşeam... Era o încrîncenare în mine... Şi mi-am adus aminte atunci de ceea ce spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul despre rugăciune şi, într-adevăr, veneam cu rugăciunea... Cu rugăciunea adîncă, aşa... Încercam să-mi golesc mintea de toate răutățile, de tot ce era rău în mine, de tot răul ce venea din afară, şi ajungeam pînă la un moment dat, şi acolo se deschidea o prăpastie... O prăpastie îngrozitoare... Nu ştiam ce e acolo. Era îngrozitor şi mă trăgeam speriat înapoi. Pînă cînd, la un moment dat, am ajuns să mă arunc în prăpastie şi, aşa cum diavolul I-a spus lui Iisus că Dumnezeu va trimite îngerii Săi pentru ca să nu se lovească de piatră piciorul Lui, aşa s-a întîmplat şi cu mine. Dumnezeu a trimis îngerul care m-a salvat, şi nu s-a rănit de piatră piciorul meu..."

a consemnat **Lucian D. Popescu**

Pr. Calciu, la Cluj, cu mitropolitul Bartolomeu Anania

Echilibristica geopolitică a României în timpul celui de-al doilea război mondial şi echilibristica conceptuală a domnului Daniel Focşa (I)

Interesul naţional şi onoarea noastră

Într-un articol publicat în numărul 88 al revistei ROST *şi intitulat sugestiv „Războiul sfânt contra bolşevismului“, domnul Daniel Focşa dă încă o replică la opiniile exprimate de mine cu privire la politica României din timpul celui de-al doilea război mondial.*

Alexandru Racu

Din motive de spaţiu, nu mă mai opresc asupra numeroaselor răstălmăciri pe care le operează domnul Focşa. Cert este că din articolul cu pricina reiese că argumentul principal al domniei sale în polemica dintre noi este că, asemeni cvasi-totalităţii politicienilor români din interbelic, eu gândesc politica externă a României din acea vreme în mod nerealist: încerc să mă apăr de colosul de la Răsărit "asemeni unui copil care construieşte pe plajă diguri de nisip ca să oprească valurile", nu ţin cont de faptul că soluţia anglo-americană era aproape la fel de aplicabilă în cazul nostru precum cea "paraguayană" şi, în general, chestiune asupra căreia domnul Focşa revine în mod aproape obsesiv, sunt mânat în opţiunile mele nu de "dragostea şi luciditatea faţă de soarta europeană a României", ci de aversiunea personală faţă de Hitler şi Mussolini.

Întâi, o mică paranteză. Aspectul pe care încearcă, în mod subtil, să-l oculteze dl Focşa este acela că aversiunea mea faţă de cei doi lideri totalitari, la fel ca şi cea faţă de Lenin şi Stalin, nu este pur şi simplu o aversiune "personală" faţă de doi politicieni care nu îmi sunt "simpatici", aşa cum, spre exemplu, nu îmi sunt simpatici Mircea Geoană şi Traian Băsescu, ci reprezintă întâi de toate o poziţionare etică şi implicit religioasă, cât se poate de serioasă, faţă de manifestări ale răului radical în secolul XX (în special în ceea ce-l priveşte pe Hitler). Apoi, după cum am explicat deja, cei doi nu îmi sunt „simpatici“ nu doar din motive etice (principala motivaţie), ci şi din motive patriotice (motivaţia secundară): pentru că s-au făcut vinovaţi de înstrăinarea unor teritorii româneşti.

Acum, să revenim la ideile dlui Focşa. Din cele menţionate mai sus rezultă că, în termeni de relaţii internaţionale, eu m-aş situa (alături de Maniu) pe terenul unui idealism păgubos, spre deosebire de dl Focşa, care se situează (în buna companie a cuziştilor şi legionarilor) pe terenul unui realism lucid, bazat atât pe separaţia dintre politică şi morală (căci, repet, de morală este vorba aici în primul rând, nu de „antipatii personale“), cât şi pe principiul, "patria mai presus decât orice". Astfel, din punctul de vedere al dlui Focşa, semnarea Pactului Tripartit de către România nu este imorală, în virtutea faptului că România s-a aliat cu un stat totalitar care, cel puţin după criteriile moralei creştine, ducea o politică extrem de imorală, ci este dimpotrivă morală, căci, prin semnarea Pactului Tripartit, s-a garantat (atât cât se putea în condiţiile respective) suveranitatea şi integritatea teritorială a statului român.

Însă deşi porneşte de la separaţia dintre politică şi morală (adică implicit separaţia dintre politică şi religie, baza ultimă a religiei), dl Focşa încearcă ulterior să le amestece din nou, cu preţul denaturării conţinutului celei din urmă. Tot la fel procedează şi în cazul relaţiei dintre politică şi onoare. În fine, dincolo de toate acestea, după cum voi încerca să demonstrez, dl Focşa nici nu reuşeşte să-şi ducă logica realismului politic până la capăt, adică să se situeze în mod consecvent într-o logică politică în care, potrivit domniei sale, eu nu reuşesc să mă situez deloc: logica raţiunii de stat. Vom aborda cele trei teme în ordine inversă celei în care tocmai au fost rezumate pe scurt.

Interesul Naţional

Nimeni nu poate nega că, dacă e să privim politica externă românească din perioada interbelică dintr-o perspectivă strict pragmatică – date fiind roadele amare culese în vara anului 1940 – aceasta pare să reprezinte într-adevăr un eşec de proporţii. Dl Focşa critică clasa politică românească interbelică deoarece francofilismul şi anglofilismul sentimental al acesteia ar fi făcut-o să ignore în mod iresponsabil oferta politică mult mai sigură şi mai profitabilă pe care i-au făcut-o Puterile Axei. Aparent corect. Însă în mod surprinzător, dl Focşa pare să ignore faptul că nu Anglia şi Franţa au pierdut războiul, ci Germania, fapt care arată că opţiunea clasei politice româneşti în materie de politică externă nu a fost la urma urmei chiar atât de iraţională. Dacă e să privim înapoi, opţiunea germană ar fi fost rentabilă (în măsura în care chiar ar fi fost) doar pe termen scurt.

Pe de altă parte, dl Focşa pare să ignore faptul că înaintarea Armatei Roşii până în inima Europei nu ar fi fost posibilă fără Pactul Ribbentrop-Molotov, deci opera atât a lui Stalin cât şi a lui Hitler, pact care a dinamitat cordonul de state naţionale de la graniţa U.R.S.S. şi, în general, această înaintare nu ar fi fost posibilă fără politi-

ca externă nebunească a lui Hitler, care a sfârşit prin a distruge însăşi Germania, stat care altminteri ar fi putut reprezenta principalul bastion de rezistenţă al Europei în faţa bolşevismului. Se ştie de altfel că Stalin miza pe un război de uzură între capitalişti (iar acesta era scenariul la care se aştepta toată lumea iniţial) pentru ca apoi să vină el şi să „elibereze“ Europa, motiv pentru care l-a şi sprijinit pe Hitler. De aceea, nu cred că opoziţia politicienilor noştri faţă de Hitler era chiar atât de iraţională. Până la urmă, Hitler nu a apărat Europa de sovietici ci le-a servit-o pe tavă (cu tot cu România), sovietici care pe cont propriu nu fuseseră în stare să ocupe nici măcar o ţărişoară precum Finlanda. Fireşte, în tot acest scenariu, o enormă vină au avut-o englezii şi francezii, atât prin condiţiile nedrepte impuse Germaniei la Versailles, cât şi prin defetismul manifestat în a doua jumătate a anilor treizeci.

Dl Focşa are într-adevăr un punct de vedere corect atunci când îmi reproşează că nu ţin cont de faptul că judec decizia Mareşalului Antonescu de a trece Nistrul din perspectiva celui care cunoaşte deja deznodământul războiului. Însă această critică i se aplică la fel de bine şi dlui Focşa atunci când judecă politica externă a conducătorilor României interbelice din perspectiva deznodământului din vara anului 1940. Dacă, pe de o parte, aşa cum ne informează chiar domnia sa, deja în 1937 oferta Axei nu mai era valabilă, trebuie ţinut cont de faptul că abia în 1938 au început, odată cu Anschluss-ul, şi succesele răsunătoare ale Germaniei. Puteau conducătorii României să-şi imagineze deznodământul conferinţei de la München cu câtiva ani în urmă? Mai mult, cu cât de multă încredere se putea merge pe mâna germanilor? Chiar dl Focşa menţionează, fără să subscrie, la aceeaşi pagină unde citează promisiunea lui Göring că nemţii ne-ar fi asigurat graniţa de Răsărit în schimbul neutralităţii, opinia unui alt autor român, conform căreia, alianţa cu Germania, făcută la timp, ar fi salvat România de Dictatul de la Viena dar nu şi de consecinţele Pactului Ribbentrop-Molotov. Or, la 23 August 1939, nu era deloc clar că doi ani mai târziu Hitler avea să atace Rusia şi, pe cale de consecinţă, că românii ar mai fi avut vreodată vreo şansă de redobândire a Basarabiei. În fine, cine îşi putea imagina că Franţa care rezistase patru ani în Primul Război Mondial, avea să se prăbuşească în câteva zile precum un castel din cărţi de joc? După cum sublinia un diplomat al vremii, Alexandru Creţianu, „în România, ca în multe alte părţi ale Europei, invincibilitatea armatei franceze a fost pentru mult timp o dogmă, o axiomă, un element fundamental în orice discuţie politică. Chiar şi puţinii germanofili de la noi nu şi-au imaginat vreodată posibilitatea ca forţele lui Gamelin să fie zdrobite de către Wehrmacht în doar câteva zile de luptă“[1].

Dacă dl Focşa argumetează că aveam toate motivele să “marşăm” în vara lui 1941 pentru că U.R.S.S. nu părea să reziste prea mult, iar S.U.A. nu intrase încă în război[2], dânsul nu reuşeşte să mă convingă de ce continua să fie de dorit acest lucru în iarna lui 1941, când aceşti doi parametrii se modificaseră, nemţii începând deja să se împotmolească. În plus, argumentul său potrivit căruia nu ar fi adevărat ceea ce am afirmat eu – anume că ne-am angajat într-un război cu nişte anglo-americani care nu emiseseră nici o pretenţie la teritoriul patriei – este fals, întrucât Marea Britanie nu ne-a somat să ne retragem trupele dincoace de Prut (iar, „simbolic“ sau „pe bune“, noi le-am declarat război americanilor, nu ei nouă) ci dincoace de Nistru, în condiţiile în care Marea Britanie nu avea altă soluţie decât fie să se alieze cu U.R.S.S., fie să ceară pace. Astfel, cel puţin la momentul acesta, nu se putea vorbi de o sprijinire necondiţionată a lui Stalin în chestiunea românească. Noi luptam (de principiu legitim, pentru că noi fuseserăm atacaţi de ruşi) din-

[1] În cele ce urmează, retraduc din limba engleză în română din lucrarea lui Dinu C. Giurescu, România în cel de-al doilea război mondial (Romania in the Second World War, Columbia University Press, New York, 2000, p. 34)

[2] De menţionat însă faptul conform căruia Constantin I. C. Brătianu l-a avertizat pe Antonescu la 20 Mai 1941 să nu mizeze totul pe o singură carte, să ţină cont foarte serios de posibilitatea intrării Statelor Unite în război, şi să nu se bazeze pe Germania pentru refacerea graniţelor României, întrucât la baza pierderilor teritoriale din vara anului 1940 a stat cooperarea sovieto-germană (Giurescu, Op. cit., p. 118). Cât priveşte ideea că ruşii nu aveau să reziste prea mult, acesta a fost într-adevăr cel mai prost pariu din cariera lui Hitler şi, din nefericire pentru noi, şi a lui Antonescu.

colo de granițele noastre, împotriva unui aliat al anglo-americanilor, care devenise aliat al anglo-americanilor pentru că atât U.R.S.S., cât şi S.U.A. şi Marea Britanie au fost atacate de puterile Axei; mai mult chiar, în condițiile în care noi fuseserăm agresați nu doar de U.R.S.S., ci şi de Puterile Axei, deci teoretic puteam să luptăm fie de o parte, fie de alta.

Dacă inițial Antonescu a pariat completamente hazardat pe cartea retrocedării Transilvaniei de către Hitler, în condițiile în care Hitler nu i-a promis absolut nimic (am specificat deja acest lucru în articolul precedent, însă dl Focşa nu m-a auzit), cu cât timpul trecea, pariul acesta devenea din ce în ce mai aberant, riscând chiar să devină sinucigaş, fiind clar că în noua Europă nu Hitler urma să se ocupe cu împărțeala. Între timp, nu doar românii începuseră să poarte negocieri secrete pentru ieşirea din război ci şi ungurii, iar dacă ungurii ne-o luau înainte riscam consfințirea unor pierderi teritoriale în Vest, în condițiile în care în Est era din ce în ce mai clar că se încheiaseră conturile. Dl Focşa mă trimite la o lectură atentă a textului lui Claudio Mutti din ROST, nr. 86. Însă eu citesc în textul lui Claudio Mutti următorul lucru: "România a fost premiată de învingători", cu nordul Transilvaniei, "pentru trădarea înfăptuită la 23 August 1944 de oamenii lui Mihai I de Hohenzollern-Sigmarigen, în timp ce Ungaria era pedepsită pentru că rezistase până la capăt". Aşadar, România a redobândit nordul Ardealului datorită trădării de la 23 August (Giurescu afirmă că nu este clar ce s-ar fi întâmplat cu granița de Vest dacă România nu întorcea armele împotriva nemților[3], şi cu atât mai mult, cred eu, în cazul în care Ungaria ieşea înaintea noastră din război), trădare care a avut loc în condițiile în care ruşii erau deja în Moldova şi, orice istoric cu capul pe umeri va admite, soarta războiului era decisă. Evident, eu admit alături de Daniel Focşa că, la fel ca şi cedarea inițială a Basarabiei fără luptă, 23 August nu reprezintă cel mai frumos moment al istoriei noastre, la fel cum "predarea Mareşalului în mâna comuniştilor şi a ruşilor" a reprezentat într-adevăr "o mârşăvie".

Reamintindu-i dlui Focşa că pentru moment ne situăm strict la nivelul pragmatismului politic, mărturisesc că nu pot să înțeleg, din moment ce domnia sa spune că trebuie să acordăm prioritate apărării granițelor româneşti, de ce totuşi consideră actul de la 23 August "o greşeală de proporții", în condițiile respective. Din punct de vedere strict pragmatic, eu nu văd nici un motiv pentru care actul de la 23 August poate fi considerat o greşeală, cu atât mai puțin una de proporții. Aşa cum subliniază acelaşi Giurescu, „era singura alegere care mai putea salva ceva din ceea ce se mai putea salva", „singura soluție rațională şi viabilă date fiind circumstanțele".[4]

În afară de argumentul retrocedării Transilvaniei care este foarte şubred, singurul argument al dlui Focşa care are ceva substanță este următorul: Mareşalul a trecut Nistrul pentru a termina odată pentru totdeauna cu o Rusie care ne călărea de sute de ani (corect), şi a ales să lupte în Est, mai degrabă decât în Vest (că şi în Vest ungurii ne călăreau de sute de ani), pentru că regimul (poli-

[3] Ibidem, p. 427

[4] Giurescu, Op. cit., pp. 335, 346

Ion Antonescu în vizită pe frontul de est - 1942

tic, social, economic, spiritual) pe care ni-l impuneau ruşii era mult mai rău decât acela pe care ni-l impuneau germanii (corect). Însă nici argumentul acesta nu justifică, strict vorbind, trecerea Nistrului, şi cu atât mai puțin continuarea războiului după ce situația se schimbase, din moment ce Mareşalul însuşi admitea cu franchețe, după cum îl citează dl Focşa, că nu datorită bravurii soldatului român şi nici datorită priceperii Mareşalului eram în stare să ne asigurăm frontiera de Est, ci doar datorită faptului că aveam aliați puternici. Aşadar, Antonescu însuşi îşi dădea seama că nu de participarea românilor au depins succesele inițiale ale campaniei germane din Est, nici nu aveau capacitatea românii să împiedice înfrângerea germanilor. Eram, cum se spune, la mâna lor. Fapt care pare să ofere cheia misterului. În termenii strictului interes, există o singură justificare pragmatică a trecerii Nistrului. Românii au trecut Nistrul pentru că trebuiau să-şi demonstreze fidelitatea (mai ales în condițiile în care fuseseră mult timp aliați cu democrațiile occidentale) față de noul lor puternic "aliat", la mâna căruia erau de fapt. Mai mult,

care putea oricând să le ofere ungurilor mai mult pentru că ei continuau să ceară, iar Hitler a stimulat în mod cinic şi deliberat o competiţie dezgustătoare (inclusiv în materie de antisemitism) între cei doi sateliţi ai săi, România şi Ungaria. În fine, dl Focşa a auzit cu siguranţă de planul Margarethe II, care era pregătit de nemţi pentru România, după ce, prin operaţiunea Margarethe I, Ungaria fusese invadată preventiv atunci când Hitler a aflat de negocierile secrete pe care ungurii le purtau cu aliaţii, negocieri pe care le purtam şi noi de altfel (atât reprezentanţii opoziţiei, cât şi cei ai guvernului) cu acordul tacit al Mareşalului Antonescu. Cel mai probabil, în cazul în care Mareşalul nu i-ar fi câştigat încrederea lui Hitler prin participarea românească de amploare la invazia U.R.S.S.[5], România ar fi fost invadată preventiv, cândva prin 1943-1944, de către Germania, iar apoi ar fi fost „eliberată" de Uniunea Sovietică. În cazul respectiv, sfârşeam tot în poziţia în care am sfârşit (pentru că se ştie că anglo-americanii s-au plecat în faţa faptului împlinit), dar am fi luptat mai demn, apărându-ne ţara, nu purtând "războaie sfinte" de frica "aliaţilor", aliaţi care ne cotropiseră vecinii şi ne cotropiseră şi pe noi prin Dictatul de la Viena. În ipoteza foarte puţin probabilă că nu s-ar fi întâmplat acest lucru (ocuparea României de către Germania), era posibilă o soluţie finlandeză în cazul nostru, dacă nu intram în război cu anglo-americanii? Istoria nu se face cu dacă. Cert este că, dacă în aceste condiţii am fi fost vânduţi de anglo-americani, aceasta ar fi reprezentat cu siguranţă cea mai mare măgărie pe care ar fi comis-o în materie de politică externă la vremea respectivă. Date fiind condiţiile în care ne-am jucat şansa (angajarea într-un război cu S.U.A. şi Marea Britanie în iarna lui 1941), avem prea puţine motive să ne plângem că „am fost vânduţi". Am pariat prost (şi urât) şi am pierdut. Polonezii sunt mult mai îndreptăţiţi să protesteze, dat fiind faptul că ei au luptat de la bun început cu ambii agresori, iar la final, S.U.A. şi Marea Britanie au recunoscut practic graniţele U.R.S.S. aşa cum erau acestea în primăvara lui 1941, după dezmembrarea Poloniei (deşi trebuie reţinut şi faptul că ei au participat la dezmembrarea Cehoslovaciei, iar noi nu).

Onoarea

După cum am sugerat un pic mai sus, interesul naţional, înţeles din nou în termenii realişti ai dlui Focşa, este ceva, iar onoarea este altceva. În acest sens, imperativul urmăririi interesului, naţional sau personal, şi imperativul păstrării onoarei pot intra în conflict în funcţie de circumstanţele istorice. În Discurs asupra primelor zece cărţi ale lui Titus Livius, Machiavelli îl laudă pe ambasadorul roman Lucius Lentulus care a optat pentru o predare umilitoare a armatei romane asediate de către samniţi, întrucât de supravieţuirea acelei armate depindea la momentul respectiv supravieţuirea Romei. În opinia lui Machiavelli, "patria se apără bine prin orice metode care funcţionează, indiferent de caracterul glorios sau ruşinos al acestor metode. Atunci când vine vorba de siguranţa patriei, nu trebuie ţinut cont de ceea ce este drept sau nedrept, de ceea ce presupune fie cruzime, fie bunătate sau de ceea ce este vrednic de laudă ori ruşinos. Orice alte consideraţiuni trebuie lăsate de o parte şi trebuie

[5] În ce condiţii s-au desfăşurat operaţiunile armatei române dincolo de Nistru? Spre exemplu, în condiţiile în care la ordinele lui Hitler, complet iraţionale, şi în ciuda insistenţelor disperate ale lui Antonescu, trupele româneşti erau menţinute în Crimeea, fiind sacrificate degeaba în cele din urmă, în timp ce ruşii erau deja în Moldova. Iată şi ce avea de spus chiar Mareşalul Antonescu într-o scrisoare mânioasă din 9 Decembrie 1942, adresată Mareşalului Eric von Manstein, la puţin timp după încercuirea Armatei a VI-a la Stalingrad. Atunci, în ciuda pierderilor enorme suferite în contextul unei alte aventuri nesăbuite a Fürherului de care eram legaţi ombilical, românii care luptau în războaiele altora au fost acuzaţi de laşitate (secţiunile româneşti ale frontului, care flancau la nord şi la sud Armata a VI-a au cedat în cele din urmă în faţa presiunii sovietice). Să-l ascultăm pe Mareşalul Antonescu : „Am fost informat că soldaţi ai armatei mele care au luptat cu vitejie sunt împuşcaţi de soldaţii dumneavoastră (Mareşalul von Manstein) în încercuirea de la Stalingrad... Mi s-a spus că ofiţeri de-ai noştri sunt dezarmaţi de soldaţii dumneavoastră... că unităţi germane le iau caii soldaţilor noştri şi îi abandonează în mijlocul drumului... Am fost de asemenea informat, domnule Mareşal, că domnul General Hollidt îi tratează pe comandanţii noştri într-o manieră brutală, inadmisibilă în rândul popoarelor civilizate sau a soldaţilor care posedă sentimentul onoarei" (Giurescu, Op. cit., p. 151).

mers cu toată inima pe mâna politicii care pare a fi cea mai potrivită pentru salvarea patriei şi a libertăţii ei".[6] Cam aşa ar trebui să-şi formuleze teza dl Focşa, dacă dânsul, pornind de la premisa că nu natura morală a diverselor regimuri politice ar trebui să ne intereseze ci "soarta europeană a României", ar reuşi să dezvolte o argumentaţie onestă şi coerentă.

În schimb, dl Focşa operează în mod repetat o suprapunere de planuri, exact ceea ce am criticat eu de la bun început.

Pentru a justifica considerentele de onoare ale Mareşalului Antonescu, domnul Focşa utilizează un extras dintr-o cuvântare a Mareşalului din cadrul şedinţei Consiliului de Miniştri din 5 septembrie 1941. Prima parte a discursului ne revelează un Antonescu lucid, flegmatic şi descurcăreţ, ca tot românul, şi care posedă în plus un simţ al umorului savuros: "Noi filofrancezi! Dar nu i-a văzut ţăranul nici măcar în pictură pe englezi şi pe francezi". Cu francofilismul şi anglofilismul nostru, zice Mareşalul, "noi am făcut sentimentalism în politică...şi am pierdut graniţele Neamului Românesc"[7], care, se apără nu cu "bravura soldatului român" şi cu "priceperea generalului Antonescu" (astea-s "mofturi") ci cu "aliaţi puternici". Cât se poate de conştient de faptul că suntem doar nişte pitici prinşi între doi giganţi, Mareşalul ne îndeamnă să fim "filoromâni" şi să persistăm în "echilibristica necontenită" pe care "a trebuit să o facem în tot timpul vieţii noastre istorice".

Însă în a doua parte a discursului, Antonescu schimbă repertoriul. Mai exact, Antonescu are practic un dublu discurs. Dacă din prima parte a discursului răzbate luciditatea sa cu privire la inegalitatea de statut dintre România şi Germania, în partea a doua, Antonescu şi Hitler apar nu ca vasalul şi suzeranul său care i-a luat ca taxă de protecţie o parte din teritoriu, ci precum "doi ţărani" cu statut egal, care au arat împreună partea lui Antonescu, parte care îi aparţinea neamului lui Antonescu din moşi strămoşi, fapt care îl obligă pe Antonescu acum să are şi el partea lui Hitler până în străfundurile Rusiei. Altminteri, Mareşalul ar "dezonora şi Armata şi poporoul român pe veci". Interesantă logică, ca să-l parafrazez pe dl Focşa! Hitler cucereşte lumea, ia şi ceva din România, îl ajută pe Antonescu să recupereze ceva din România după ce s-a înţeles iniţial cu Stalin; Antonescu are ce i-a mai rămas din glia strămoşească. Însă cei doi sunt "aliaţi"! Sau, mai bine zis, doi ţărani care ară frăţeşte la comun!

Avem de-a face evident cu o autoamăgire menită să ne camufleze adevăratul statut. Eu personal, ca român, m-aş fi simţit mult mai onorat dacă Antonescu i-ar fi spus verde în faţă lui Hitler că nu merge nicăieri cu el atâta timp cât nu i se retrocedează nordul Transilvaniei, adică atâta timp cât România nu avea o adevărată alianţă, bazată pe un adevărat respect reciproc. Şi mai onorant, deşi solicita un curaj nebunesc în care noi nu am prea excelat (evident, dispăream de pe hartă, asemeni altor ţări care chiar şi-au apărat la vremea respectivă onoarea) ar fi fost un atac în Vest atunci când Hitler s-ar fi împotmolit în Est. Cred că discursul despre onoare este penibil în condiţiile în care, în al doilea război mondial, nu ne-am apărat teritoriul naţional decât din poziţia (umilitoare) unei atitudini obediente faţă de unul dintre cei doi agresori ai noştri.

[6] Niccolo Machiavelli, Op. cit., cartea a III-a, capitolul 34

[7] Trebuie menţionat însă că şi Antonescu susţinuse, până la capitularea Franţei, orientarea politicii externe româneşti în direcţia democraţiilor occidentale (Giurescu, Op. cit., p. 117). Mai mult decât atât, trebuie specificat că, prin intermediul lui Gheorghe Barbul, dl Focşa dă nişte informaţii nu chiar exacte. Este adevărat că dintre oponenţii trecerii Nistrului, Maniu a fost cel mai vocal, însă aceasta a fost în mare, încă de la vremea aceea, poziţia atât a ţărăniştilor lui Maniu cât şi a liberalilor lui Constantin I.C. Brătianu. Trebuie menţionată de asemenea demisia şefului Marelui Stat Major, generalul Iosif Iacobici, în ianuarie 1942, adică cu un an înaintea dezastrului de la Stalingrad, în urma incapacităţii de a-l convinge pe Antonescu că participarea noastră la războiul împotriva U.R.S.S. trebuie să fie cât mai redusă cu putinţă. Iacobici sublinia că războiul nu este deloc popular în ochii opiniei publice şi ai armatei, că trebuie să ne menajăm forţele pentru conflictul cu Ungaria, şi că „românul nu se bate bucuros departe de ţara sa" (Ottmar Traşcă, Impactul Problemei Transilvaniei asupra Colaborării Militare Româno-Germane, 1941-1944 - http://www.history-cluj.ro/Istorie/anuare/2001/OTTO-Impactul%20Transilvaniei.htm).

Semnarea pactului Ribbentrop - Molotov

Cu riscul de a-mi etala din nou sentimentele personale, ridic totuşi şi întrebarea (pentru că aici am ieşit de pe terenul interesului naţional): onoare faţă de cine? Faţă de unul dintre cei mai sângeroşi lideri totalitari din secolul XX? Onoarea este o virtute, şi ca orice altă virtute autentică nu poate funcţiona decât împreună cu toate celelalte virtuţi. Onorezi pe cel care merită să fie onorat pentru că face fapte onorabile. Dacă onorezi pe cel care face fapte dezonorante, aşa cum a făcut Hitler, de fapt te dezonorezi. Onoarea, înţeleasă în termeni strict militari, este totuna cu sentimentul de haită. Cât despre persoana lui Hitler, iată la ce concluzie ajunsese în cele din urmă Mareşalul însuşi, în urma ultimei întâlniri cu Hitler din 5 martie 1944. Părăsind reşedinţa unde avuseseră loc discuţiile, nervos, Antonescu afirma: „Ce limbaj violent! Domnilor! Domnilor! Aştia-s gangsteri, domnilor!... Gangsteri, domnilor! Să mă sinucid împreună cu ţara mea de dragul lui ?!... pentru o cauză care este pierdută oricum?!“[8]

(Continuă în numărul următor al ROST*)*

[8] Giurescu, Op. cit., p. 131 (incident relatat de generalul Titus Gărbea)

Catedrala Îngropării Neamului

Dacă cei 20 de milioane de români ortodocşi care se declară ca atare în sondaje ar da fiecare câte cinci euro, s-ar strânge suta de milioane de euro de care are nevoie P.F. Daniel pentru înălţarea Catedralei Mântuirii Neamului. Pentru asta ar fi nevoie însă atât de un apel cu adevărat părintesc, dacă nu chiar de un patriarh cu charismă, cât şi de un popor ortodox nu doar din punct de vedere nominal.

Alexandru Racu

Nu ştiu cât s-ar strânge cu un apel părintesc. Cert este că atât bunul simţ, în condiţiile în care pensionarii plâng cu reţeta în mână în faţa farmaciilor din România anului 2010, cât şi autenticul realism propriu unui veritabil spirit chivernisitor, ne impun să operăm cu ceea ce putem să strângem în mod concret. Adică să ne facem catedrală pe măsura credinţei concrete a poporului român, nu pe măsura capacităţii de impozitare a maşinăriei manageriale din deal. Altminteri, este completamente penibil să o numeşti „catedrala mântuirii neamului", în condiţiile în care neamul nu se sinchiseşte să dea cinci euro de căciulă.

Tot astfel, dacă, pe de o parte, lipsa spiritului duhovnicesc pare să fie asumată pe faţă de către administraţia patriarhală, pe de altă parte, chiar şi genul de „realism" pe care îl propovăduieşte aceasta din urmă îmi scapă. Se spune că nu avem bani, statul nu ne dă, deci trebuie să facem împrumut la bancă; apoi o să facem colectă de urgenţă ca să nu plătim dobânzi mari, sau, Doamne fereşte !, să ne trezim şi cu nişte executări silite (Voroneţul, Suceviţa?). Ce ne garantează că banii pe care nu putem să-i strângem acum, o să putem să-i strângem, şi în timp util, atunci când o să ne fugărească creditorii? Poate doar un plan sistematic cincinal, cincisprezecinal de tuns oaia (preoţimea), aşa cum a tuns Ceauşescu turma mioritică în anii 80' ca să achite datoria externă a României, în parte făcută şi pentru Casa Poporului, lângă care va fi aşezată noua catedrală. Dar poate că între timp se va prăpădi şi oaia săraca, sau îşi va ieşi din minţi. Nu este mai realist să nu te bagi în datorii dacă nu ştii dacă vei avea cu ce să le plăteşti? „Cine dintre voi, dacă vrea să zidească un turn", zice Mântuitorul, „nu stă mai întâi să-şi facă socoteala cheltuielilor, ca să vadă dacă are cu ce să-l sfârşească (cu ce să-şi achite creditul făcut la bancă, în cazul de faţă – n.m. A.R.)? Pentru ca nu cumva, după ce i-a pus temelia, să nu-l poată sfârşi, şi toţi cei ce-l vor vedea să înceapă să râdă de el" (Luca, 14, 28-29).

Orice gospodar socotit întâi strânge şi după aia investeşte. Mai ales în condiţiile în care, deşi

necesară (este evident că actuala biserică patriarhală este prea mică pentru pentru o biserică cu douăzeci de milioane de credincioşi), catedrala nu este totuşi o urgenţă. Un lucru este creditul făcut de o parohie din diaspora care nu are unde să slujească, sau creditul făcut de o familie care nu are unde să stea, şi alt lucru este creditul făcut de un Patriarh pentru construirea unei gigantice catedrale cu titlu cât se poate de ambiguu din punct de vedere al acriviei dogmatice. PF Daniel nu ne-a explicat clar care este planul său (dacă are vreunul) cu privire la returnarea banilor. Şi mai ales nu ne-a explicat de ce nu se mai poate aştepta (căci răbdarea te scapă de dobândă şi de posibile nenorociri mai mari). Se teme că n-apucă el (sau mai bine zis „noi", că deseori vorbeşte la persoana I plural) să o facă şi va fi pictat un altul pe zidul din pronaos? Poate ne va lămuri într-un viitor comunicat.

Mai trebuie menţionate două aspecte. România este la ora actuală răvăşită din toate punctele de vedere: politic, economic, social, moral şi meteorologic. Atitudinea oficială a BOR pune capac la toate. Este „cireaşa de pe tort", menită să arunce un popor debusolat şi amărât în bezna deznădejdii. Dacă ne vom mai pricopsi la final şi cu o schismă, înfăptuită prin lucrarea sinergică a *cavalerilor Apocalipsei* şi a cavalerilor de Malta îmbrăcaţi în straie arhiereşti, putem să fim multumiţi: am mântuit neamul. După aia putem să construim liniştiţi catedrala pe mormântul neamului.

În fine, dincolo de lipsa de vocaţie, ceea ce frapează în mod deosebit este prostul gust al varilor figuri politice si bisericeşti, promovate de bovarica noastra elită intelectuală, altminteri cât se poate de dezabuzată în raport cu *primitivismul* României profunde.

Lipsa de solidaritate națională

„Românul este ospitalier" – spune o veche zicală. Este valabil şi astăzi? România interbelică, țărănească, cu acel spirit comunitar dezvoltat, nu mai există. S-a păstrat totuşi ceva? Să vedem. De câțiva ani, inundațiile lovesc România. Cum „prietenul la nevoie se cunoaşte" dincolo de cazuri izolate, românii au dovedit un clar dezinteres nu doar pentru a-şi ajuta aproapele, dar şi pentru securitatea propriilor familii şi bunuri (o excepție a constituit-o atitudinea secuilor).

Mihail Albișteanu

Acesta este rodul a 20 de ani de educație antinațională şi anticomunitară, adăugați deceniilor de comunism. Capitalismul românesc postdecembrist, fie el „sălbatic", sau „de cumetrie" a însemnat nu doar „fiecare pentru el", ci şi „dă-te tu, să mă aşez eu", şi până la celebrul „a călca pe cadavre". Până în 1989, românii încercau să fenteze statul; acum, adaugă la asta „fentarea" semenilor – hoție din care îşi fac titlu de glorie, ca zisă dovadă de inteligență: „i-am făcut din vorbe". Este o atitudine oarecum logică, după formalismul comunitar comunist. Sau, ar fi fost normală timp de câțiva ani după 1989, urmând ca apoi națiunea să-şi regăsească tiparele. Din păcate, după momentul magic al unității din decembrie 1989, a urmat scindarea profundă, cu efecte pe termen lung, a societățiii româneşti. Patima politică i-a împărțit pe români în feseniști şi în adepți ai Pieței Universității şi ai Proclamației de la Timişoara. Deziluzia perioadei 1996-2000, care a dovedit că cei din Convenție pot fi la fel de arivişti ca şi comuniştii vopsiți ai lui Ion Iliescu (mai ales că securiştii se împărțiseră şi ei, ca şi activiştii, pe la toate partidele) a atomizat societatea românească. Neîncrederea în guvernanți a devenit cronică şi, din acel moment, fiecare a început să se preocupe doar de bucățica sa, binele comun nemaiînsemnând nimic pentru nimeni.

Sigur, conform doctrinei liberale, din binele fiecăruia izvorăşte binele general. Dar nu şi atunci când acest bine individual este obținut dând în cap altora. Brătienii ştiau acest lucru. Chiar dacă susții un stat minimal, el trebuie totuşi să asigure cadrul propice dezvoltării națiunii şi realizării dezideratelor acesteia. Statul creat de liberalii români a fost unul național.

Emil Constantinescu - numele unei mari dezamăgiri postdecembriste

Atomizarea societății românești după anul 2000 a permis acțiunea unor grupuri economice, cu puternică reprezentare media și cu interese în controlul politic al țării, control care să le asigure imunitate în fața justiției, dar și menținerea și consolidarea averilor acumulate (cel puțin în parte) ilegal. Tot de atunci a început prăbușirea presei românești, care, în 2010, a atins un grad extrem de ridicat de duplicitate și aservire (pe criterii mai mult financiare decât politice). Servilismul față de patroni (ca altădată față de guvernare), alimentat de salariile grase din unele trusturi media, a făcut ca publicațiile independente și jurnaliștii cu coloana vertebrală încă nelichefiată să fie tot mai rari. Nu este vorba doar despre o luptă între grupări sau împotriva guvernării, ci de încercarea unor grupuri de persoane de a-și subordona statul, indiferent de prejudiciile aduse interesului național.

Greșelile și defecțiunile guvernului sunt evidente. A le critica în mod obiectiv și constructiv este normal. A folosi însă critica pentru a desființa orice inițiativă, pentru a discredita instituțiile, pentru a submina încrederea cetățenilor în stat, înseamnă să ataci coeziunea nației, să o împingi chiar spre disoluție. Acțiunile unor televiziuni de știri nu pot fi considerate inconștiente, ci rău intenționate. Aceste Casandre și bocitoare naționale văd peste tot doar catastrofe. Dacă ar fi să le crezi, România se află în prag de implozie. Cursul de schimb, scăderea/ impozitarea pensiilor și salariilor, creșterea TVA, posibila creștere a cotei unice, relația cu FMI și cu instituțiile europene, toate acestea le arată „jurnaliștilor" lipsiți de deontologie ai acestor posturi că sfârșitul României este aproape. Vinovați: guvernul Boc și președintele Băsescu. Dacă aceștia ar pleca de la putere, totul s-ar redresa ca prin minune. Titluri ca „Apa trece, criza se adâncește", „Bocalipsa", „Apocalipsa după Boc", „Se strânge lanțul scumpirilor" au inundat presa scrisă și audio-vizuală. De ce nu vine Băsescu la inundații? Dar de ce vine? De ce se ceartă cu Comisia Europeană? De ce girează guvernul? Dar de ce îl critică? De ce caută vinovați? Dar nu este oare grav bolnav? Și în genere, de ce este președinte? Se uită că nu este vorba în propoziție de persoana Traian Băsescu, cu meritele și păcatele sale, ci de instituția prezidențială. Și nu este singura instituție atacată permanent de către presa plătită să facă jocuri murdare. În aceste condiții faptul că strategia de securitate a României, votată în CSAT, consideră acțiunea acestor trusturi de presă ca un risc, nu trebuie să mire.

Departe de mine să apăr acest guvern, care dă, din păcate, dovezi clare de clientelism și incompetență. La rândul său, președintele a făcut o serie de greșeli – mai ales prin unele declarații nefericite. Dar opoziția este la fel de jalnică. Nu doar că parlamentarii opoziției nu au fost în stare „să ia fața guvernului" și președintelui (care, inițial, s-au mișcat greu), mergând primii la calamitații din Moldova, dar (PSD și PNL) au și început să se certe între ei. Pentru Iliescu, Crin Antonescu are „un stil obraznic" pentru „un puștan fără experiență politică" care „s-a văzut pe cai mari". De cealaltă parte, „liberalul" Eugen Nicolaescu îl numește „cu drag" pe președintele PSD „pontănacul". Tot ce știu să facă partidele de opoziție este să trimită la televiziunile de știri parlamentari, care, alături de niște așa-zis invitați permanenți (gen Mugur Ciuvică sau Andrei Bădin), care nu se pricep la nimic, se mută dintr-un studiou în altul, împroșcând preaplinul de venin și dezinformare. Acești aleși, pe care cetățenii îi plătesc pentru a lucra în Parlament, iar nu pentru a sta toată ziulica prin studiouri, de unde să ne fericească cu incompetența, impostura și incultura lor, nu sunt în stare să meargă la serviciu, dar sunt foarte buni la a da altora lecții de viață și la a crea panică. „Competenți" în orice domeniu și extrem de siguri pe ei, au dus la cote maxime tupeul și nerușinarea (a nu se înțelege că parlamentarii Puterii se manifestă diferit). Cu toții, politicieni și „analiști" nu fac altceva decât să vorbească și nu le-a trecut prin minte nici o clipă să pună mâna pe lopată și să vină în sprijinul calamitaților pe umărul cărora plângeau (este drept că unii dintre aceștia, care stăteau în baruri și râdeau de angajații MapN și MAI trimiși să-i ajute, meritau cu prisosință să fie luați de ape). Și asta deși unii aveau timp din belșug, așa cum arată lista parlamentarilor chiulangii: Bănicioiu, Negoiță, Ghișe, Cristian Diaconescu, Dan Voiculescu, Crin Anto-

nescu. Acesta din urmă se pare că a votat mai puțin decât arestatul Cătălin Voicu, dar la el este boală veche, remarcată atât de Tăriceanu, cât şi de preşedintele Băsescu, care vorbea de acel lider al opoziției, care „se trezeşte târziu, se face frumos şi merge la televiziuni".

De altfel, ce fel de solidaritate ar putea fi între popor şi o clasă politică coruptă şi bogată – este suficient să ne uităm la maşinile şi iahturile pe care le au, la casele în care stau şi la conturile din bancă (sau la colecțiile de artă şi bijuterii – vezi Adrian Năstase, Oana Niculescu Mizil, Mădălin Voicu, Victor Surdu, Silviu Prigoană, Cristian Boureanu, Rodica Nassar). Aceştia sunt cei care suferă de grija săracilor neamului. Nu doar că sunt bogați, dar vor să şi ascundă asta – să avem în vedere lupta politicienilor (în frunte cu Gyorgy Frunda) împotriva ANI, care a adus cadou României, din partea Comisiei Europene, raportul extrem de critic pe justiție (care susține şi necesitatea ca înalților demnitari şi funcționari să li se interzică afacerile cu statul).

Dezbinarea lumii politice este perfect oglindită în societate. Cum ar putea fi altfel, când oameni de afaceri importanți, formatori de opinie până la urmă, care se şi promovează ca „patrioți" nu fac altceva decât să lovească, prin

acțiuni şi declarații, la temelia statului? În condiții de criză economică, când decizia Curții Constituționale de a declara neconstituțională reducerea pensiilor punea în discuție acordul României cu FMI, când BNR abia reabilitase cursul (la 29 iunie, 1 euro urcase la 4,35 RON, iar 1 dolar la 3,56 RON), pe 7 iulie, la Realitatea Tv, Dan Voiculescu cerea o lună de grevă fiscală în România, „să disciplineze guvernul", motivând, cu prefăcută inconştiență, că asta „nu ar afecta pensiile şi salariile". La rândul său, în ziua următoare, după ce au fost date publicității imaginile cu guvernatorul BNR, Mugur Isărescu, care a chemat jurnaliştii să vadă aurul țării (vezi declarațiile lui Vadim, care susține că o parte din aur se află în afară) – menite să aducă şi ele încredere în moneda națională –, Dinu Patriciu spunea la aceeaşi televiziune că „leul este ținut în respirație artificială de către BNR" neavând, în opinia sa, legătură cu economia reală. Reacția BNR a fost promptă, prin Adrian Vasilescu, consilier al guvernatorului BNR: „Dl Patriciu face afaceri, el este cu inima şi cu mintea la dolar, aici, la BNR, suntem cu inima şi cu mintea la leu".

Ar trebui remarcat că se creează totuşi o „solidaritate" în societatea românească – una a prostului gust şi a lipsei de bun simț, a kitsch-ului. Mai nou, OTV-izarea României a trecut şi în plan politic, cu încă neînființatul partid al poporului lui „Dan Diaconescu în direct".

În timp ce peste Prut se doreşte interzicerea simbolurilor comuniste şi instituirea zilei de comemorare (28 iunie) a ocupației sovietice, dincoace se reînființează PCR (din PAS), iar dezgroparea cuplului Ceauşescu creează emoții.

Din păcate, se pare că nici Biserica strămoşească nu reuşeşte să-i țină pe români alături unii de ceilalți. Asta se poate observa inclusiv din discuțiile legate de construirea Catedralei Mântuirii Neamului.

Poporul român, din cauza falsei elite care îl conduce, este aproape la fel de dezbinat ca şi poporul evreu (şi nu mă refer aici la cunoscuta unitate a diasporei evreieşti, ci la puternicile disensiuni din cadrul statului israelian, uşor de urmărit şi în antichitate, şi acum). Mă tem să nu aibă şi soarta lui tragică.

În acest număr semnează: ● **Mihail Albişteanu** – profesor, doctorand în Istorie, publicist ● **Antonio Aroneasa** – preot, profesor, publicist ● **Irina Bazon** – licențiată în Litere, traducător, publicist ● **Flori Bălănescu** – doctor în istorie, publicist, ultima carte publicată: *Dialog cu Paul Goma* (Ed. Vremea, Bucureşti, 2009) ● **Răzvan Codrescu** – scriitor, ultima carte publicată: *Crucile pustiei: poeme neptice* (Ed. Christiana, Bucureşti, 2010) ● **Dan Dungaciu** – prof. univ. dr. în Socilogie, Universitatea Bucureşti, publicist, ultima carte publicată: *Cine suntem noi?* (Ed. Cartier, 2009) ● **Daniel Focşa** – istoric, publicist, autor al volumului *Escadrila albă. O istorie subiectivă* (Ed. Vremea, Bucureşti, 2008) ● **Constantin Mihai** – lector universitar doctor, ultima carte publicată: *Biserica şi elitele intelectuale interbelice* (Institutul European, 2009) ● **Viorel Patrichi** – jurnalist, ultima carte publicată: *Ochii şi urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleşiță* (2001) ● **Lucian D. Popescu** – jurist, teolog, publicist, ultima carte publicată: *Introducere în omiletica părintelui Gheorghe Calciu* (Ed. Christiana, Bucureşti, 2010) ● **Alexandru Racu** – doctorand în Ştiințe Politice la Ottawa – Canada, publicist ● **Teodora Roşca** – iconar, doctor în teologie, publicist ● **Claudiu Târziu** – jurnalist

Cei care doresc să-şi completeze colecția publicației ROST *pot trimite contravaloarea revistei (3 lei/exemplar), prin mandat poştal, pe numele:*
Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27 Bucureşti.
Precizați pe mandatul poştal ce număr al revistei doriți, în cîte exemplare şi adresa dvs.
Pentru informații sunați la tel.: 0740.103.621

Nr. 1 – martie 2003, dedicat lui Nicu Steindhardt
Nr. 2 – aprilie 2003, dedicat lui Mircea Eliade
Nr. 3 – mai 2003, dedicat lui Lucian Blaga
Nr. 4 – iunie 2003, dedicat lui Mihai Eminescu
Nr. 5 – iulie 2003, dedicat lui Nicolae Paulescu
Nr. 6 – august 2003, dedicat lui Sandu Tudor
Nr. 7 – septembrie 2003, dedicat lui Nae Ionescu
Nr. 8 – octombrie 2003, dedicat lui Valeriu Gafencu
Nr. 9 – noiembrie 2003, dedicat Părintelui Dumitru Stăniloae
Nr. 10-11 – decembrie 2003, dedicat lui Vasile Băncilă
Nr. 12 – februarie 2004, dedicat lui Nichifor Crainic
Nr. 13 – martie 2004, dedicat lui Mircea Vulcănescu
Nr. 14-15 – aprilie-mai 2004, dedicat lui Radu Gyr
Nr. 16 – iunie 2004, dedicat lui Vintilă Horia – **epuizat**
Nr. 17 – iulie 2004, dedicat lui Ştefan cel Mare – **epuizat**
Nr. 18 – august 2004, dedicat lui Ernest Bernea
Nr. 19 – septembrie 2004, dedicat lui Constantin Noica
Nr. 20 – octombrie 2004, dedicat Părintelui Arsenie Boca – **epuizat**
Nr. 21-22 – noiembrie-decembrie 2004, dedicat Părintelui Constantin Galeriu
Nr. 23 – ianuarie 2005, dedicat lui Vasile Lovinescu
Nr. 24 – februarie 2005, dedicat lui Octavian Goga
Nr. 25-26 – martie-aprilie 2005, dedicat Părintelui Constantin Voicescu
Nr. 27 – mai 2005, dedicat lui Nicolae Iorga – **epuizat**
Nr. 28 – iunie 2005, dedicat Părintelui Arsenie Papacioc – **epuizat**
Nr. 29 – iulie 2005, dedicat Părintelui Zosim Oancea - **epuizat**
Nr. 30 – august 2005, dedicat lui Vasile Voiculescu - **epuizat**
Nr. 31 – septembrie 2005, dedicat Părintelui Liviu Brânzaş
Nr. 32 – octombrie 2005, dedicat lui Aron Cotruş
Nr. 33 – noiembrie 2005, dedicat Părintelui Iustin Pârvu
Nr. 34 – decembrie 2005, dedicat lui Paul Goma
Nr. 35 – ianuarie 2006, dedicat lui Horia Bernea
Nr. 36 – februarie 2006, dedicat lui Ioan Alexandru
Nr. 37 – martie 2006, dedicat Părintelui Teofil Părăian
Nr. 38 – aprilie 2006, dedicat Părintelui Calciu
Nr. 39 – mai 2006, dedicat lui Pan M. Vizirescu
Nr. 40-41 – iunie-iulie 2006, dedicat lui Ion Gavrilă
Nr. 42-43 – august-septembrie 2006, dedicat Părintelui Adrian Făgețeanu
Nr. 44 – octombrie 2006, dedicat lui Gabriel Constantinescu
Nr. 45 – noiembrie 2006, dedicat lui Simion Mehedinți
Nr. 46 – decembrie 2006, dedicat Părintelui Rafail Noica
Nr. 47-48 – ianuarie-februarie 2007, dedicat Părintelui Benedict Ghiuş
Nr. 49 – martie 2007, dedicat luiIoan Ianolide
Nr. 50 – aprilie 2007, dedicat lui Marcel Petrişor
Nr. 51 – mai 2007, dedicat părintelui Nicodim Mândiță
Nr. 52 – iunie 2007, dedicat Mitropolitului Bartolomeu
Nr. 53-54 – iulie-august 2007, dedicat Părintelui Trifa
Nr. 55 – septembrie 2007, dedicat lui Alexandru Mironescu
Nr. 56 – octombrie 2007, dedicat Părintelui Sofian Boghiu
Nr. 57 – noiembrie 2007, dedicat lui Teodor M. Popescu
Nr. 58 – decembrie 2007, dedicat lui Demostene Andronescu
Nr. 59-60 – ianuarie-februarie 2008, dedicat Părintelui Ioanichie Bălan
Nr. 61 – martie 2008, dedicat lui Dan Botta
Nr. 62 – aprilie 2008, dedicat Maicii Mihaela Iordache
Nr. 63 – mai 2008, dedicat Mitropolitului Nicolae Colan
Nr. 64 – iunie 2008, dedicat Aspaziei Oțel Petrescu
Nr. 65 – iulie 2008, dedicat Părintelui Mina Dobzeu
Nr. 66 – august 2008, dedicat Mariei Brâncoveanu
Nr. 67 – septembrie 2008, dedicat Părintelui Chesarie Gheorghescu
Nr. 68 – octombrie 2008, dedicat Părintelui Marcu de la Sihăstria
Nr. 69 – noiembrie 2008, dedicat lui George Racoveanu
Nr. 70 – decembrie 2008, dedicat lui Constantin Oprişan
Nr. 71-72 – ianuarie-februarie 2009, dedicat lui Gheorghe Stănescu
Nr. 73 – martie 2009, dedicat lui Grigorie Leu
Nr. 74 – aprilie 2009, dedicat Părintelui Cleopa
Nr. 75-76 – mai-iunie 2009, dedicat lui George Popescu Glogoveanu
Nr. 77 – iulie 2009, dedicat lui Petru C. Baciu
Nr. 78 – august 2009, dedicat părintelui Dimitrie Bejan
Nr. 79 – septembrie 2009, dedicat monahului Atanasie
Nr. 80-81 – octombrie-noiembrie 2009, dedicat părintelui Roman Braga
Nr. 82 – decembrie 2009, dedicat lui J. V. Iamandi
Nr. 83-84 – ianuarie-februarie 2010, dedicat părintelui Vasile Vasilachi
Nr. 85 – martie 2010, dedicat lui Silviu Dragomir
Nr. 86 – aprilie 2010, dedicat lui Nicu Naum
Nr. 87 – mai 2010, dedicat Olgăi Greceanu
Nr. 88 – iunie 2010, dedicat Pricipesei Ileana
Nr. 89 – iulie 2010, dedicat lui Nicolae Mărgineanu